

โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เมืองเก่าสุรินทร์

สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖๐/๑ ซอยพิบูลวัฒนา ๗ ถนนพระรามที่ ๖
พญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
www.onep.go.th

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ISBN: 978-616-316-351-6

สารบัญ

	หน้า
1.ความเป็นมา	1
2. กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า	3
2.1 การบริหารจัดการ	3
2.2 การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	4
2.3 การอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญ	4
2.4 การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน	4
2.5 การควบคุมการก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร	5
2.6 การควบคุมกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสม	5
2.7 มาตรการด้านอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า	5
3. หลักการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า	6
3.1 การเก็บรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์หลักฐานและข้อมูล	6
3.2 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าความสำคัญองค์ประกอบของเมือง	7
3.3 การระบุหรือกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า	7
3.4 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น	8
4. ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	8
4.1 ความสำคัญของพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์	8
4.2 องค์ประกอบของเมืองเก่าสุรินทร์	16
4.3 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์	25
4.4 เขตพื้นที่ (Zoning) ภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์	26
4.5 พื้นที่ต่อเนื่องเมืองเก่าสุรินทร์	29
5. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสุรินทร์	33
5.1 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาทั่วไป	33
5.2 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสำหรับเขตพื้นที่ (Zoning)	36
บรรณานุกรม	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	
ผ.1 ข้อมูลที่สำคัญของพื้นที่เมืองสุรินทร์	ผ-1
ผ.2 การรวบรวมข้อมูลโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองสุรินทร์	ผ-28
ผ.3 บัญชีรายชื่ออาคาร สถานที่ และโบราณสถานที่มีคุณค่า (Inventory) ในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ และบริเวณโดยรอบ	ผ-59
ผ.4 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองสุรินทร์	ผ-73
ผ.5 การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่า และการจัดกิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์	ผ-81

1. ความเป็นมา

“เมืองเก่า” หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน และมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรม ซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ที่ยังคงหลักฐานทั้งกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองหรือโบราณสถานในอดีต และยังมีการใช้สอยในลักษณะเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น กรุงรัตนโกสินทร์ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลพบุรี เป็นต้น

ปัจจุบันเมืองเก่าได้ถูกความเจริญและการขยายตัวของตัวเมืองโดยไม่มีขอบเขตและทิศทาง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่หลากหลายกิจกรรม ทั้งภาคราชการและเอกชน เกิดความหนาแน่นแออัดของอาคารสถานที่และการจราจร เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิทัศน์ ทำให้องค์ประกอบเมืองเก่า คุณค่าของเมือง และเอกลักษณ์ความเป็นเมืองเก่าค่อย ๆ ลดความสำคัญและถูกทำลาย ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานเป็นพิเศษเฉพาะพื้นที่ เป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 โดยมอบหมายให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้กำกับการบริหารราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานกรรมการ ทำหน้าที่วางนโยบาย กำหนดพื้นที่ และจัดทำแผนแม่บทแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เป็นขั้นตอนแรกของการวางแผนงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยกำหนดตามสภาพข้อเท็จจริงบนพื้นฐานข้อมูลตามหลักฐานที่อ้างอิงและการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เมื่อมีขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าที่ชัดเจนแล้ว จังหวัดและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดหรือพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าแบบบูรณาการได้ต่อไป ซึ่งคณะกรรมการฯ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีได้ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 1 แล้วรวม 9 เมือง (เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่าน่าน เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าพิจิตร เมืองเก่านครศรีธรรมราช และเมืองเก่าสงขลา) สำหรับเมืองเก่ากลุ่มที่ 2 คณะกรรมการฯ ในการประชุมครั้งที่ 1/2556 เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2556 ลงมติเห็นชอบการจัดลำดับความสำคัญเมืองเก่ากลุ่มที่ 2 รวม 27 เมือง และเห็นชอบให้สำนักงานนโยบายและแผน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าและกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ดังนี้

ภาคเหนือ	ได้แก่	1) เมืองเก่าแพร่ 3) เมืองเก่าพะเยา 5) เมืองเก่าตาก	2) เมืองเก่าเชียงราย 4) เมืองเก่าพิจิตร 6) เมืองเก่าแม่ฮ่องสอน
ภาคกลาง	ได้แก่	1) เมืองเก่าเพชรบุรี 3) เมืองเก่ากาญจนบุรี 5) เมืองเก่าอุทง	2) เมืองเก่าสุพรรณบุรี 4) เมืองเก่าราชบุรี 6) เมืองเก่าสุพรรณบุรี
ภาคตะวันออก	ได้แก่	1) เมืองเก่าจันทบุรี 3) เมืองเก่านครนายก	2) เมืองเก่าระยอง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ได้แก่	1) เมืองเก่าร้อยเอ็ด 3) เมืองเก่านครราชสีมา 5) เมืองเก่าสกลนคร	2) เมืองเก่าบุรีรัมย์ 4) เมืองเก่าสุรินทร์
ภาคใต้	ได้แก่	1) เมืองเก่าภูเก็ต 3) เมืองเก่าตะกั่วป่า 5) เมืองเก่ายะลา 7) เมืองเก่าระนอง	2) เมืองเก่าปัตตานี 4) เมืองเก่าสตูล 6) เมืองเก่านราธิวาส

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 - 2558 ได้ดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า รวม 15 เมือง ได้แก่ เมืองเก่าแพร่ เมืองเก่าเชียงราย เมืองเก่าพะเยา เมืองเก่าพิจิตร เมืองเก่าตาก เมืองเก่าเพชรบุรี เมืองเก่าสุพรรณบุรี เมืองเก่าจันทบุรี เมืองเก่าระยอง เมืองเก่าบุรีรัมย์ เมืองเก่านครราชสีมา เมืองเก่าสกลนคร เมืองเก่าปัตตานี เมืองเก่าตะกั่วป่า และเมืองเก่าสตูล ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาให้ความเห็นชอบขอบเขตพื้นที่และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าแล้ว 14 เมือง (เมืองเก่าแพร่ เมืองเก่าเชียงราย เมืองเก่าพะเยา เมืองเก่าตาก เมืองเก่าเพชรบุรี เมืองเก่าสุพรรณบุรี เมืองเก่าจันทบุรี เมืองเก่าระยอง เมืองเก่าบุรีรัมย์ เมืองเก่านครราชสีมา เมืองเก่าสกลนคร เมืองเก่าปัตตานี เมืองเก่าตะกั่วป่า และเมืองเก่าสตูล) ดังนั้น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จึงจำเป็นต้องดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 2 ในลำดับต่อไป ได้แก่ เมืองเก่าราชบุรี เมืองเก่าสุรินทร์ เมืองเก่าภูเก็ต และเมืองเก่าระนอง

2. กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า จะมุ่งเน้นความเป็นเมืองเก่าที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ผสมผสานวิวัฒนาการผ่านกาลเวลาของระบบเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง จารีตประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต การสร้างและการทำลายจากภัยคุกคามต่าง ๆ ที่เหลืออยู่ไม่ว่าขนาด รูปทรงสัณฐานของเมือง แนวคูเมือง กำแพงเมือง โบราณสถาน ศาสนสถาน แม่น้ำ เขตทางสัญจร รูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารและสิ่งปลูกสร้างทางศิลปกรรมเชิงช่างที่บ่งบอกความเป็นกลุ่มเชื้อชาติ เป็นองค์ประกอบของเมืองที่ถ่ายทอดคุณค่าทางประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน รวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ต่าง ๆ

สภาพแวดล้อมของเมือง จะอยู่ภายในโครงสร้างของเมือง (Urban Structure) ในส่วนของที่ตั้ง อาณาเขต แนวคูเมือง กำแพงเมือง ภูมิประเทศ พื้นที่ ซึ่งรายล้อมองค์ประกอบของเมือง ให้เกิดขนาดความสมดุลอย่างลงตัว (Urban Optimum Size) หมายถึง การมีพื้นที่ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไปเพียงพอต่อการรองรับประชาชนจำนวนหนึ่ง มีความหนาแน่นพอสมควร มีสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ถนน ทางสัญจรขนาดเล็ก ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ แยกอยู่เป็นบริเวณย่านเมือง ทำหน้าที่การบริหาร การปกครอง การผลิต การค้า และให้บริการแก่ชุมชนรอบนอก ตามศักยภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งแตกต่างจากเมืองใหม่คือไม่ต้องการเพิ่มหรือขยายการพัฒนาใด ๆ ลงไปในเนื้อเมืองอย่างทุ่มเทให้เสียความสมดุล แต่ต้องการพัฒนาอย่างรู้คุณค่าในเชิงอนุรักษ์ ส่วนการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจควรจะไปยังพื้นที่ใหม่ ปล่อยให้เมืองเก่ายังคงมีวิถีการคงอยู่เพียบพร้อมด้วยสภาพแวดล้อมที่ดี มีบรรยากาศอันเป็นเอกลักษณ์ ดำรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ

ดังนั้น กรอบแนวคิดหลักจึงอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ โดยแยกพื้นที่พัฒนาเชิงเศรษฐกิจออกจากพื้นที่เมืองเก่า แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของพื้นที่ทั้งสองลักษณะแล้วจึงค่อย ๆ ดำเนินมาตรการในการฟื้นฟูพื้นที่เมืองเก่าเพื่อให้องค์ประกอบของชุมชนเมืองเดิมปรากฏเอกลักษณ์ขึ้นอย่างเด่นชัด ทั้งบูรณภาพ ความเป็นของแท้ และระบบนิเวศของเมือง

กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ประกอบด้วย

2.1 การบริหารจัดการ

อาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าแต่ละเมือง เพื่อกำหนดนโยบาย แผนงาน มาตรการและแนวทางเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และให้การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าดำเนินไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์

และส่งเสริมให้ภาคเอกชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติตลอดไป

2.2 การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อกำหนดให้พื้นที่เมืองเก่าเป็นเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและสร้างความชัดเจนการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพ บทบาท ความสำคัญในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการออกข้อบัญญัติหรือข้อบังคับควบคุมที่มีมาตรการปกป้องคุ้มครองพื้นที่เมืองเก่า

2.3 การอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญ

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในการปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถาน โดยประกาศให้อาคารหรือสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานให้มีการขึ้นทะเบียนและประกาศเขตโบราณสถาน รวมถึงโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ก็สามารถขยายเขตที่ดินโบราณสถานให้มากขึ้นตามความเหมาะสม เพื่อสร้างพื้นที่คุ้มครองโบราณสถานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.4 การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นมาใหม่หรือแทนเมือง หรือส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหาย ให้มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ มีการดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุที่มีคุณค่าทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งภูมิประเทศที่งดงาม หรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ ซึ่งในภาพรวมจะมีบทบาทสำคัญมากต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวมในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบแบบแผน โดยผังเมืองรวมจะกำหนดกรอบการพัฒนาเมืองทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง การสาธารณสุขปโภคเอาไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนผังเมืองเฉพาะจะเน้นรายละเอียดของแผนผังโครงการพัฒนาตลอดจนการกำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อใช้ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมที่ละเอียดกว่าผังเมืองรวม

2.5 การควบคุมการก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกสร้างอาคาร ให้เมืองเกิดความเป็นระเบียบและมีความน่าอยู่ ซึ่งย่อมทำให้ประชาชนส่วนรวมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจออกประกาศกระทรวงมหาดไทยและกฎกระทรวงเพื่อควบคุมรายละเอียดการก่อสร้าง ดัดแปลง เคลื่อนย้าย รื้อถอน ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร รวมถึงการกำหนดลักษณะ แบบ รูปทรง สัดส่วน เนื้อที่ ที่ตั้งของอาคาร ระดับ เนื้อที่ว่างภายนอกอาคาร หรือแนวอาคารและระยะหรือระดับ ระหว่างอาคารกับอาคารหรือเขตที่ดินของผู้อื่น หรือระหว่างอาคารกับถนน ทางเท้า หรือที่สาธารณะ มาตรการควบคุมเรื่องป้าย และที่ว่างริมแหล่งน้ำสาธารณะ

2.6 การควบคุมกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสม

อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าซื้อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติสภาพาบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อควบคุมกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่เมืองเก่าในรูปประกาศและ/หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เอื้อต่อการนี้ได้

2.7 มาตรการด้านอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

2.7.1 การจูงใจทางด้านภาษี

- ลดภาษีบางประเภทแก่เจ้าของที่ดินและเจ้าของอาคารที่ถูกควบคุมด้วยมาตรการต่าง ๆ
- ลดภาษีบางประเภทแก่เจ้าของที่ดิน เจ้าของอาคาร ที่นำเงินไปใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เช่น การดัดแปลงอาคารให้เหมาะสมกับแนวทางที่กำหนด
- ปรับระบบการจัดเก็บบางประเภท ให้สอดคล้องกับระดับการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการในพื้นที่ เช่น ผู้อยู่ในพื้นที่ที่มีสาธารณูปโภคสาธารณูปการบริการสมบูรณ์จะต้องเสียภาษีสูงกว่าพื้นที่ที่ยังขาดแคลนสาธารณูปโภคสาธารณูปการ
- ปรับปรุงระบบภาษีในกิจกรรมบางประเภทให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อผู้ก่อให้เกิดมลพิษจะต้องจ่ายภาษีในการแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

2.7.2 การนำค่าธรรมเนียมมาใช้บำรุงรักษาโบราณสถาน ให้มีการยกเว้นภาษีหรือค่าธรรมเนียมจากผู้ประกอบการประเพณีพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน เพื่อนำเงินไปใช้ในการดูแลรักษาและบูรณะโบราณสถานและอาคารเก่าอันควรค่าต่อการอนุรักษ์

2.7.3 การให้โอนสิทธิการพัฒนา ในกรณีผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินหรือเจ้าของอาคารอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ ได้รับผลกระทบจากมาตรการการควบคุมด้านต่าง ๆ เช่น การควบคุมการใช้พื้นที่เพื่อก่อสร้างอาคาร มาตรการควบคุมความสูงอาคาร เป็นต้น ควรมีการพิจารณาให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลกลุ่มนี้ เช่น สิทธิในการก่อสร้างอาคารสูงหรืออาคารขนาดใหญ่ในบางบริเวณหรือพื้นที่อื่น ให้ได้สิทธิทางภาษีและค่าธรรมเนียม ในการขายหรือโอนเพื่อเป็นการชดเชยการเสียสิทธิในพื้นที่อนุรักษ์ที่ตนเป็นเจ้าของ และ/หรือชดเชยผลกระทบจากการถูกควบคุมด้วยมาตรการทางกฎหมาย

2.7.4 การมอบรางวัลอนุรักษ์ดีเด่น จัดให้มีการประกวดอาคารอนุรักษ์ดีเด่น โดยมอบรางวัลเป็นเงินกองทุนหรือเกียรติบัตรเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติแก่เจ้าของอาคารนั้น ๆ

2.7.5 การจัดหาทุนสมทบการอนุรักษ์ โดยขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐราชการ เอกชน และประชาคม ได้แก่ กองทุนโบราณคดี กองทุนสิ่งแวดล้อม กองทุนจากองค์กรระหว่างประเทศ กองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล กองทุนส่งเสริมกิจการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ฯลฯ

3. หลักการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเป็นการดำเนินงานขั้นตอนแรกในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการ และแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างเป็นรูปธรรม โดยจังหวัดและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์หลักฐานและข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองเก่า ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม โดยมีรายละเอียดของประเด็นการศึกษา ประกอบด้วย

- ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา
- องค์ประกอบของเมืองเก่า ได้แก่ กำแพงเมือง คูเมือง ประตูเมือง บ่อน้ำ แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมือง บริเวณ/ย่านเก่าที่สำคัญของเมือง ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า และธรรมชาติในเมืองเก่า เป็นต้น

- สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของแหล่งโบราณสถาน อาคาร และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าในพื้นที่ศึกษา เป็นต้น

3.2 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าความสำคัญองค์ประกอบของเมือง

การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบต่าง ๆ ของเมือง พิจารณาจากเกณฑ์คุณค่าในด้านต่าง ๆ ที่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ ประกอบด้วย คุณค่าด้าน ประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านอายุและความเก่าแก่ คุณค่าด้านสภาพอาคาร สถานที่ และ โบราณสถาน คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม คุณค่าด้านองค์ประกอบเมือง คุณค่าด้านการ ออกแบบชุมชนเมือง หรือจินตภาพ/การรับรู้ของเมือง (Image of City) และคุณค่าความสำคัญต่อ สังคมและชุมชน การวิเคราะห์จะเป็นการให้คะแนนตามเกณฑ์ข้างต้น ดำเนินการในรูปแบบกลุ่มผู้ ประเมินเพื่อกระจายน้ำหนักต่อความคิดเห็นเฉพาะบุคคล ร่วมกับการกำหนดระดับคะแนนน้ำหนัก ต่อคุณค่าในแต่ละเกณฑ์ ซึ่งผลคะแนนรวมที่ได้จากการประเมินคุณค่าตามเกณฑ์ดังกล่าว สามารถ นำไปใช้สำหรับการวางแผนที่แยกแยะระดับความสำคัญ และศักยภาพขององค์ประกอบของเมืองที่ สำคัญในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

3.3 การระบุหรือกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

การระบุหรือกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาดำเนินการบน พื้นฐานการสนับสนุนของข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลให้เห็นคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมขององค์ประกอบเมืองข้างต้น ร่วมกับเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องปกป้อง คุ้มครองบริเวณแวดล้อมของพื้นที่เมืองเก่านั้น ๆ ได้แก่ สภาวะเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ สภาวะคุกคาม จากการพัฒนาสมัยใหม่ ระดับของการบูรณะหรือดูแลรักษา ความกลมกลืนกับบริบทของเมือง และ ความสนใจของท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วม เป็นต้น การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่า ในที่นี้แบ่งการกำหนดขอบเขตพื้นที่ออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

3.3.1 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า หรือพื้นที่หลัก (Core Zone)

เป็นขอบเขตที่ครอบคลุมพื้นที่ที่มีองค์ประกอบของเมืองเก่าที่มีคุณค่า ความสำคัญที่เกาะกลุ่มรวมกันเป็นบริเวณที่ชัดเจน และมีความเป็นของแท้ดั้งเดิมและบูรณภาพ (Authenticity and Integrity) ร่วมกับเหตุผลความจำเป็นต่าง ๆ ข้างต้นที่ต้องได้รับการดูแลและ ปกป้องคุ้มครองทั้งองค์ประกอบของเมืองและบริเวณแวดล้อมนั้นอย่างเข้มข้น โดยต้องเร่งวางแผน บริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าให้สามารถรักษาบรรยากาศและอัตลักษณ์ของ ความเป็นเมืองเก่าไว้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ ภายในพื้นที่เมืองเก่ายังมีการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ตาม

คุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบเมืองและบริเวณแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อให้การวางแผนและการกำหนดมาตรการการจัดการพื้นที่ในแต่ละเขต (Zones) ภายในพื้นที่เมืองเก่าเกิดความเหมาะสมในทางปฏิบัติ

3.3.2 พื้นที่ต่อเนื่อง (Buffer Zone)

เป็นบริเวณที่ต่อเนื่องกับเขตพื้นที่เมืองเก่าหรือพื้นที่หลัก โดยพื้นที่นั้นอาจมีหรือไม่มีองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองที่มีคุณค่าก็ได้ แต่เป็นบริเวณที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าหรือพื้นที่หลักให้มีความโดดเด่น และสอดคล้องกับบริบทความเป็นเมืองเก่านั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อเสนอให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาวางแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพื้นที่เมืองเก่า

3.4 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าให้เกิดขึ้นได้จริงนั้น สิ่งที่สำคัญคือ การได้รับการยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองเก่า ประกอบด้วย ภาครัฐราชการทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และประชาชนผู้อาศัยหรือมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่เมืองเก่านั้น ๆ ก่อนที่จะมีการประกาศขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าอย่างเป็นทางการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 โดยจัดให้มีกิจกรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ไม่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อเมือง แล้วรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมดังกล่าวไปปรับแก้แนวเขตพื้นที่เมืองเก่า รวมทั้งแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่า ทั้งนี้ การยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ จะส่งผลต่อความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติหากเมืองเหล่านั้นได้รับการประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าแล้วจึงนำเสนอต่อคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า และคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในลำดับต่อไป

4. ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

4.1 ความสำคัญของพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์

4.1.1 ความเป็นมา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐาน

บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในอดีตเป็นพื้นที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณที่มีแหล่งน้ำ เช่นเดียวกับบริเวณเมืองเก่าสุรินทร์ที่ปรากฏร่องรอยคูเมืองกำแพงเมืองอันแสดงถึงการอยู่อาศัยของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัย

ประวัติศาสตร์ตอนต้น โดยปรากฏเมืองซ้อนกัน 2 ชั้น โดยแนวคูเมืองกำแพงเมืองชั้นในมีรูปแบบอิสระ คล้ายสี่เหลี่ยมคางหมูด้านไม่เท่า เป็นเมืองสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น กว้างประมาณ 1,000 เมตร ยาวประมาณ 1,300 เมตร ส่วนเมืองชั้นนอกเป็นเมืองในสมัยอารยธรรมเขมรโบราณ มีแนวคูเมือง 2 ชั้น กำแพงเมืองชั้นเดียว รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 1,500 เมตร และยาว 2,500 เมตร

แม้ว่าเมืองสุรินทร์จะมีร่องรอยคูเมืองกำแพงเมือง แต่หลักฐานในทางประวัติศาสตร์ อาทิ จารึก หรือเอกสาร กลับไม่ได้กล่าวถึงเมืองสุรินทร์มากนัก คงมีแต่เพียงแหล่งโบราณคดีใกล้เคียงที่แสดงถึงการอยู่อาศัยของคนในยุคต่าง ๆ อาทิ แหล่งโบราณคดีบ้านโนนสวรรค์ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี หรือ แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ตำบลปราสาททอง อำเภอปราสาท ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณบ้านตรึม ตำบลบ้านตรึม อำเภอศีขรภูมิ หรือชุมชนโบราณบ้านไพรขลา ตำบลไพรขลา อำเภอชุมพลบุรี ซึ่งเป็นชุมชนโบราณในวัฒนธรรมทวารวดี ส่วนในวัฒนธรรมเขมรโบราณนั้น ในบริเวณใกล้กับเมืองเก่าสุรินทร์ มีปราสาทหินหลายแห่ง อาทิ ปราสาทบ้านจารย์ ปราสาทหมื่นชัย ปราสาทตาเมือนธม ปราสาททง และปราสาทบ้านไพล เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏเรื่องราวของเมืองสุรินทร์ทั้งสองยุคในจารึกหรือเอกสารมากนัก ทั้งนี้จารึก 3 ชั้นที่พบในจังหวัดสุรินทร์กลับไม่ได้กล่าวถึงเมืองสุรินทร์เลย แต่พอสันนิษฐานได้ว่าเมืองสุรินทร์คงเป็นบ้านเมืองสลับกับการเป็นเมืองร้างผู้คนหลายครั้ง ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยสุโขทัย

(1) เมืองสุรินทร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

เรื่องของเมืองสุรินทร์ปรากฏในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ 3 พระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (เจ้าฟ้าเอกทัศน์ กรมขุนอนุรักษ์มนตรี พระมหากษัตริย์องค์สุดท้ายของกรุงศรีอยุธยา) มีเรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ช้างเผือกสำคัญแตกโรงหนีเข้าป่ามาทางเมืองพิมาย พระองค์จึงโปรดฯ ให้ทหารออกติดตาม จนกระทั่งถึงเขตเมืองสุรินทร์ที่ชุมชนชาวกูย (กวย) อาศัยอยู่ ชาวกวยกลุ่มนี้มีความชำนาญในการคล้องช้างและจับช้างเป็นอย่างยิ่ง ทำให้สามารถติดตามช้างเผือกจนพบและนำกลับสู่กรุงศรีอยุธยาได้ ด้วยความดีความชอบดังกล่าว ส่งผลให้หัวหน้าชาวกูยที่ชื่อ เชียงปุม ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสุรินทร์ภักดี พร้อมกับโปรดฯ ยกเมืองสุรินทร์เป็นเมืองคูประทายสมันขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย ซึ่งต่อมาหลวงสุรินทร์ภักดี ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์ จางวาง”

(2) เมืองสุรินทร์ในสมัยธนบุรี

ช่วงกรุงธนบุรีเป็นช่วงที่มีการทำศึกสงครามหลายครั้ง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้โปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (สิ้นเกล้ารชกาลที่ 1 องค์ปฐมจักรีบรมวงศ์) กับเจ้าพระยาสุรสีห์ (กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท) ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ จำปาศักดิ์ และเสียมเรียบ ในครั้งนั้นได้มีการเกณฑ์ทหารจากเมืองคูประทายสมันต์ร่วมทัพไปด้วย และเมื่อชนะศึก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดฯ ให้ยกฐานะเจ้าเมืองคูประทายสมันต์ขึ้นเป็นพระยา นามว่า พระยาสุรินทร์ภักดี

(3) เมืองสุรินทร์ในสมัยรัตนโกสินทร์

ในช่วงนี้เมืองสุรินทร์คงมีความเจริญและมั่นคงมากขึ้น ดังนั้นในจุลศักราช 1148 ปีมะเมีย อัฐศก (พุทธศักราช 2329 ตรงกับ รัตนโกสินทร์ศก 5) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดให้ยกฐานะบ้านคูประทายสมันต์ เป็นเมืองสุรินทร์ แยกการปกครองจากเมืองพิมาย และให้เจ้าเมืองมีบรรดาศักดิ์ประกอบราชทินนามเป็น พระยาสุรินทร์ภักดีศรีไพทสมันต์ ซึ่งคำว่าไพทสมันต์นี้น่าจะมาจากประทายสมันต์นั่นเอง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 เกิดกบฏอ้ายสาเกียดโง้ง ทางทรงจึงได้เกณฑ์ผู้คนเพื่อปราบกบฏ เมืองสุรินทร์เองก็ได้มีการเกณฑ์คนเข้าร่วม และเป็นกำลังสำคัญในการปราบกบฏจนได้รับชัยชนะในที่สุด จากนั้นเมืองสุรินทร์น่าจะเติบโตขึ้นเป็นลำดับ และมีคนหลายเชื้อชาติเข้าไปอาศัยมากขึ้น ทั้งนี้แผนที่โบราณระวางล่าสุดที่ค้นพบบนตำหนักพระองค์เจ้าอัมรินทร์รักษา ซึ่งคาดว่าน่าจะเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้แสดงให้เห็นตำแหน่งของเมืองสุรินทร์ (ในแผนที่ใช้สุริน) โดยจากนางรองเมื่อเดินทางผ่านตะลุงมุงหน้าลงใต้จะมีแยกไปเมืองสุรินทร์ระยะทางประมาณ 800 เส้น และจากสุรินสามารถเดินทางต่อไปเมืองสังขะได้ ด้วยระยะทางประมาณ 700 เส้น จนถึงโดนเลสาบทางด้านล่างของแผนที่ ดังรูปที่ 1

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ในราวเดือนธันวาคม พ.ศ. 2440 ถึงมกราคม พ.ศ. 2441 เอเตียง แอมอนิเยร์ (Etienne Aymonier) และคณะได้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ภาคอีสานของสยาม และบันทึกถึงเมืองสุรินทร์ไว้อย่างละเอียดในบทที่ว่าด้วย เมือง จังหวัด และจาริตประเพณีเมืองสุรินทร์ โดยอ้างถึงบันทึกของ Francis Garnier นักสำรวจรุ่นก่อน (รูปที่ 2) ดังนี้

รูปที่ 1 แผนที่โบราณระวาง “เขมรในนี้” (กรอบเล็กคือ แผนที่เต็มระวาง) ภาพขยายจะเห็นเมืองสุรินทร์ตรงลูกศรสีแดง
ที่มา : Chakrabongse Narisa, Henry Ginsburg, Santanee Phasuk and Dawn F. Rooney (2006)

“ตามบันทึกของฟรังซิส กากนิเย (F. Garnier) เมืองสุรินทร์ ตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ 14 องศา 47 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 องศา 06 ลิปดา ตะวันออก ปรากฏว่าเป็นศูนย์กลางสำคัญในสมัยที่เขมรครอบครองในอดีต เมืองนี้มีที่ตั้งเป็นรูปสี่เหลี่ยมล้อมด้วยกำแพงสองชั้นหรือคันดินกำแพงชั้นนอก ซึ่งมีความยาวถึง 2,500-3,000 เมตร เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพราะนอกจากมีกำแพงในอ่าวเก็บน้ำใหญ่สองอ่าว ทางตะวันออกและทางตะวันตกแล้ว ยังมีระเบียงซึ่งก็มีเนินเขาเทียมอีก กำแพงชั้นในเป็นรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งในแต่ละด้านมีความกว้าง 1,500-1,600 เมตรนั้น ก็ล้อมด้วยคูน้ำซึ่งชาวบ้านจะใช้ตมตลอดปี ส่วนที่อยู่ในกำแพงรูปสี่เหลี่ยมนี้จะมีกระท่อมอยู่มากมาย ตั้งกระจัดกระจายอยู่บนเนินดินทราย ศูนย์กลางอำเภอซึ่งพวกคนในจังหวัดจะเรียกสรกบันเตีย (Srok Ban Teai) “เมืองกำแพง” มีเสาอยู่หลักหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องหมาย และเรียกว่าหลักเมือง (Lak Moeueng) ซึ่งจะเปลี่ยนใหม่ในโอกาสที่มีเจ้าเมืองคนใหม่ขึ้นนั่งเมือง เมืองสุรินทร์นี้มีวัดอยู่ 8 วัด มีวิหารและศาลาที่มุงด้วยแป้นเกล็ด และก็มีอยู่หลายเขต ซึ่งจะเรียกว่าอำเภอตามแบบสยาม หลังคาพระอุโบสถและศาลามุงด้วยแผ่นไม้เล็กๆ ขณะเดียวกันก็แบ่งพื้นที่ในตัวเมืองออกเป็น 8 ส่วนตามจำนวนวัดเรียกตามธรรมเนียมแบบสยามว่า “อำเภอ” พวกคนที่ไปวัดใดเป็นประจำนั้นก็ขึ้นกับอำเภอของวัดนั้น การเกณฑ์ชายฉกรรจ์ก็เป็นคำสั่งของทางอำเภอ ส่วนที่อยู่รอบกำแพงสองชั้นนั้นจะเป็นที่นาทุ่งโล่งกว้าง พอให้เห็นบรรดาต้นผลไม้ในสวนที่มีอยู่เต็มเมือง...

...ประชาชนประกอบด้วยคนเขมร คนกุ่มเมโล และคนลาว พวกเขมรจะมีมากกว่าอยู่ที่จังหวัดชุขันธ์ และสังขะ และภาษาที่ใช้กันมากก็คือภาษากุ่มเป็นภาษาพูดในท้องถิ่น ส่วนภาษาเขียนที่ใช้คือภาษาสยามความเข้าใจของเจ้าเมืองซึ่งเป็นคนกุ่มทั้งหมด มีความไม่พอใจเท่าใดนักที่จะพาช้างออกจากจังหวัดไป คือ พวกเขาคิดถึงบ้านกิดมาก ซึ่งปรากฏว่ามีคนในทะเบียนจำนวน 3,000 ”

พวกผู้ชายเมืองสุรินทร์จะตัดผมสั้นแบบสยาม ผมเกรียน เปลือยหน้าอก หรือใช้ผ้าขาวม้าผืน นุ่งโจงกระเบนม้วนชาย ส่วนพวกผู้หญิงนั้นตัดผมแบบสยามบ้าง หมายความว่าผมสั้น และมีจอนยาวลงข้างหู บ้างก็ตัดแบบเขมรไม่สั้นไม่ยาว ส่วนผ้าถึงนั้นจะเป็นผ้าสีแตกต่างกัน ผ้าขอบ (ตีนผ้าถุง) จะมัดไว้ที่ด้านข้างเหมือนกับผู้หญิงลาว และนางไม่มามายซึ่งสลักไว้ที่นครวัด

De Pha Kon Chhaie à Sourên et aux Dangrêk

Échelle 1: 500000

Aymonier
Voyage au Laos
Tome II—Chap. XI

ข. ระวังประโคนชัยสุรินทร์และภูเขาดงรัก

MUEUNG SOUREN

Phum Cheang Mai (Ruines)
(ou Cheang Pèi)

Phum Mouang Ti

Phum Boi Kaei

Ban Ba

Ban Nakhing

Phum Khruai

Phum Rouang
(ou Louang)

(?) Mueung Karaphoum
ou Sikaraphoum

Phum Tia Houi

Phum Samrong

Phum Trom Prei

Phum Chok

Phum Khawo

MUEUNG SANGKEAH

Échelle 1: 500.000

Imp. Monroq, 3, Rue Suger—Paris.

ค. ระวังสังขะไปสุรินทร์

รูปที่ 2 แผนที่ของแอมอนิเยร์ที่แสดงตำแหน่งของเมืองสุรินทร์

ที่มา: เอเตียง แอมอนิเยร์ (2541)

แม้ว่าบันทึกดังกล่าวอาจมีสิ่งที่ไม่ตรงกับความเข้าใจในปัจจุบัน แต่บันทึกดังกล่าวก็ได้ให้ภาพของเมืองสุรินทร์ในช่วงนั้นได้อย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของผังเมือง วัดสำคัญ จำนวนประชากร และชาติพันธุ์ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมือง ตลอดจนการแต่งกายของคนในเมือง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงใหญ่ดูแลหัวเมืองลาวกาว (หัวเมืองลาวกาวประกอบด้วยเมืองใหญ่ 21 เมือง เมืองขึ้น 43 เมือง) ทั้งหมด โดยองค์ข้าหลวงใหญ่เสด็จประทับที่เมืองอุบลราชธานี และในปี พ.ศ. 2436 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เป็นข้าหลวงใหญ่ดูแลหัวเมืองลาวกาวแทน ทำให้เมืองสุรินทร์ก็เจริญขึ้นเป็นลำดับ

วันอังคารที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2447 ได้เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ในเมืองสุรินทร์ ส่งผลให้ต้องซ่อมแซมบ้านเรือนซึ่งได้รับความเสียหายจากอัคคีภัย สภาพบ้านเรือนดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป และเกิดการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาเรื่อยมา ทั้งนี้ความเจริญแบบก้าวกระโดดของเมืองสุรินทร์เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลได้ตัดถนนสายโชคชัย-เดชอุดม ในปี พ.ศ. 2503 ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้นมาก และเมืองสุรินทร์มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน

ก

ข

รูปที่ 3 เจ้านายที่ดูแลเมืองสุรินทร์ในฐานะของหัวเมืองลาวกาว

ก. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคัคณางค์ยุคล กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ข. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชุมพลสมโภช กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์

4.1.2 สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม

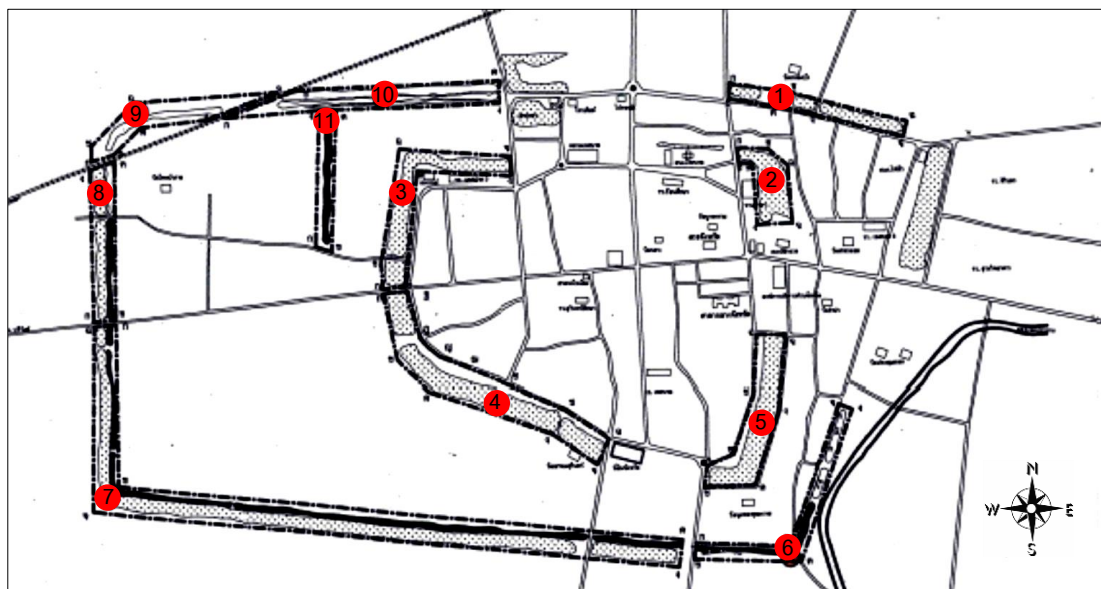
ปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์มีสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture) ประเภทบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและร้านค้าเก่าแก่ที่สร้างด้วยไม้หลงเหลืออยู่ไม่มากนัก เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในตัวเมืองสุรินทร์ถึง 3 ครั้ง แต่ที่พบบทเห็นได้จำนวนหนึ่ง คือ บริเวณย่านการค้าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ โดยเฉพาะบริเวณถนนสนธิทนิคมรัฐ ซึ่งมีอาคารห้องแถวไม้ 1 - 2 ชั้น ที่สร้างขึ้นใหม่ภายหลังเหตุการณ์ไฟไหม้เมื่อปี พ.ศ. 2494 ซึ่งปัจจุบันยังคงหลงเหลืออยู่จำนวนหนึ่ง รวมถึงมีอาคารพาณิชย์รุ่นแรก ๆ ของเมืองสุรินทร์ตั้งอยู่เป็นจำนวนมากในบริเวณย่านการค้าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์นี้ด้วย

ส่วนแหล่งศิลปกรรมมีที่อยู่ภายในเมืองสุรินทร์ ปัจจุบันมีหลงเหลือให้พบเห็นน้อยมาก โดยเฉพาะศาสนสถานประเภทวัดในพุทธศาสนา เนื่องจากศาสนสถานในวัดหลายแห่งได้รับการบูรณะและสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด รวมถึงถูกไฟไหม้บางส่วน จึงแทบไม่ปรากฏแหล่งศิลปกรรมในรูปแบบดั้งเดิม

4.1.3 แหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน

จากข้อมูลแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานในพื้นที่เมืองสุรินทร์ พบว่า ภายในเขตพื้นที่ศึกษาเมืองสุรินทร์มีโบราณสถานที่กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ จำนวน 1 แห่ง จัดเป็นแหล่งโบราณคดีประเภทเมืองโบราณอิทธิพลเขมรโบราณ ที่มีอายุเก่าแก่ราวพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 โดยเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ 2 เมือง ตั้งซ้อนกัน คือ เมืองชั้นใน และเมืองชั้นนอก กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 95 ตอนที่ 98 วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2521 มีด้วยกัน 11 บริเวณ รวมพื้นที่โบราณสถาน 410 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา (แผนที่ 1)

นอกจากนี้ ภายในบริเวณเมืองโบราณสุรินทร์ยังมีหลักฐานทางโบราณคดีที่ทางกรมศิลปากรได้มีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลไว้เรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ จำนวน 1 แห่ง คือ แหล่งโบราณคดีวัดโคกบัวราย สันนิษฐานว่ามีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายราว 2,500 – 1,500 ปี (สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา, 2559.)

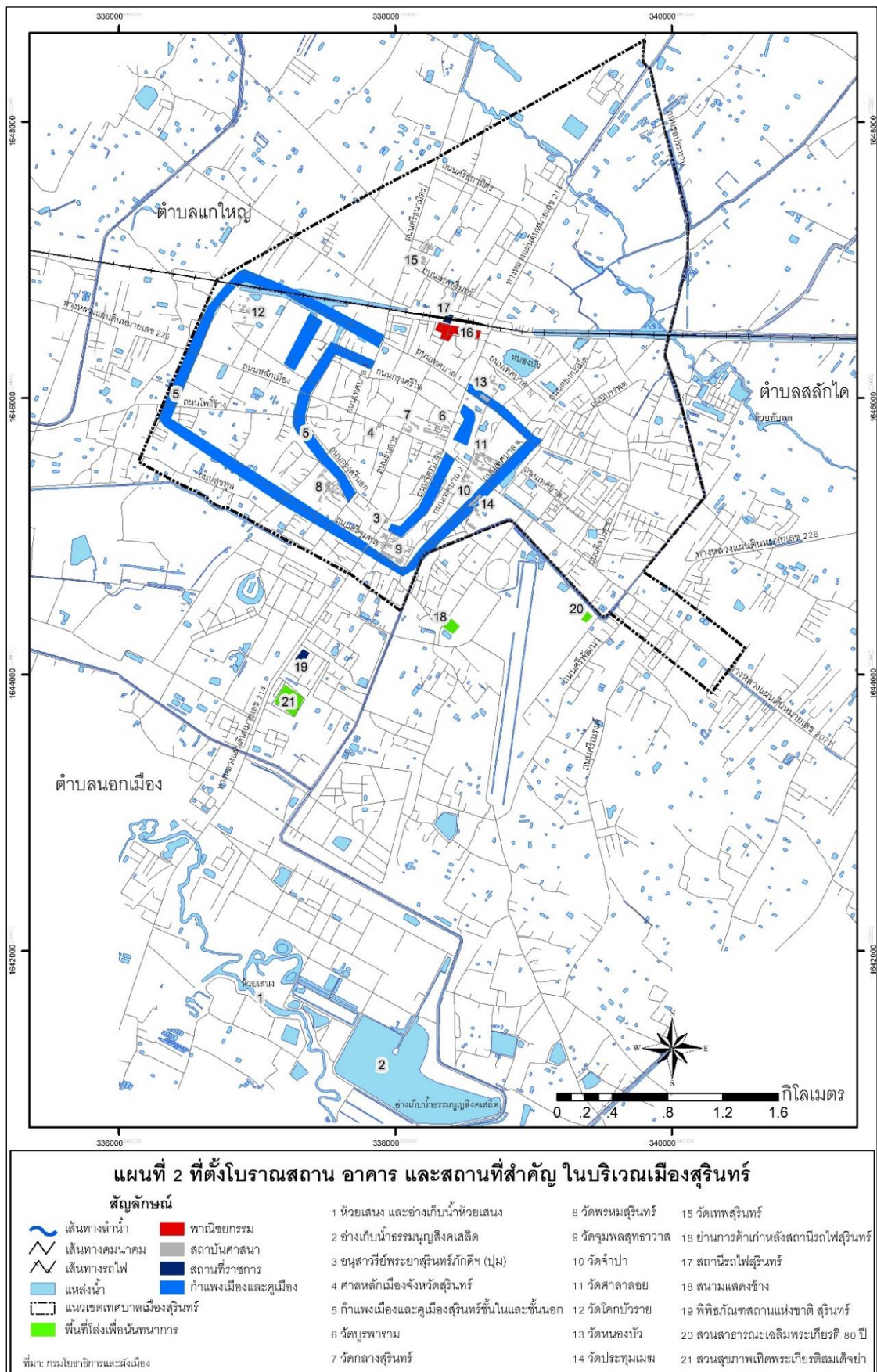
แผนที่ 1 แผนผังโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ มี 11 บริเวณ
ที่มา : สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา (2559)

4.2 องค์ประกอบของเมืองเก่าสุรินทร์

เมืองสุรินทร์เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในประเทศไทย เป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน โดยมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่ก่อนที่จะมีการสร้างเมืองสุรินทร์ ดังปรากฏหลักฐานโบราณคดีต่าง ๆ แม้ว่าเมืองจะร้างลงในช่วงเวลา แต่พัฒนาการของเมืองยังคงปรากฏต่อเนื่องชัดเจนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจนมาถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ องค์ประกอบของเมืองที่แสดงถึงความเป็นเมืองเก่าสุรินทร์ที่สำคัญที่ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน รายละเอียดที่สำคัญปรากฏในแผนที่ 2 และรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก ผ.2

4.2.1 กำแพงเมือง และคูเมือง

ตัวเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน พื้นที่บริเวณนี้เคยมีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนมาแล้วกว่า 2,000 ปี ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ลักษณะชุมชนเป็นเนินดินมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ เป็นลักษณะเฉพาะของแผนผังเมืองโบราณตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น ซึ่งพบทั่วไปในเขตภาคอีสานตอนล่าง ตัวเมืองโบราณสุรินทร์ในปัจจุบันแม้ว่าจะถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนจนหมดแล้ว แต่ยังคงเหลือสภาพกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณปรากฏอยู่อย่างชัดเจน มีลักษณะเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ 2 เมืองที่ตั้งซ้อนกัน มีสภาพปัจจุบันดังนี้

- **เมืองชั้นใน** มีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างรีแบบสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ถึงสมัยทวารวดี มีคูเมืองและกำแพงเมือง 1 ชั้น ล้อมรอบ มีความกว้างประมาณ 1,200 เมตร ความยาว 800 เมตร มีพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร สภาพคูเมืองโดยทั่วไปค่อนข้างสมบูรณ์ คูเมืองด้านทิศตะวันตกกรมศิลปากรได้ทำการขุดลอกและบูรณะเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนคูเมืองด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือบางส่วน ได้ถูกประชาชนรุกรนกกำแพงเมืองและคูเมืองเพื่อสร้างบ้านเรือนจนหมดสภาพ กำแพงเมืองและคูเมือง

- **เมืองชั้นนอก** มีลักษณะแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ เป็นแผนผังที่นิยมสร้างขึ้นในชุมชนวัฒนธรรมเขมร มีคูเมือง 2 ชั้น และมีกำแพงเมือง 1 ชั้นอยู่ตรงกลาง กำแพงเมืองชั้นนอกมีความกว้างประมาณ 2,250 เมตร และมีความกว้างประมาณ 1,500 เมตร สภาพคูเมืองคูเมืองด้านทิศตะวันตกบางส่วนกรมศิลปากรได้ทำการขุดลอกพร้อมกับบูรณะไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ปัจจุบันกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 95 ตอนที่ 98 วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2521 มีด้วยกัน 11 บริเวณ รวมพื้นที่โบราณสถาน 410 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นในด้านทิศตะวันตก บริเวณหน้าวัดพรหมสุรินทร์

คูเมืองชั้นในด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นในด้านทิศตะวันตก บริเวณถนนศรีบัวราย บนกำแพงเมืองถูกบุกรุกเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย

คูเมืองชั้นในด้านทิศใต้ บริเวณหน้าวัดจุมพลสุทธาวาส

รูปที่ 4 กำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นในในปัจจุบัน

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตก บริเวณใกล้ถนนหลักเมือง (มีคูเมือง 2 ชั้น และมีกำแพงเมืองอยู่ตรงกลาง)

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตก (ลักษณะมีคูเมือง 2 ชั้น และมีกำแพงเมืองอยู่ตรงกลาง)

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ บริเวณใกล้ถนนเทศบาล 3 (มีคูเมือง 2 ชั้น และมีกำแพงเมืองอยู่ตรงกลาง)

รูปที่ 5 กำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ชั้นนอกในปัจจุบัน

4.2.2 ป้อม

ในส่วนของป้อม ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการสร้างป้อมขึ้นคู่กับกำแพงเมือง และปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานทางโบราณคดีที่รายงานหลักฐานการพบรากฐานของป้อมในบริเวณเมืองเก่าสุรินทร์เลย

4.2.3 ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า

บริเวณที่หมายตาที่สำคัญของเมืองสุรินทร์ที่มีความโดดเด่นเป็นสง่า และสามารถรับรู้ได้ในมุมมองของชาวสุรินทร์ มีด้วยกัน 2 แห่ง คือ อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม หรือเชียงปุม) อนุสาวรีย์นี้ตั้งโดดเด่นอยู่บริเวณทางเข้าเมืองสุรินทร์ทางด้านใต้ตรงหลักกิโลเมตรที่ 0 ถนนสุรินทร์ - ปราสาท บริเวณที่เคยเป็นกำแพงเมืองชั้นในของตัวเมืองสุรินทร์ อนุสาวรีย์เป็นรูปหล่อทองเหลืองรมดำ สูง 2.2 เมตร ยืนตรงหันหน้าไปทางทิศใต้ แต่งกายชุดขุนศึกชั้นพระยา มือขวาถือขอจ้าว มีดาบคู่สะพายอยู่บนหลัง และมีงาช้างขนาดใหญ่ตั้งขนาน 2 ข้าง พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (เชียงปุม) ท่านเป็นเจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ เป็นผู้วางรากฐานการก่อตั้งเมืองสุรินทร์ในสมัยอยุธยา ท่านเป็นชาวส่วยที่มีความรู้ความสามารถในการจับช้างป่ามาเลี้ยงไว้ใช้งาน ในปี พ.ศ. 2302 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ ท่านเป็นหัวหน้าชาวส่วยที่ได้ช่วยในการติดตามช้างเผือกที่แตกโขลงออกจากเมืองหลวงหนีเข้าป่า พระองค์จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เชียงปุมเป็นหลวงสุรินทร์ภักดี ให้ปกครองเมืองที่ขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย และในปี พ.ศ. 2306 ได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านคูประทาย และได้เป็นพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง ต่อมาบ้านคูประทายได้ยกขึ้นเป็นเมืองประทายสมันต์ ในปี พ.ศ. 2329 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองประทายสมันต์เป็นเมืองสุรินทร์ เพื่อเป็นการระลึกถึงผู้สร้างเมืองสุรินทร์คนแรก ในปี พ.ศ. 2527 ทางจังหวัดสุรินทร์จึงได้จัดสร้างอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวางขึ้น เพื่อเป็นที่เคารพสักการะของชาวสุรินทร์ และบริเวณลานหน้าอนุสาวรีย์แห่งนี้มักใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ของเมืองสุรินทร์อยู่เสมอ จึงถือเป็นที่ยูนิคสำคัญที่สำคัญของชาวเมืองสุรินทร์และผู้คนที่มาเยี่ยมเยือนเมืองสุรินทร์

ที่หมายตาที่สำคัญของเมืองสุรินทร์อีกแห่ง คือ ศาลหลักเมืองสุรินทร์ ตั้งอยู่ใจกลางเมืองสุรินทร์ บริเวณถนนหลักเมือง อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 500 เมตร เป็นสถานที่สำคัญคู่บ้านคูเมืองและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวสุรินทร์และชาวประชาชนทั่วไปมาเป็นเวลานานนับ 100 ปี ศาลหลักเมืองแห่งนี้ ตัวศาลหลักเมืองออกแบบและก่อสร้างใหม่โดยกรมศิลปากร ส่วนเสาหลักเมืองทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ เป็นเสาไม้สูง 3 เมตร วัดโดยรอบเสาได้ 1 เมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธีเจิมเสาหลักเมือง ณ ตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 21

สิงหาคม พ.ศ. 2515 และได้อันเชิญเสาหลักเมืองมายังจังหวัดสุรินทร์ขึ้นประดิษฐานไว้ที่ศาลหลักเมือง ศาลหลักเมืองจึงเป็นสัญลักษณ์และที่พึ่งทางจิตใจของชาวสุรินทร์ที่ได้รับการเคารพกราบไหว้ตลอดมา

อนุสาวรีย์พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม หรือเชียงปุม)

ศาลหลักเมืองสุรินทร์

รูปที่ 6 ที่หมายตาที่สำคัญของเมืองสุรินทร์

4.2.4 แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมืองเก่า

แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในตัวเมืองเก่าสุรินทร์ที่ปรากฏในปัจจุบัน มีลักษณะรูปแบบโครงข่ายถนนแบบตาราง (Grid System) โดยมีถนนที่ตัดในแนวเหนือ-ใต้ ที่สำคัญ ได้แก่ ถนนจิตรบำรุง ถนนธนสาร ถนนเทศบาล 2 ถนนเทศบาล 3 และถนนเทศบาล 4 ส่วนถนนที่ตัดในแนวตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ ถนนหลักเมือง ถนนเทศบาล 1 ถนนกรุงศรีไน และถนนกรุงศรีนอก และมีแนวถนนของตัวเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันที่บางส่วนเป็นแนวกำแพงเมือง-คูเมืองโบราณสุรินทร์ ได้แก่ ถนนเทศบาล 1 ถนนกรุงศรีไน และถนนกรุงศรีนอก โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 (ถนนหลักเมือง) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ถนนจิตรบำรุง) เป็นถนนพาดผ่านกลางตัวเมืองสุรินทร์ ปัจจุบันถือเป็นถนนสายหลักที่สำคัญในการเดินทางเข้าและออกจากตัวเมืองสุรินทร์

4.2.5 ย่าน / บริเวณที่สำคัญและมีคุณค่าของเมือง

ปัจจุบันในพื้นที่เมืองสุรินทร์มีย่านที่สำคัญและมีคุณค่าของเมืองที่ยังเหลืออยู่มีเพียงบริเวณเดียว คือ ย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ ย่านการค้าแห่งนี้ไม่ใช่ย่านการค้าแห่งแรกของเมืองสุรินทร์ เนื่องจากย่านการค้าแห่งแรกของเมืองสุรินทร์ คือ ย่านการค้าบริเวณสี่แยกถนนหลักเมือง ได้เกิดไฟไหม้ถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2447 ไฟได้เผาไหม้ห้องแถวไม้และตลาดบริเวณใจกลางเมืองสุรินทร์ บริเวณสี่แยกถนนหลักเมือง และครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2515 ไฟไหม้บริเวณสี่แยกตลาดสดถึงสี่แยกหลักเมือง เหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งหลังนี้สร้างความเสียหายให้กับเมืองสุรินทร์เป็นบริเวณกว้าง บ้านเรือนถูกไฟไหม้ไปกว่า 500 หลังคาเรือน ทำให้สภาพดั้งเดิมของย่านการค้าและย่านที่อยู่อาศัยในตัวเมืองสุรินทร์แทบไม่เหลือ

สำหรับย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ เกิดขึ้นภายหลังการเปิดเส้นทางเดินรถไฟจากนครราชสีมาถึงสถานีสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ.2469 ทำให้การขนส่งสินค้าไปมาระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองสุรินทร์สะดวกมากขึ้น ความเจริญหลังไหลเข้ามายังตัวเมืองสุรินทร์อย่างต่อเนื่อง เมืองสุรินทร์เริ่มกลายเป็นชุมชนการค้า เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าปลีกค้าส่ง และเป็นศูนย์กลางคมนาคมของเขตอีสานใต้ตอนล่างในเวลาต่อมา และทำให้ภายในเมืองสุรินทร์เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ที่มีสภาพคึกคัก มีชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ขณะเดียวกันชุมชนย่านการค้าภายในตัวเมืองสุรินทร์ก็เริ่มเคลื่อนย้ายจากสี่แยกหลักเมืองเข้ามาอยู่ใกล้หลังสถานีรถไฟบริเวณสองฟากถนนธนสาร (ชาวจีนเรียกว่า ย่านตักโก้ย หรือถนนทางตรง) ไปจนถึงสี่แยกวงเวียนน้ำพุในปัจจุบัน และบริเวณสองฟากถนนสนธิทนิคมรัฐในปัจจุบัน (ชาวจีนเรียกว่า ย่านห้วยโหล่ว หรือถนนทางขวา) ทำให้มีบ้านเรือนและร้านค้าห้องแถวไม้ 1 - 2 ชั้น จำนวนมากตั้งกระจุกตัวอยู่หนาแน่นในบริเวณย่านดังกล่าว ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 ได้เกิดไฟไหม้บ้านเรือนและร้านค้าตั้งแต่บริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ไปตลอดสองฟากถนนธนสารจนถึงบริเวณสี่แยกน้ำพุ และสองฟากถนนสนธิทนิคมรัฐไปจนถึงสามแยกถนนจิตรบำรุง หลังเหตุการณ์ไฟไหม้ดังกล่าวทำให้มีการสร้างห้องแถวไม้และห้องแถวอาคารคอนกรีตขึ้นมาใหม่ และทำให้เมืองสุรินทร์คึกคักและเจริญขึ้นอย่างมาก คิวรถยนต์ประจำขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร ได้ย้ายมาอยู่ช่วงปลายถนนสนธิทนิคมรัฐ (ต้นทางกิโลเมตรที่ 0 ถนนสายสุรินทร์-ท่าตูม) ทำให้ย่านห้วยโหล่วเจริญและโดดเด่นขึ้นมา เกิดร้านค้าขายสินค้าทันสมัยที่สั่งตรงจากกรุงเทพฯ จำนวนมาก ส่วนบริเวณถนนธนสารได้เกิดร้านโชห่วยเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของตลาด มีสินค้าแปลกใหม่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา การพัฒนาถนนหนทางในเขตเมืองสุรินทร์มีมากขึ้น โดยเฉพาะถนนสายหลักในการเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ถนนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขนส่งสินค้ามากขึ้น การขยายตัวของชุมชนจึงเริ่มออกมาตามถนนสาย

หลักและกระจายตัวเป็นวงกว้างไปทั่วเขตเมืองสุรินทร์ ส่งผลให้ย่านการค้าบริเวณหลังสถานีรถไฟเริ่มมีสภาพชบเซาไม่เฟื่องฟูเหมือนแต่ก่อน ปัจจุบันการขนส่งสินค้าทางรถไฟมีจำนวนน้อยลงมาก และรถไฟเป็นเพียงยานพาหนะทางเลือกประเภทหนึ่งเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันย่านการค้าบริเวณหลังสถานีรถไฟยังคงปรากฏร่องรอยที่บอกถึงการเป็นย่านการค้าเก่าแก่ของพ่อค้าชาวจีนในสมัยนั้น จากอาคารพาณิชย์รุ่นเก่าและห้องแถวไม้ 1 – 2 ชั้น ที่ยังคงหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมากบริเวณสองฟากถนนสนธินครรัฐ รวมถึงร้านค้าเก่าแก่ของชาวจีนที่ยังคงดำเนินกิจการมาแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน

อาคารพาณิชย์รุ่นเก่า บริเวณถนนมิตรอารีย์

ร้านค้าเรือนแถวไม้ บริเวณถนนสนธินครรัฐ

รูปที่ 7 ย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ ย่านที่สำคัญและมีคุณค่าของเมืองสุรินทร์

4.2.6 ธรรมชาติในเมืองเก่า

ในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์มีพื้นที่แหล่งธรรมชาติของเมืองไม่มากนัก ไม่มีแม่น้ำและลำคลองไหลผ่านตัวเมือง และไม่ปรากฏแนวต้นไม้ใหญ่เก่าแก่ เนื่องจากสภาพพื้นที่ของเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองที่ค่อนข้างมาก แหล่งธรรมชาติที่มีอยู่ในเมืองสุรินทร์ส่วนใหญ่จึงเป็นพื้นที่ในบริเวณกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณที่เกิดจากการขุดในสมัยอดีต และมีหนองน้ำสาธารณะต่าง ๆ ที่ตั้งกระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของเมือง อย่างไรก็ตาม แหล่งธรรมชาติที่มีอยู่ในเมืองสุรินทร์เหล่านี้ล้วนมีความสำคัญอย่างมากในแง่ของการสร้างสภาพแวดล้อม

และบรรยากาศความเป็นเมืองเก่า รวมถึงสร้างความสวยงามและความร่มรื่นให้กับเมืองสุรินทร์ แหล่งธรรมชาติที่สำคัญในเมืองสุรินทร์ ได้แก่

- พื้นที่บริเวณกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ชั้นในและชั้นนอก ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีสภาพธรรมชาติอยู่มาก ด้วยมีแนวต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่บนกำแพงเมือง และบริเวณคูเมืองได้รับการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามและร่มรื่น เพื่อใช้เป็นแหล่งนันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองสุรินทร์

- หนองน้ำสาธารณะต่าง ๆ ภายในเมืองสุรินทร์ หนองน้ำสาธารณะในเมืองสุรินทร์หลายแห่งปัจจุบันได้รับการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อให้เป็นสวนสาธารณะหรือแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองสุรินทร์ ที่สำคัญ ได้แก่ หนองบัว หนองตะโก และหนองดุม เป็นต้น

สภาพธรรมชาติบริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ชั้นใน

สภาพธรรมชาติบริเวณกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ชั้นใน หน้าวัดพรหมสุรินทร์

บริเวณสระหนองดุม

รูปที่ 8 แหล่งธรรมชาติที่สำคัญของเมืองสุรินทร์

4.3 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

การวิเคราะห์ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ ทางที่ปรึกษากำหนดเกณฑ์และทำการประเมินคุณค่าความสำคัญในด้านต่าง ๆ ของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของเมืองเก่าที่อยู่ในพื้นที่เมืองสุรินทร์ รวมทั้งได้จัดลำดับความสำคัญตามระดับศักยภาพขององค์ประกอบของเมืองเหล่านั้น จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวถือเป็นข้อมูลสำคัญในการพิจารณาเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของเมืองสุรินทร์ในเชิงที่ตั้งพบว่า องค์ประกอบของเมืองที่มีคุณค่าและความสำคัญมาก หรือมีระดับศักยภาพสูงถึงปานกลาง ส่วนใหญ่ตั้งเกาะกลุ่มอยู่รวมกันภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ชั้นในและชั้นนอก ส่วนองค์ประกอบของเมืองส่วนที่เหลือจะตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมืองสุรินทร์ และหากพิจารณาขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าจากความกลมกลืนขององค์ประกอบของเมืองกับบริบทของเมือง ขอบเขตการบริหารการปกครอง ขอบเขตทางธรรมชาติ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และความเป็นย่านที่ชัดเจนขององค์ประกอบเมือง พบว่า การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ควรให้ครอบคลุมแนวเขตกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นนอก ซึ่งในปัจจุบันสภาพกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ยังคงปรากฏร่องรอยที่ค่อนข้างชัดเจน การกำหนดขอบเขตดังกล่าวก็เพื่อความสมบูรณ์ในแง่ขององค์ประกอบของเมืองเก่า และการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสุรินทร์ในอนาคต

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ มีเนื้อที่ประมาณ 3.49 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,182.61 ไร่ โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ตามแนวเขตที่ดินกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นนอกของกรมธนารักษ์ ทางด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก และบางส่วนทางด้านทิศเหนือ โดยมีอาณาเขตดังนี้ (แผนที่ 3 หรือ แผนที่ 4)

ทิศเหนือ	จดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือบริเวณพิกัด $X = 336902$ และ $Y = 1646910$ ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกตามแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือกระทั่งจดเส้นทางรถไฟบริเวณพิกัด $X = 337250$ และ $Y = 1646754$ และต่อเนื่องไปตามแนวเส้นทางรถไฟจนกระทั่งไปติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ถนนจิตรบำรุง) บริเวณพิกัด $X = 338700$ และ $Y = 1646520$
ทิศตะวันออก	จดบริเวณจุดตัดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ถนนจิตรบำรุง) กับทางรถไฟ บริเวณพิกัด $X = 338700$ และ $Y = 1646520$ ต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางถนนจิตรบำรุง จนกระทั่งจดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ บริเวณพิกัด $X =$

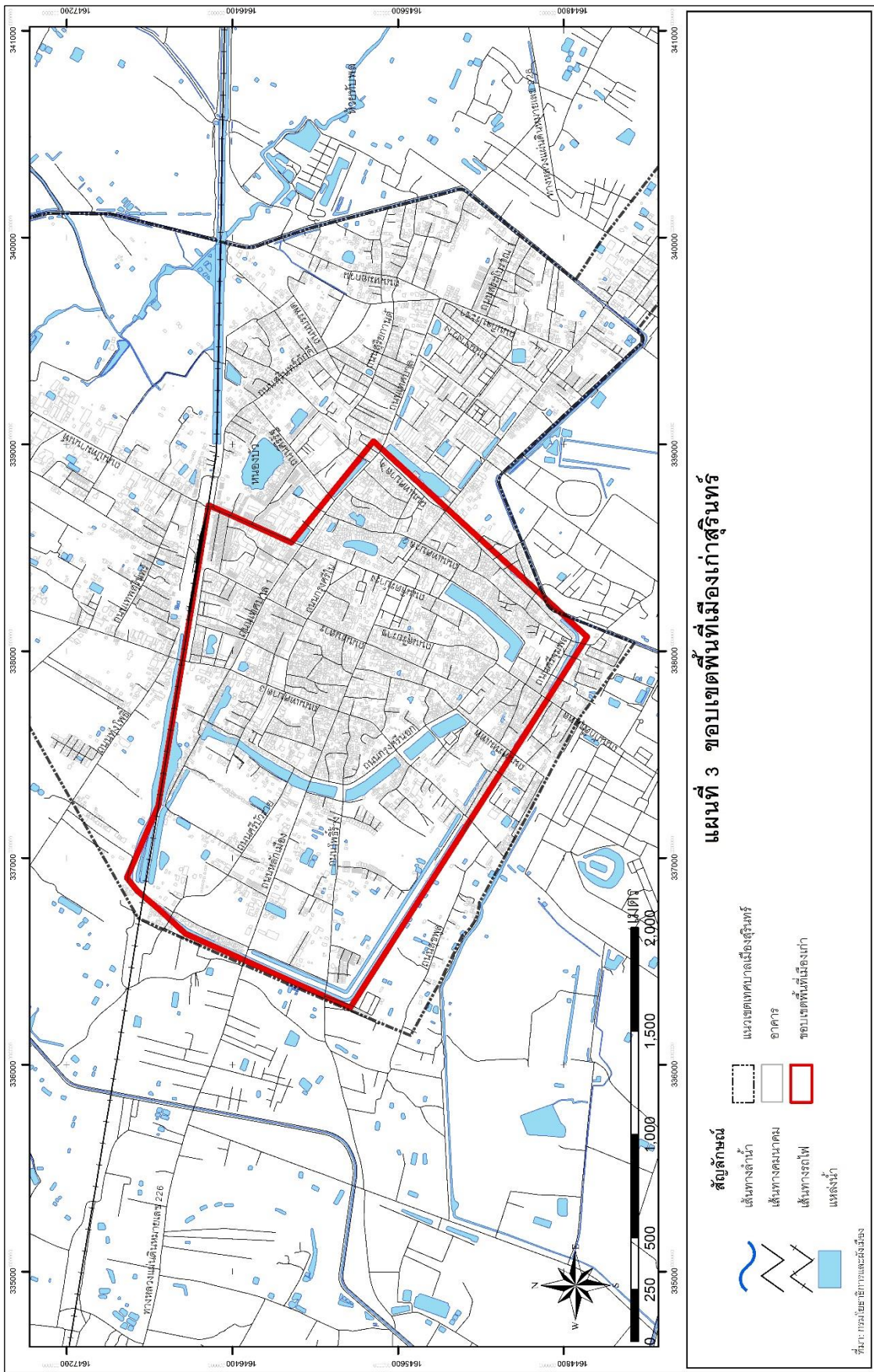
338527 และ $Y = 1646115$ และต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ จนกระทั่งสุดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ บริเวณพิกัด $X = 339010$ และ $Y = 1645720$ และต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้ตามแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้เรื่อยไปจนกระทั่งสุดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณพิกัด $X = 338065$ และ $Y = 1644690$

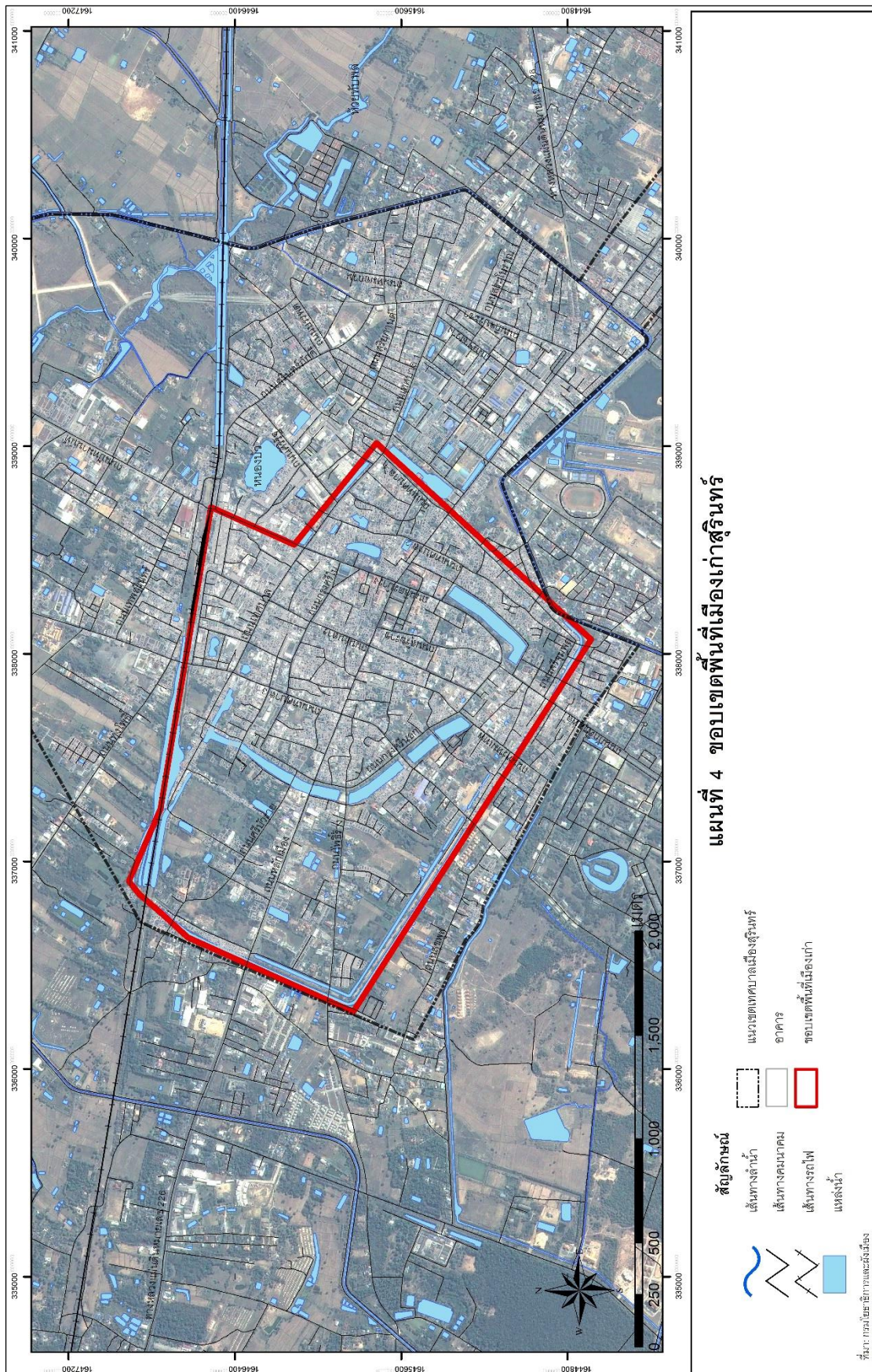
ทิศใต้ จดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณพิกัด $X = 338065$ และ $Y = 1644690$ ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้เรื่อยไปจนกระทั่งสุดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ บริเวณพิกัด $X = 336275$ และ $Y = 1645837$

ทิศตะวันตก จดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ บริเวณพิกัด $X = 336275$ และ $Y = 1645837$ ต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือจนกระทั่งสุดแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ บริเวณพิกัด $X = 336902$ และ $Y = 1646910$

4.4 เขตพื้นที่ (Zoning) ในขอบเขตเมืองเก่าสุรินทร์

ภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ซึ่งเป็นพื้นที่หลัก มีเนื้อที่ประมาณ 3.49 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,182.61 ไร่ ไม่มีการแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ เนื่องจากพื้นที่ภายในเมืองเก่าสุรินทร์มีองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองตั้งกระจายตัวอยู่ทั่วไปในเมือง โดยบริเวณใจกลางเมืองมีวัดกลางและวัดบูรพารามเป็นศูนย์กลางหลักที่สำคัญของเมืองเก่าสุรินทร์ และมีวัดต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางย่อยตั้งกระจายอยู่ภายในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมืองเก่าสุรินทร์ ได้แก่ วัดจุมพลสุทธาวาส วัดพรหมสุรินทร์ วัดศาลาลอย วัดจำปา วัดโคกบัวราย วัดหนองบัว และวัดประทุมเมฆ

4.5 พื้นที่ต่อเนื่องเมืองเก่าสุรินทร์

พื้นที่ต่อเนื่องของเมืองเก่าสุรินทร์ (Buffer Zone) ได้แก่ พื้นที่บริเวณที่อยู่โดยรอบพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ โดยรอบ ในที่นี้กำหนดแนวเขตพื้นที่ต่อเนื่องให้มีระยะห่างจากแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ หรือห่างจากแนวเขตคูเมืองสุรินทร์ชั้นนอกตามแนวเขตที่ดินของกรมธนารักษ์ ออกไปเป็นเส้นขนานระยะ 100 เมตร ทางด้านทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก และบางส่วนทางด้านทิศเหนือ มีเนื้อที่ประมาณ 1.06 ตารางกิโลเมตร หรือ 662.36 ไร่ โดยมีอาณาเขตดังนี้ (แผนที่ 5 หรือ แผนที่ 6)

ทิศเหนือ	จดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตกตัดกับแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ บริเวณพิกัด $X = 336895$ และ $Y = 1647012$ ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกตามแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ และต่อเนื่องเรื่อยไปตามแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากเส้นทางรถไฟ จนกระทั่งจดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวกึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ถนนปัทมานนถ์) บริเวณพิกัด $X = 338870$ และ $Y = 1646668$
ทิศตะวันออก	จดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวกึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ถนนปัทมานนถ์) ตัดกับแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากเส้นทางรถไฟ ต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวกึ่งกลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ถนนปัทมานนถ์) จนกระทั่งจดทางรถไฟ บริเวณพิกัด $X = 338826$ และ $Y = 1646480$ และต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกตามแนวกึ่งกลางถนนสุรินทร์ภักดี จนกระทั่งจดทางแยกตัดถนนศิริรัฐ บริเวณพิกัด $X = 339203$ และ $Y = 1646300$ และต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางถนนศิริรัฐ กระทั่งจดแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ กระทั่งจดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือตัดกับแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออก

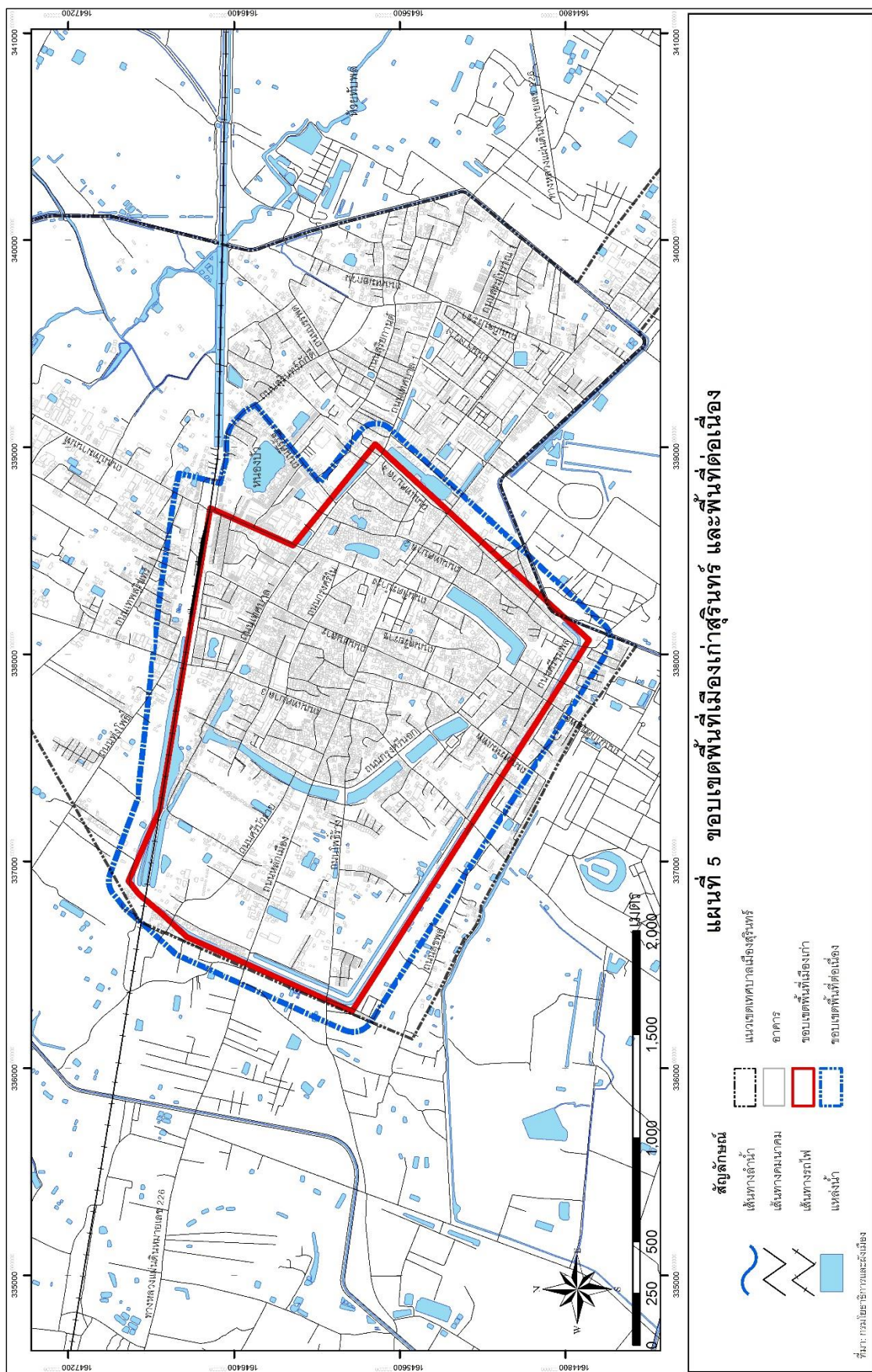
บริเวณพิกัด $X = 3391135$ และ $Y = 1645710$ และต่อเนื่องลงมาทางทิศใต้ตามแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออก กระทั่งจุดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตกตัดกับแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ บริเวณพิกัด $X = 338090$ และ $Y = 1644580$

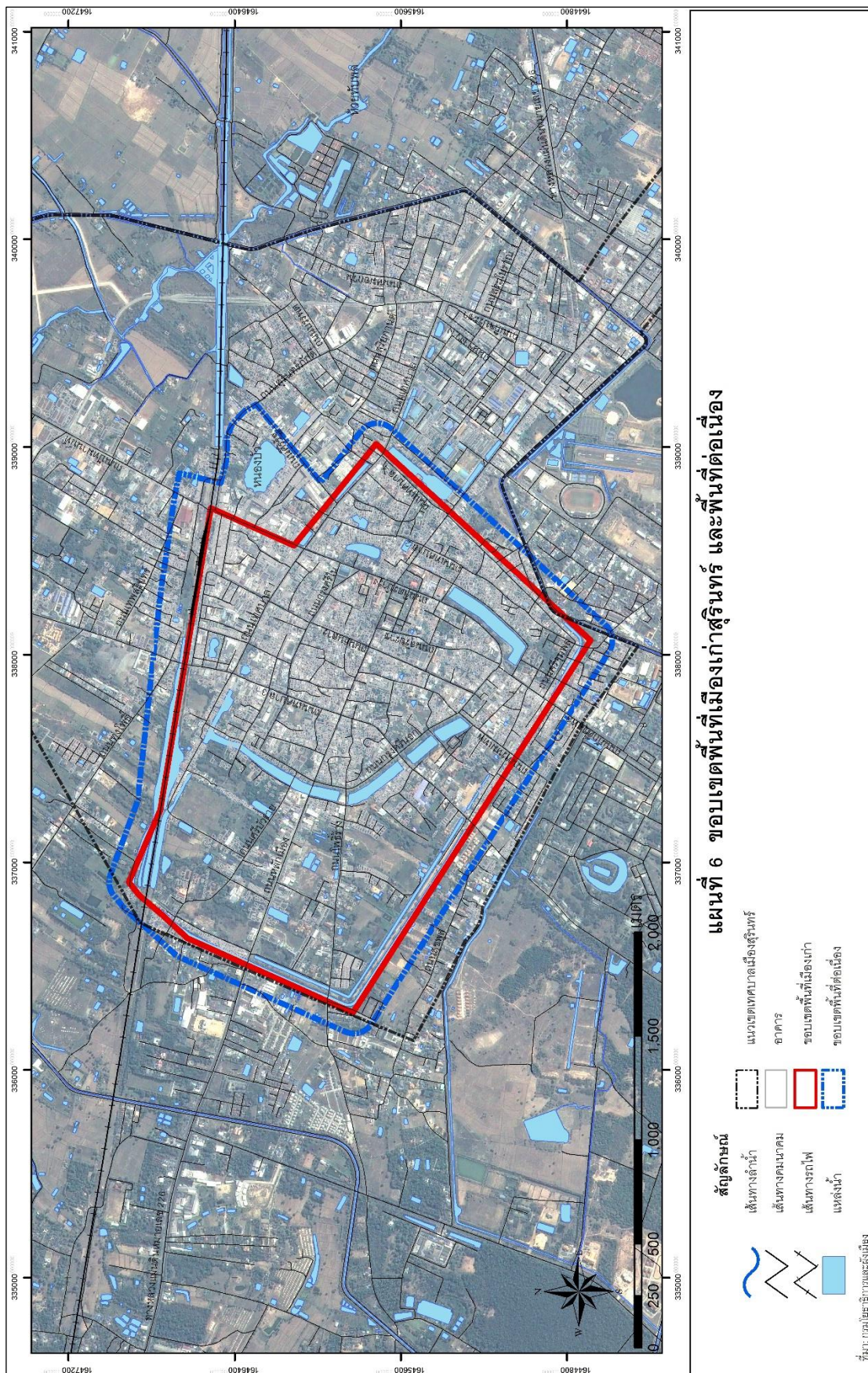
ทิศใต้

จุดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออกตัดกับแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ บริเวณพิกัด $X = 338090$ และ $Y = 1644580$ ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ ต่อเนื่องเรื่อยไปกระทั่งจุดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ตัดกับแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตก บริเวณพิกัด $X = 336175$ และ $Y = 1645825$

ทิศตะวันตก

จุดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตกตัดกับแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ บริเวณพิกัด $X = 336175$ และ $Y = 1645825$ ต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตามแนวเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตก จนกระทั่งจุดแนวตัดเส้นขนานระยะ 100 เมตร จากแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตกตัดกับแนวเขตที่ดินคูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือ บริเวณพิกัด $X = 336895$ และ $Y = 1647012$

5. แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสุรินทร์

5.1 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาทั่วไป

พิจารณาจากแนวทางทั่วไป 7 ประการ ซึ่งสามารถเลือกนำไปใช้ปฏิบัติตามความเหมาะสมสำหรับพื้นที่เฉพาะแต่ละบริเวณที่มีความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

แนวทาง	การดำเนินงาน
1. การมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์	1.1 ให้ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มดำเนินการศึกษา เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานแสดงความต้องการและความเป็นเจ้าของ โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มสนใจ การประชุมสัมมนา ฯลฯ 1.2 ให้ประชาสังคมเห็นชอบในหลักการดำเนินการบริหารการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายคมนาคมขนส่ง การจัดระเบียบอาคารและสภาพแวดล้อม เพื่อลดกระแสต่อต้านและการไม่ให้ความร่วมมือ ตลอดระยะเวลาดำเนินการ 1.3 การประชาสัมพันธ์โดยวิธีต่าง ๆ เช่น การพบปะพูดคุย การประชาสัมพันธ์โดยผ่านประชาสังคม ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบผลกระทบที่ตนเองจะได้รับจากแผนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และรับฟังข้อคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น 1.4 คณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง และกลุ่มประชาสังคมร่วมกันดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ รวมถึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในการให้ข้อคิดเห็น และจัดกิจกรรมเมืองเก่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าของเมืองเก่า ทั้งคุณค่าด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และอื่น ๆ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกรักถิ่นฐาน
2. การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน	2.1 จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดกรอบการสร้างจิตสำนึกทางสังคม โดยการให้ความรู้ สร้างการรับรู้ตั้งแต่ในครอบครัว กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ชุมชนและแผนแบบแผนของเมืองเก่า

แนวทาง	การดำเนินงาน
	2.2 ทุกภาคส่วนร่วมกันสร้างกลไกการเรียนรู้ต่าง ๆ ผ่านการประชุมในชุมชน จัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กิจกรรมวันครอบครัว ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ผ่านทางพระสงฆ์ โรงเรียน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนช่องทางอินเทอร์เน็ตที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ความรัก ความหวงแหน มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ 2.3 ให้ประชาชนในชุมชน เยาวชน รวมแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่จะใช้รณรงค์จนเกิดการรับรู้ และเป็นวิถีชีวิตที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน 2.4 มีกิจกรรมประเมินผลเพื่อการปรับปรุงแก้ไขวิธีการสร้างการเรียนรู้ที่สามารถสร้างการซึมซับแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน
3. การส่งเสริมกิจกรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น	กิจกรรมและวิถีชีวิตเป็นมรดกที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) ได้แก่ ประเพณี อาหาร การแต่งกาย ภาษา เทศกาล คติความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น จะต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยองค์ความรู้จากประชาชนและนักวิชาการในท้องถิ่น มีการค้นคว้าเผยแพร่ และสืบทอดอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ฟื้นฟูงานเทศกาลต่าง ๆ เพื่อได้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. การส่งเสริมคุณภาพชีวิต	จัดให้มีบริการสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และธุรกรรม บริการที่ครบสมบูรณ์ สำหรับผู้อยู่อาศัยในย่านเมืองเก่า และนักท่องเที่ยวทุกเพศวัย ที่สะดวกต่อการเข้าถึงและไม่จำเป็นต้องเดินทางไกลออกนอกบริเวณเมืองเก่า การจัดการรวมทั้งระบบการรักษาความปลอดภัยและป้องกัน อัคคีภัยมีความจำเป็น เพราะภายในบริเวณเมืองเก่ามีสภาพการอยู่อาศัยที่มั่งคั่งหนาแน่นและมีเส้นทางสัญจรที่ค่อนข้างคับแคบ

แนวทาง	การดำเนินงาน
5. การป้องกันภัยคุกคาม จากมนุษย์และธรรมชาติ	5.1 คณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเการะดับเมืองสามารถใช้อำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดระเบียบหรือระงับยับยั้งกิจกรรมการพัฒนาก่อสร้างที่จะเป็นผลกระทบตอโบราณสถานและแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรมเพื่อป้องกันกรณีการพัฒนาสิ่งก่อสร้างที่บดบังโบราณสถาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานบนที่ดินของทางราชการหรือวัด ซึ่งมีเอกสิทธิ์ไม่ต้องผ่านการตรวจสอบของหน่วยงานควบคุมการก่อสร้างท้องถิ่น 5.2 จัดตั้งกลุ่มเผ่าระวัง โดยอาศัยการประสานงานกับเครือข่ายนักเรียน นักศึกษา และนักวิชาการท้องถิ่น เพื่อช่วยติดตามตรวจสอบการพัฒนาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียงกับโบราณสถานและแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม 5.3 จัดให้มีการศึกษาปัญหาความเสี่ยงตอภัยธรรมชาติ วางแนวทางแก้ปัญหาเพื่อป้องกันรักษาแหล่งศิลปวัฒนธรรม จัดวางระบบเตือนภัยล่วงหน้าที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
6. การประหยัพลังงานดาน การสัญจรและสภาพแวดล้อม	6.1 การขาดแคลนเส้นทางสัญจรที่เหมาะสมสำหรับคนเดินและจักรยาน ทำให้ผู้คนต้องอาศัยรถยนต์และจักรยานยนต์มากขึ้นเป็นวงจรต่อเนื่อง ควรส่งเสริมพัฒนาทางเดินเท้า การใช้จักรยานและพาหนะทางเลือกในยานเมืองเก่าเพื่อลดการใช้ยานพาหนะที่ใชเชื้อเพลิงและสร้างมลภาวะ 6.2 นำระบบกระบวนการธรรมชาติและสภาพภูมิประเทศมาใชประโยชน์ในการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนเมืองเก่า การเปิดช่องมองภูมิทัศน์และปลูกต้นไม้สร้างร่มเงาจะช่วยให้อากาศเกิดการไหลเวียน ลดอุณหภูมิและความชื้น เพิ่มสภาวะความสบายในบริเวณเมืองเก่า
7. การดูแลและบำรุงรักษา อาคารและสาธารณูปการ	7.1 ปัจจุบันสิ่งก่อสร้างในยานเมืองเก่ามีข้อจำกัดตอความต้องการใช้ประโยชน์สำหรับชีวิตประจำวัน การต่อเติมโดยขาดการพิจารณาความเหมาะสมอาจเป็นการทำลายคุณค่าการปล่อยให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพอาคารและ

แนวทาง	การดำเนินงาน
	สิ่งก่อสร้าง เป็นผลกระทบต่อคุณค่ามรดกศิลปวัฒนธรรม ทั้งของตัวอาคารหรือสิ่งก่อสร้างนั้นและบริเวณแวดล้อม 7.2 ขยายบทบาทองค์กรปกครองท้องถิ่นในคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง ในการดูแลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อลักษณะทางกายภาพที่สำคัญของสิ่งก่อสร้างในย่านเมืองเก่า และส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาสภาพภายนอกของอาคารอย่างต่อเนื่อง โดยเลือกใช้วัสดุก่อสร้างที่มีลักษณะคล้ายหรือสอดคล้องกับของเดิมมากที่สุด หรือส่งเสริมให้มีการนำวัสดุก่อสร้างของเดิมกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่มากที่สุด

5.2 แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสำหรับเขตพื้นที่ (Zoning)

พิจารณาจากเขตพื้นที่ (Zoning) มี 2 ประเภท ซึ่งสามารถเลือกนำไปใช้ปฏิบัติตามความเหมาะสมสำหรับแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย

พื้นที่หลัก มีแนวทางการดำเนินงาน ทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้

แนวทาง	การดำเนินงาน
1. ดานการใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.1 ลดการใช้ประโยชน์ที่ดินในส่วนที่ไม่จำเป็นในเขตพื้นที่ศาสนสถาน 1.2 ที่ดินของรัฐและเอกชนให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นหลักให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อหัตถกรรม การท่องเที่ยว พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย ศาสนสถาน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ นันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น 1.3 ที่ดินบนแนวกำแพงเมืองและคูเมือง จะต้องฟื้นฟูพื้นที่ขอบให้เห็นชัดเจน โดยลดบทบาทการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือหากมีการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อเนื่อง ควรกำหนดลักษณะที่แสดงความเป็นพื้นที่ขอบให้เด่นชัด

แนวทาง	การดำเนินงาน
2. ดานอาคารและสภาพแวดล้อม	รักษาสภาพแวดล้อมโดยกำหนดความสูง สัดส่วนพื้นที่ว่าง (Open Space Ratio) ขนาด ลักษณะ แบบ รูปทรง ฯลฯ ของอาคารให้สอดคล้องและกลมกลืนหรือไม่ทำลายโบราณสถานในพื้นที่ พิจารณาการใช้วัสดุและสีของอาคารเพื่อสร้างบรรยากาศการเข้ามาถึงบริเวณสำคัญของเขตพื้นที่เมืองเก่า
3. ด้านระบบการจราจรและคมนาคมขนส่ง	3.1 ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้า และการสัญจรด้วยยานพาหนะขนาดเล็กเพื่อลดมลภาวะ เช่น รถจักรยาน รถลากจูง เป็นต้น 3.2 ลดปริมาณการจราจร ห้ามรถบรรทุกหนักและรถขนาดใหญ่เข้าสู่พื้นที่ 3.3 จำกัดการก่อสร้างลานจอดรถขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นมลภาวะทางสายตาที่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมเมืองเก่า
4. ดานการพัฒนาภูมิทัศน์	4.1 สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างตำแหน่งองค์ประกอบเมืองโบราณสถาน และพื้นที่เปิดโล่งในเมือง โดยจัดให้มีทางคนเดิน ทางจักรยาน หรือพาหนะขนาดเล็ก 4.2 จัดทางคนเดินที่ปลอดภัย พร้อมอุปกรณ์สาธารณูปโภคอำนวยความสะดวก เช่น โคมไฟ ถังขยะ ป้ายบอกทาง ฯลฯ
5. ดานการบริหารและการจัดการ	5.1 ให้จังหวัดจัดตั้งสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการฯ 5.2 ให้จังหวัดออกประกาศ เรื่อง มาตรการในการควบคุมการก่อสร้างอาคารภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐอย่างอื่นที่อาจพืงมีในบริเวณเมืองเก่า ที่จะดำเนินการก่อสร้างภายในบริเวณเมืองเก่า ส่งเรื่องและแบบแปลนให้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยผ่านสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เพื่อพิจารณาให้ความเห็นถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมก่อน

แนวทาง	การดำเนินงาน
	5.3 จัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า และคณะรัฐมนตรี เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน 5.4 วางแผนนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเมืองเก่า 5.5 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ออกมาตรการในการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาคเอกชน

พื้นที่ต่อเนื่อง มีแนวทางการดำเนินงาน ทั้งหมด 4 ด้าน ดังนี้

แนวทาง	การดำเนินงาน
1. ดานการใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.1 ลดการใช้ประโยชน์ที่ดินในส่วนไม่จำเป็นในเขตพื้นที่ศาสนสถาน 1.2 ที่ดินของรัฐและเอกชนให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อวัตถุประสงค์ การท่องเที่ยว การอยู่อาศัย พาณิชยกรรม สถาบันราชการ สถานศึกษา ศาสนสถาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ นันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น และต้องส่งเสริมพื้นที่หลัก
2. ดานอาคารและสภาพแวดล้อม	2.1 พิจารณาวางข้อกำหนดความสูงและแนวถอยร่นอาคาร รวมทั้งขนาดมวลอาคาร เพื่อรักษาสัดส่วนที่เหมาะสมของขนาดอาคารที่ไม่ทำลายแหล่งศิลปกรรมในพื้นที่และพื้นที่เมืองเก่า 2.2 พิจารณาการใช้วัสดุและสีของอาคารเพื่อส่งเสริมบรรยากาศในเขตพื้นที่เมืองเก่า 2.3 พิจารณาการใช้ประโยชน์อาคารเก่าที่ยังคงสภาพหรือสามารถฟื้นฟูได้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเรียนรู้และการท่องเที่ยว

แนวทาง	การดำเนินงาน
3. ดานระบบการจราจรและคมนาคมขนส่ง	3.1 สร้างที่จอดรถในตำแหน่งที่เหมาะสม เป็นจุดเปลี่ยนระบบการสัญจรเข้าถึงพื้นที่หลักและสวนอื่น ๆ ของเมือง เพื่อลดจำนวนรถยนต์ที่จะเข้าไปสร้างความคับคั่งของการจราจร รวมทั้งผลกระทบต่อด้านมุมมองและการเกิดมลภาวะในพื้นที่เมืองเก่า 3.2 ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้าและการสัญจรด้วยยานพาหนะขนาดเล็ก เช่น รถจักรยาน และรถลากจูง เป็นต้น
4. ดานการพัฒนาภูมิทัศน์	4.1 เส้นทางหลักเข้าสู่เมืองเก่า ควรสร้างเอกลักษณ์และจุดหมายตาที่ระบุการมาถึงย่านเมืองเก่า รวมถึงการเปิดมุมมอง (Vista) ตามแนวเส้นทางสัญจรเข้าสู่บริเวณเมืองเก่า 4.2 ปลุกต้นไม้ขนาดใหญ่ตามแนวเส้นทางเข้าสู่เมือง การพัฒนาภูมิทัศน์ สร้างร่มเงาตามแนวถนน ทางเท้า และสร้างจุดหมายตา โดยเลือกพันธุ์ไม้ที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของเมืองเก่า หรือที่เป็นต้นไม้ประจำจังหวัด เช่น ต้นกันเกรา (<i>Fagraea fragrans</i>) ซึ่งเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น 4.3 ป้ายโฆษณาและป้ายกิจกรรมเชิงพาณิชย์ที่ไม่เหมาะสมเป็นปัญหาทัศนียภาพ ควรจำกัดขนาดและรูปลักษณะของป้ายประเภทต่าง ๆ ส่งเสริมการออกแบบป้ายที่ดีมีเอกลักษณ์ด้วยการประกาศเกียรติคุณ 4.4 เปลี่ยนวัสดุพื้นผิวจราจรให้มีสีและสัมผัสที่แตกต่างจากถนนทั่วไป เพื่อให้รู้สึกถึงการมาถึงเมืองเก่า 4.5 จัดให้มีอุปกรณ์สาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกและที่มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับความเป็นเมืองเก่า

บรรณานุกรม

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์*. เอกสารจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542. 318 หน้า.

ศิริ ผาสุก และคณะ 2536. *สุรินทร์ มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย*. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรมหัตถกรรมพื้นบ้านไทย, 172 หน้า.

สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา. 2559. *ข้อมูลและแผนผังโบราณสถานกำแพงเมืองคูเมืองสุรินทร์*. มปท.

สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา. 2559. *ข้อมูลและภาพหม้อดินบรรจุศพมนุษย์ วัดโคกบัวราย*. มปท.

เอเตียง แอมอนิเยร์. 2541. *บันทึกการเดินทางในลาว ภาคสอง พ.ศ. 2440*. แปลโดย ทองสมุทร โตเร และ สมหมาย เปรมจิตต์. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทบวงมหาวิทยาลัย.

Chakrabongse Narisa, Henry Ginsburg Santanee Phasuk and Dawn F. Rooney. 2006. *Siam in Trade and War, Royal Maps of the Nineteenth Century*. River Book: Bangkok, 88 p.

เว็บไซต์ (Web site):

กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2011. *แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ พ.ศ. 2549 (ปรับปรุงครั้งที่ 2)*. สืบค้นจาก <http://www.dpt.go.th> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

โครงการวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. 2015. *ข้อมูลและภาพงานประเพณีแซนโฌนาตาบูชาบรรพบุรุษ จังหวัดสุรินทร์*. สืบค้นจาก http://ictedu.srru.ac.th/journal2/?page_id=2 เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

เทศบาลเมืองสุรินทร์. 2558. *การปกครองในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. สืบค้นจาก <http://www.mosurin.go.th/newmenu.php?bid=2111> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2014. *เทศบัญญัติเทศบาลเมืองสุรินทร์ เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่เขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2557*. สืบค้นจาก <http://www.asa.or.th/?q=node/110560#SR> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

- สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์. 2556. ข้อมูลและภาพวัดบูรพาราม พระอารามหลวง จังหวัดสุรินทร์. สืบค้นจาก <http://www.surin.doae.go.th/job/job3.html> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- สำนักชลประทานที่ 8 กรมชลประทาน. 2556. พื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง โครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ 8. สืบค้นจาก <http://www.rid8.go.th/index.php> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- ห้องภาพเมืองสุรินทร์. 2558. ข้อมูลและภาพเหตุการณ์ในอดีตและความสำคัญของสถานีรถไฟสุรินทร์. สืบค้นจาก <http://suringallery.blogspot.com/> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- อนุสาร อสท. 2015. ข้อมูลและภาพงานแสดงช้าง ที่อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สืบค้นจาก http://osotho.blogspot.com/2015/03/blog-post_22.html เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- GoogleEarth. 2016. ภาพดาวเทียมแสดงตำแหน่งที่ตั้งวัดโบราณในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์. สืบค้นจาก GoogleEarth.com เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2559.
- GoogleEarth. 2016. ภาพดาวเทียมแสดงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน. สืบค้นจาก GoogleEarth.com เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2559.
- GoogleEarth. 2016. ภาพดาวเทียมแสดงลักษณะภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. สืบค้นจาก GoogleEarth.com เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2559.
- Kapook.com 2554. ภาพเทศกาลงานช้างสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สืบค้นจาก <http://travel.kapook.com/view32575.html> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- Kapook.com 2554. ภาพงานแห่เทียนพรรษา และตักบาตรบหลังช้างจังหวัดสุรินทร์. สืบค้นจาก <http://travel.kapook.com/view122565.html> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- Oknation. 2552. ข้อมูลและภาพงานแสดงช้าง ที่สนามแสดงช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/ThanakornManeesrl/2015/11/08/entry-1> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- Oknation. 2552. ข้อมูลและภาพหลวงพ่อพระชีว์ และพิพิธภัณฑกัมมัฏฐานอัฐิธาตุ หลวงปู่ดุลย์ อตุโล. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/kradandum/2009/02/08/entry-1> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.
- SkyscraperCity. 2008. ภาพงานฉลองสืบครัทธาพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง. สืบค้นจาก <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1497004&page=208> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

SkyscraperCity. 2008. ภาพสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสวนสุขภาพเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จังหวัดสุรินทร์. สืบค้นจาก <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1497004&page=166> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

SkyscraperCity. 2008. ภาพอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง จังหวัดสุรินทร์. สืบค้นจาก <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1497004&page=216> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

Thetripacker. 2556. ข้อมูลและภาพพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์. สืบค้นจาก <http://www.thetripacker.com/th/review/พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์/5420> เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2559.

ภาคผนวก

ผ.1 ข้อมูลที่สำคัญของพื้นที่เมืองสุรินทร์

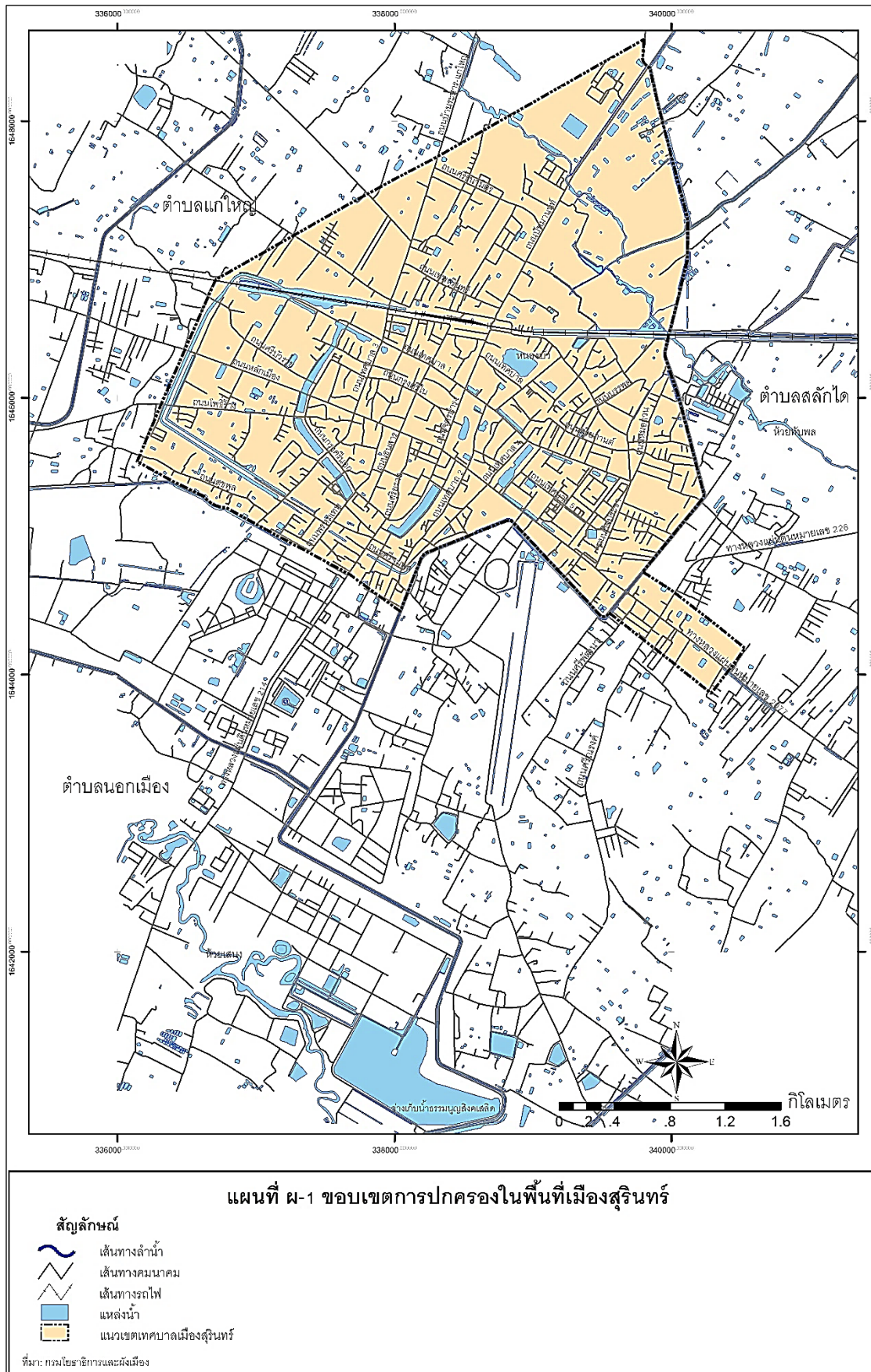
การศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาเมืองสุรินทร์ เพื่อชี้ให้เห็นสถานการณ์โดยรวมของเมืองสุรินทร์ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านอาณาเขตที่ตั้ง การบริหารการปกครอง สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ปัจจุบันยังคงใช้บังคับ ซึ่งข้อมูลสนับสนุนทั้งหมดนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้พิจารณากำหนดแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ในลำดับต่อไป

1.1 สภาพทั่วไปของเมืองสุรินทร์

พื้นที่ศึกษาเมืองเก่าสุรินทร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถไฟ ประมาณ 420 กิโลเมตร หรือโดยทางรถยนต์ประมาณ 454 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่เขตการบริหารการปกครองที่เกี่ยวข้องคือ เทศบาลเมืองสุรินทร์ (แผนที่ ผ-1)

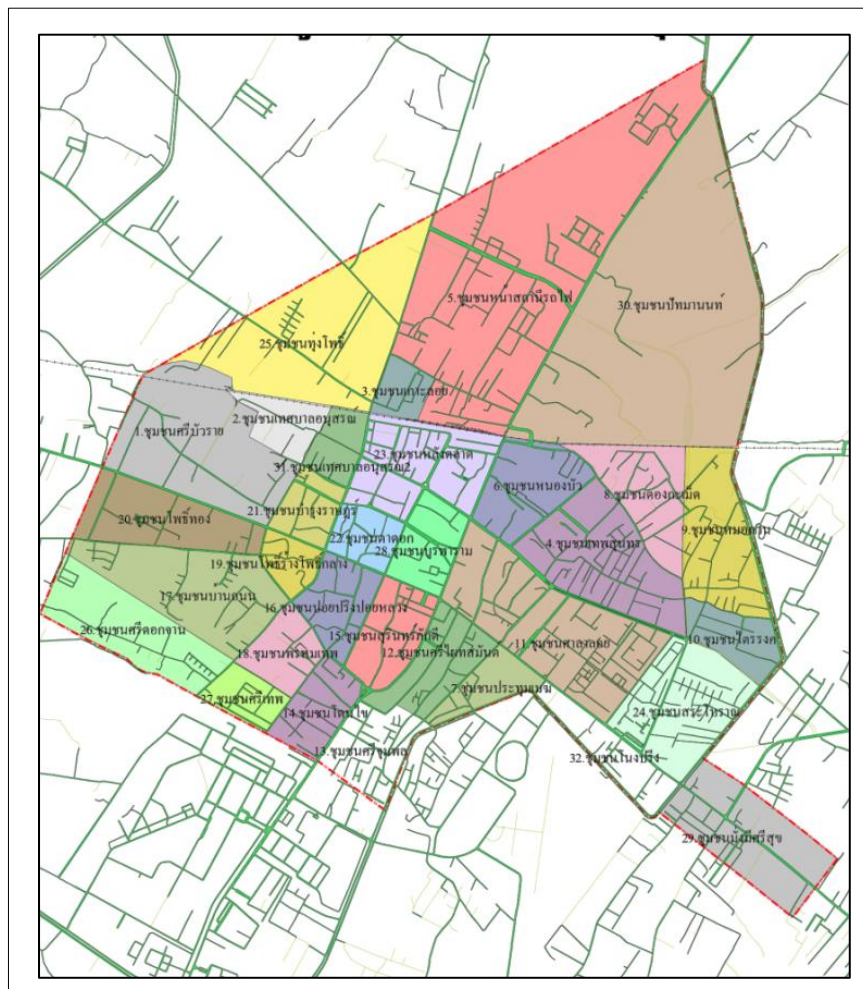
เทศบาลเมืองสุรินทร์ ได้รับการสถาปนาเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2479 โดยพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลเมืองสุรินทร์ พุทธศักราช 2479 ในระยะแรกเทศบาลเมืองสุรินทร์ มีเนื้อที่ประมาณ 2.39 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,493.75 ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ.2513 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ขยายออกเป็น 11.39 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,118.75 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลในเมืองทั้งตำบล มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลแกใหญ่ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

เทศบาลเมืองสุรินทร์ ปัจจุบันแบ่งการบริหารการปกครอง ออกเป็น 32 ชุมชน ประกอบด้วย (แผนที่ ผ-2)

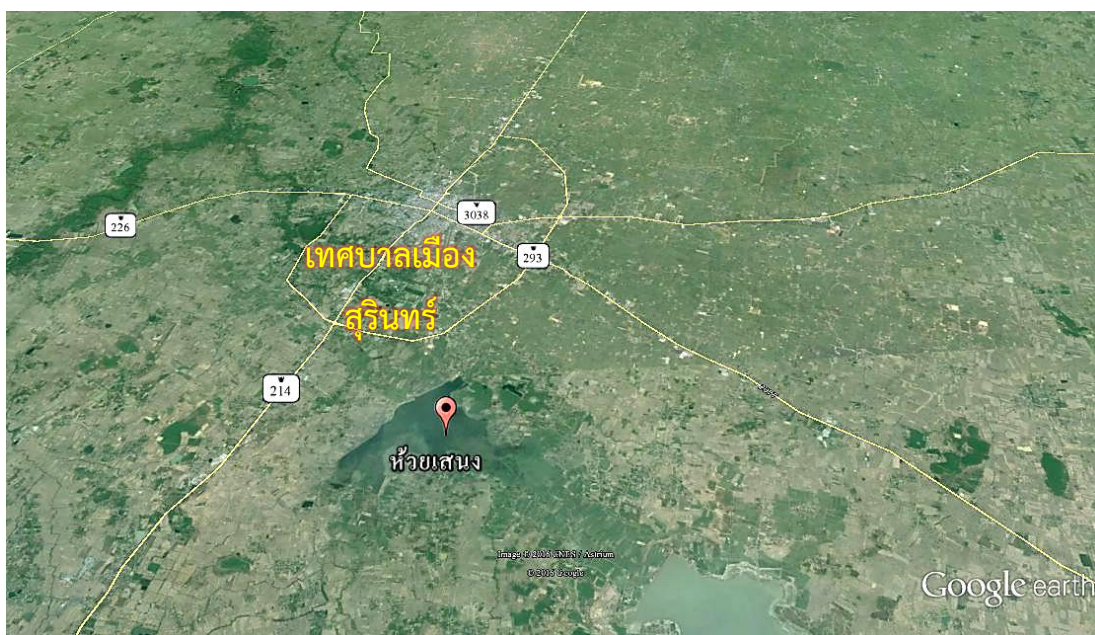
ชุมชนบ้านถนน	ชุมชนศรีจุ้มพล	ชุมชนโพธิ์ทอง	ชุมชนไตรรงค์
ชุมชนสระโบราณ	ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ	ชุมชนบำรุงราษฎร์	ชุมชนเทพสุนทร
ชุมชนหลังตลาด	ชุมชนทุ่งโพธิ์	ชุมชนดอกระเมียด	ชุมชนพรหมเทพ
ชุมชนเกาะลอย	ชุมชนศรีไผทสมันต์	ชุมชนศาลาลอย	ชุมชนโพธิ์ร้าง-โพธิ์กลาง
ชุมชนหนองบัว	ชุมชนสุรินทร์ภักดี	ชุมชนประทุมเมฆ	ชุมชนปอยปริง-ปอยหลวง
ชุมชนหมอกวน	ชุมชนตาดอก	ชุมชนศรีบัวราย	ชุมชนเทศบาลอนุสรณ์ 1
ชุมชนโดนไฮ	ชุมชนศรีดอกจาน	ชุมชนศรีเทพ	ชุมชนเทศบาลอนุสรณ์ 2
ชุมชนมั่งมีศรีสุข	ชุมชนปัทมานนท์	ชุมชนบูรพาราม	ชุมชนโนงปริง

แผนที่ ผ-2 การบริหารการปกครองในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://mosurin.go.th> (2559)

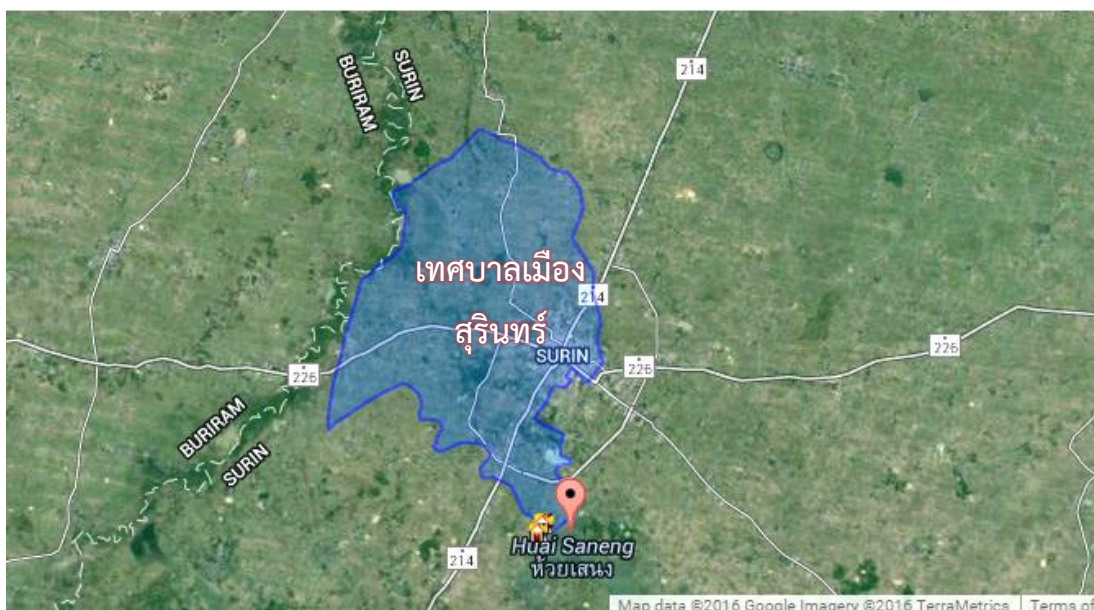
สภาพภูมิประเทศของพื้นที่ศึกษาเมืองสุรินทร์เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบสูงโคราช ตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัดสุรินทร์ พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะค่อนข้างราบเรียบสลับกับลูกคลื่นลอนลาด มีลำน้ำชีซึ่งมีต้นน้ำเกิดจากเขาพนมดงรัก เป็นลำน้ำที่แบ่งเขตจังหวัดสุรินทร์กับจังหวัดบุรีรัมย์ และเป็นลำน้ำที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดสุรินทร์ ไหลผ่านจังหวัดสุรินทร์ในเขตอำเภอปราสาท อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอจอมพระ และไปบรรจบแม่น้ำมูลที่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ แต่ไม่ได้ไหลผ่านเข้ามายังพื้นที่ในเขตชุมชนเมืองสุรินทร์ สำหรับแหล่งน้ำผิวดินในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ส่วนใหญ่เป็นคูเมืองเดิม ซึ่งมีทั้งคูเมืองชั้นในและชั้นนอก ปัจจุบันมีสภาพตื้นเขิน มีวัชพืชปกคลุม ไม่เหมาะแก่การใช้อุปโภคบริโภค ทางเทศบาลได้ดำเนินการปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้นคนในเมืองสุรินทร์แทน เช่น คูเมืองหนองยาว คูเมืองทิศเหนือถนนเทศบาล 1 และคูเมืองวัดพรหมสุรินทร์ เป็นต้น

รูปที่ ผ-1 สภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์

ที่มา : GoogleEarth.com (2559)

นอกจากนี้ ทางด้านทิศเหนือของเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์มีลำห้วยทับพล เป็นลำน้ำเล็ก ๆ ไหลผ่านจากด้านทิศตะวันออกลงไปทางด้านเหนือ ในฤดูแล้งมีสภาพแห้งขอด จึงไม่ได้ใช้ประโยชน์มากนัก เนื่องจากมีแหล่งน้ำในระบบชลประทาน จากโครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ 8 ส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ไปทางถนนสายสุรินทร์-ปราสาท (ทางหลวงหมายเลข 214) ประมาณ 5 กิโลเมตร ทำการส่งน้ำให้กับชุมชนเมืองสุรินทร์ได้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค

รูปที่ ผ-2 เทศบาลเมืองสุรินทร์อยู่ในเขตชลประทานที่ได้รับประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง

โครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ 8

ที่มา : <http://www.rid8.go.th/index.php> (2559)

ภายในชุมชนเมืองสุรินทร์ยังมีหนองน้ำสาธารณะจำนวนมากที่ตั้งกระจายอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมือง ที่สำคัญ ได้แก่ หนองดุม หนองบัว หนองสระปลา หนองหมอกวน หนองตะโก หนองโดนแน หนองดองกะเม็ด หนองเสม็ด และอ่างเก็บน้ำธรรมชาติริมคลองเสลิต เป็นต้น

1.2 สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1) สภาพทางเศรษฐกิจ

จากลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองสุรินทร์ที่ตั้งกระจุกตัวอยู่หนาแน่นบริเวณใจกลางเมืองในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ชั้นใน โดยเฉพาะบริเวณกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณทางด้านทิศเหนือ ซึ่งเป็นย่านพาณิชยกรรมดั้งเดิมของเมืองสุรินทร์ ปัจจุบันนอกจากเทศบาลเมืองสุรินทร์จะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางด้านการบริหาร การปกครอง และการศึกษาในระดับจังหวัดแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางด้านการบริการและพาณิชยกรรมที่สำคัญของจังหวัด เนื่องด้วยสภาพพื้นที่โดยรอบชุมชนเมืองสุรินทร์เป็นที่ราบทำเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าวหอมมะลิ ดังนั้น บทบาทที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์ จึงเป็นศูนย์กลางการค้าสินค้าทางการเกษตรภายในจังหวัดสุรินทร์และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการขนส่ง โดยเฉพาะขนส่งสินค้าทางการเกษตรที่เชื่อมต่อกับจังหวัดใกล้เคียง โดยการขนส่งทางรถยนต์

นอกจากนี้ ชุมชนเมืองสุรินทร์ยังมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี สามารถบริการนักท่องเที่ยวจากจากจังหวัดอื่น ๆ รวมถึงมีโรงแรมและที่พักจำนวนเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมแวะมาไหว้พระและเที่ยวชมเมืองสุรินทร์เท่านั้น และเดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่แถบอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอศรีณรงค์ อำเภอท่าตูม หรือไปจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมากกว่า

2) สภาพทางสังคม และวัฒนธรรม

จากข้อมูลสำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลเมืองสุรินทร์ ณ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 พบว่า เทศบาลเมืองสุรินทร์มีจำนวนประชากร 39,631 คน มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 3,480 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนบ้าน 16,195 หลังคาเรือน จำนวนครัวเรือน 7,712 ครัวเรือน ทั้งนี้ พบว่าประชากรในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไม่มากนัก แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจและการขยายตัวของชุมชนเมืองสุรินทร์จะมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยเทศบาลเมืองสุรินทร์มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าบริการระดับจังหวัด รวมถึงมีบทบาทเป็นที่ตั้งของส่วนราชการที่สำคัญระดับจังหวัด และเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา จึงมีประชากรแฝงที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะประชากรที่เป็นนักเรียน นักศึกษา และพ่อค้าแม่ค้าต่างถิ่น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการให้บริการด้านต่าง ๆ ของเทศบาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การนับถือศาสนาของประชากรในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ โดยในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ มีศาสนสถานประเภทเป็นวัด 10 แห่ง ได้แก่ วัดหนองบัว วัดกลางสุรินทร์ วัดบูรพาราม วัดศาลาลอย วัดพรหมสุรินทร์ วัดประทุมเมฆ วัดจำปา วัดจุมพลสุทธาวาส วัดโคกบัวราย และวัดคุ้มเหนือ และมีโบสถ์คริสต์ 5 แห่ง ได้แก่ คริสตจักรชีวิตใหม่สุรินทร์ คริสตจักรอิมมานูเอล คริสตจักรศุภมิตร คริสตจักรพระกิตติคุณสมบูรณ์สุรินทร์ และคริสตจักรแบปติสต์สุรินทร์

ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม จากความเป็นมาของชุมชนเมืองสุรินทร์ ที่มีประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนมายาวนานตั้งแต่สมัยทวารวดี และเป็นดินแดนที่มีความรุ่งเรืองทางอารยธรรมมาช้านาน มีชาวสุรินทร์ที่มีเชื้อสายเขมร ลาว กวย และจีนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประกอบกับข้างมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย เป็นเหตุให้สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ปรากฏสืบทอดกันมามีลักษณะที่แตกต่างกัน และบางส่วนก็ผสมผสานกลมกลืนหรือประยุกต์ขึ้นใหม่ สำหรับประเพณีที่สำคัญ ๆ ที่จัดขึ้นโดยใช้พื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์เป็นพื้นที่จัดงานและกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่

● **งานฉลองสืบศรัทธาพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง** จัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี พร้อมกับการจัดงานมหาสงกรานต์ และงานสมโภชหลักเมืองสุรินทร์ ณ บริเวณอนุสาวรีย์พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง เป็นเจ้าเมืองคนแรกของจังหวัดสุรินทร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจับช้างป่ามาเลี้ยง และเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2527 ชาวสุรินทร์ได้ก่อสร้างอนุสาวรีย์เป็นรูปหล่อทองเหลืองรมดำ สูง 2.2 เมตร เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งคุณงามความดี และให้เป็นທີ່เคารพสักการะของประชาชนสืบไป โดยเทศบาลเมืองสุรินทร์ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ และชาวชุมชนต่าง ๆ ได้ร่วมกันจัดงานนี้ขึ้นเพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง เจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งามของท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ เสริมสร้างความสามัคคีระหว่างประชาชน ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ และเพื่อส่งเสริมกิจกรรมบ้าน วัด โรงเรียน ให้ได้ทำกิจกรรมร่วมกันในการส่งเสริมงานประเพณี โดยให้ลูกหลานชาวสุรินทร์จำนวนกว่า 2,000 คน ร่วมแสดงออกผ่านการรำบวงสรวงด้วยเพลงพื้นเมืองสุรินทร์ โดยมีแถวผู้ร่ายยาวตลอดแนวถนนสุรินทร์ภักดี เกือบ 1 กิโลเมตร และผู้รำล้วนเป็นชาวสุรินทร์ที่มีความรักและศรัทธาในตัวพ่อเมืองคนแรก ถือว่าได้มาร่วมตอบแทนคุณงามความดีของท่านที่สร้างบ้านแปลงเมืองให้ลูกหลานได้อยู่อย่างสงบร่มเย็นสืบมาจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ ผ-3 งานฉลองสืบศรัทธาพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง เทศบาลเมืองสุรินทร์

ที่มา : <http://www.skyscrapercity.com> (2559)

● **เทศกาลงานช้างสุรินทร์ และงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์** กำหนดจัดงานขึ้นในวันเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์ที่สองของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ถือเป็นงานประจำปีระดับชาติ ด้วยจังหวัดสุรินทร์เป็นดินแดนที่มีช้างจำนวนมากมาแต่โบราณ ชาวเมืองในอดีตหรือที่เรียกว่า ส่วย ได้จับช้างป่ามาฝึกเพื่อใช้เป็นพาหนะและขนส่ง การควบคุมบังคับขี่ช้างของชาวสุรินทร์ได้เคยทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยมาแล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2498 มีการรวมช้างทั้งหมดในจังหวัดสุรินทร์ขึ้นเป็นครั้งแรก มีช้างรวมกันประมาณ 200 เชือก ที่อำเภอท่าตูม โดยนายวินัย สุวรรณภาศ นายอำเภอท่าตูมเป็นผู้จัดขึ้น ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจมาก นายอำเภอจึงดำริจัดงานช้างขึ้นครั้งแรกในเวลาต่อมา เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นการฉลองที่ว่าการอำเภอใหม่ โดยจัดบริเวณสนามบินเก่าอำเภอท่าตูม (ปัจจุบันคือที่ตั้งโรงเรียนประชาเสริมวิทย์) การจัดงานในครั้งนั้นมีรายการแสดงการเดินขบวนแห่ช้าง การคล้องช้าง การแข่งขันช้างวิ่งเร็ว และยังมีการแสดงรื่นเริงอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย เช่น มีการแข่งเรือ แข่งขันกีฬาอำเภอ ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จด้วยดี เพราะได้มีการแพร่ภาพทางโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ทำให้จังหวัดสุรินทร์เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ต่อมาองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.ปัจจุบันคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท.) จึงเสนอกระทรวงมหาดไทยให้การสนับสนุนจัดการแสดงเกี่ยวกับช้างของจังหวัดสุรินทร์เป็นงานประเพณีและเป็นงานประจำปี โดยวางแผนประชาสัมพันธ์ทั้งในและนอกประเทศ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์พร้อมทั้งมีการจัดเจ้าหน้าที่มาฝึกช้างกำหนดรูปแบบเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และในปี พ.ศ. 2504 จัดที่อำเภอท่าตูมเช่นเดิม งานช้างประสบความสำเร็จด้วยดี ต่อมาเมื่อการแสดงช้างเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้นทางคณะกรรมการเห็นว่าควรย้ายสถานที่แสดงจากอำเภอท่าตูมมายังสถานที่ใกล้ไปมาสะดวก เพื่อความเหมาะสมจึงได้มาจัดการแสดงที่สนามกีฬาจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ได้แก่ การต้อนรับและเลี้ยงอาหารช้าง จัดที่ลานอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง และงานแสดงช้างจัดขึ้นที่สนามกีฬาศรีณรงค์และสนามแสดงช้าง เทศบาลเมืองสุรินทร์ ภายในงานมีการแสดงระหว่างคนกับช้าง การจำลองพิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง การแสดงช้างประกอบกับการแสดงคล้องช้าง การชักเย่อคนกับช้าง ช้างแข่งฟุตบอล การจำลองขบวนช้างศึกสงครามยุทธหัตถี การแสดงความสามารถของช้าง การออกร้านของส่วนราชการ การจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ OTOP ผลผลิตทางการเกษตร การประกวดของดีเมืองสุรินทร์ การแสดงดนตรี และศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการออกร้านธรรมาชาติจังหวัดสุรินทร์ เพื่อหารายได้ไปใช้ในกิจกรรมสาธารณกุศล

รูปที่ ผ-4 เทศกาลงานช้างสุรินทร์ ณ สนามแสดงช้าง จังหวัดสุรินทร์
ที่มา : <http://travel.kapook.com/view32575.html> (2559)

● **งานมหกรรมแห่เทียนพรรษา และตักบาตรบหลังช้างจังหวัดสุรินทร์** จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงวันเข้าพรรษา ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ และลานอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง เทศบาลเมืองสุรินทร์ สืบเนื่องจากจังหวัดสุรินทร์เป็นดินแดนที่มีความรุ่งเรืองทางอารยธรรมมาช้านาน มีชาวสุรินทร์ที่มีเชื้อสายเขมร ลาว กวย และจีนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประกอบกับช้างมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การแห่เทียนพรรษา การบวชนาค โขนจูก เป็นต้น ทางจังหวัดสุรินทร์จึงได้จัดงานมหกรรมแห่เทียนพรรษาและตักบาตรบหลังช้างขึ้น เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้คงอยู่สืบไป และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์

ภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ ขบวนอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากวัดกลางสุรินทร์ ไปยังสนามหน้าศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐาน

บนมณฑป และเวียนเทียนรอบพระบรมสารีริกธาตุ มีพิธีเจริญพระพุทธมนต์ โดยพุทธศาสนิกชนแต่งกายด้วยชุดผ้าไหมสุรินทร์ การแสดงนิทรรศการทางศาสนา การสาธิตโตะหมูปูชา การแกะสลักเทียนและนิทรรศการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีขบวนแห่เทียนพรรษาที่ตกแต่งอย่างสวยงาม จาก 12 คุ่มวัดชื่อดังในจังหวัด เช่น วัดบูรพาราม พระอารามหลวงเฉลิมพระเกียรติ วัดศาลาลอยพระอารามหลวง วัดกลางสุรินทร์ ฯลฯ ขบวนฟ้อนรำศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดสุรินทร์จากนักแสดงนักร้องชีวิต พร้อมกับขบวนแห่ช้างที่ยิ่งใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น ขบวนช้างประดับสวยงาม ขบวนช้างเทิดพระเกียรติ ขบวนช้างพระเถระชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้น และร่วมทำบุญตักบาตรบนหลังช้างหนึ่งเดียวในโลก และเป็น 1 ใน 4 งานช้างอันยิ่งใหญ่ของจังหวัดสุรินทร์ โดยอัญเชิญพระเถระชั้นผู้ใหญ่นั่งบนหลังขบวนช้างที่ถูกประดับตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อออกมารับบิณฑบาตแก่เหล่าพุทธศาสนิกชนผู้ศรัทธาและนักท่องเที่ยว

รูปที่ ผ-5 งานแห่เทียนพรรษา และตักบาตรบนหลังช้างจังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://travel.kapook.com/view122565.html> (2559)

● งานประเพณีแซนโหมงดา บุษาบรพบุรุษ หรืองานสารทชาวไทยเชื้อสายเขมร

เป็นประเพณีที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานของชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์ โดยจะมีการประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี งานแซนโหมงดานอกจากจะเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษแล้ว ยังเป็นกุศโลบายของบรรพบุรุษที่มีจุดมุ่งหมายให้ลูกหลานแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีต่อผู้มีพระคุณ และมีโอกาสได้พบปะญาติมิตรเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งยังมีความเชื่อว่าวันแซนโหมงดา ถ้าไม่ได้จัดทำหรือลูกหลานคนใดไม่ได้ไปร่วมแซนโหมงดา โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร โหมงดาอาจไม่พอใจ ส่งผลให้การทำมาหากินไม่ราบรื่น จิตใจเป็นกังวลไม่เป็นสุข ด้วยความเชื่ออย่างนี้ ทุกคนจึงพยายามไปร่วมพิธี หรือไม่ก็จัดเครื่องเซ่นไหว้ที่บ้านตน เมื่อวันงานมาถึงจะต้องไปให้ได้ แล้วความเป็นสิริมงคลก็จะเกิดกับครอบครัว ส่งผลให้มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานต่อไป

จากความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมายาวนาน จังหวัดสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ เทศบาลเมืองสุรินทร์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดสุรินทร์ จึงได้ร่วมกันจัดงานประเพณีแซนโหมงดาบุษาบรพบุรุษขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเตือนและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความรักความสามัคคีเห็นความสำคัญของประเพณีแซนโหมงดา แสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีต่อผู้มีพระคุณและบรรพบุรุษ โดยได้กำหนดจัดขึ้นในวันก่อนวันจริง 1 วัน (วันแซนโหมงดาตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10) เพราะเมื่อถึงวันจริงประชาชนส่วนใหญ่มักจะกลับบ้านไปร่วมประกอบพิธีจูนโหมงดา และพิธีแซนโหมงดาที่บ้านของตนเอง อาจทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินทางมาร่วมกิจกรรม สถานที่จัดงานประเพณีแซนโหมงดาบุษาบรพบุรุษ จังหวัดสุรินทร์ จัดขึ้น ณ บริเวณลานอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง และบริเวณเวทีไพทสราญ จังหวัดสุรินทร์ ภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ได้แก่ การประกวดขบวนแห่แซนโหมงดาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจากชุมชน คุ่มวัด สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในจังหวัดสุรินทร์ ที่สื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์อันดีงามและประวัติความเป็นมาของประเพณีแซนโหมงดา กิจกรรมการจูนโหมงดา ซึ่งเป็นการนำเครื่องจูนจากขบวนแห่ของแต่ละชุมชน คุ่มวัด และโรงเรียนมาจูนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ และผู้ว่าฯของจังหวัดสุรินทร์ และกิจกรรมการแซนโหมงดาบุษาบรพบุรุษ ต่อหน้าพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง ด้วยเครื่องแซนโหมงดาที่ยิ่งใหญ่ตระการตา เพื่อเป็นการบุษาบรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยมีผู้ว่าฯในจังหวัดที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือเป็นประธานในพิธีดังกล่าว จัดขึ้นที่บริเวณอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง นอกจากนี้ที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ ยังมีการแสดงจากศิลปินพื้นบ้าน ได้แก่ ลิเกเขมร เจริญ กันตรึม พร้อมกับการแสดงต่าง ๆ จำนวนมากมาย ซึ่งงานนี้ถือว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของทุกปี

ขบวนแห่แซนโถงตาที่จากชุมชน คุ่มวัด สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในจังหวัดสุรินทร์

การแซนโถงตาบูชาบรรพบุรุษ ต่อหน้าพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง

การนำเครื่องจุมมาจุนต่อผู้อาวุโสของจังหวัดสุรินทร์

การประกอบพิธีแซนโถงตาที่บ้าน

รูปที่ ผ-6 งานประเพณีแซนโถงตา บูชาบรรพบุรุษ จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://ictedu.srru.ac.th> (2559)

1.3 การตั้งถิ่นฐาน และการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน

จากลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์ที่มีลักษณะค่อนข้างราบเรียบสลับกับลูกคลื่นลอนลาด ไม่มีแม่น้ำหรือลำน้ำสายใหญ่ไหลผ่านพื้นที่ชุมชนเมือง มีเพียงลำห้วยทับพลลำน้ำขนาดเล็กที่ไหลผ่านพื้นที่ทางด้านเหนือของเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ และได้รับน้ำจากระบบชลประทาน โครงการชลประทานสุรินทร์ ส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยเสนงมาหล่อเลี้ยงชุมชนเมืองสุรินทร์ให้ได้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค จากสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบเรียบและปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ พื้นที่โดยทั่วไปจึงเอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชน ดังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นร่องรอยเมืองโบราณสมัยวัฒนธรรมทวารวดีที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ และมีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นในบริเวณใจกลางเมืองสุรินทร์ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน และขยายตัวออกไปทางด้านทิศเหนือและด้านทิศตะวันออกของกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน โดยกระจายไปตามแนวถนนสายหลัก ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่พื้นที่ชุมชนใกล้เคียงและจังหวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ทางไปจังหวัดร้อยเอ็ด) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 (ทางไปอำเภอสังขะ) พื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกจากแนวกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นในออกไปการขยายตัวชุมชนยังมีไม่มากนัก ส่วนพื้นที่ทางตอนใต้ส่วนใหญ่เป็นเขตทหารค่ายวีรวัฒน์โยธิน สถาบันการศึกษา และที่ตั้งของส่วนราชการต่าง ๆ

รูปที่ ผ-7 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน

ที่มา : GoogleEarth.com (2559)

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบันของพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์ จำแนกตามประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน รายละเอียดสามารถสรุปได้ ดังนี้ (แผนที่ ผ-3)

1) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย

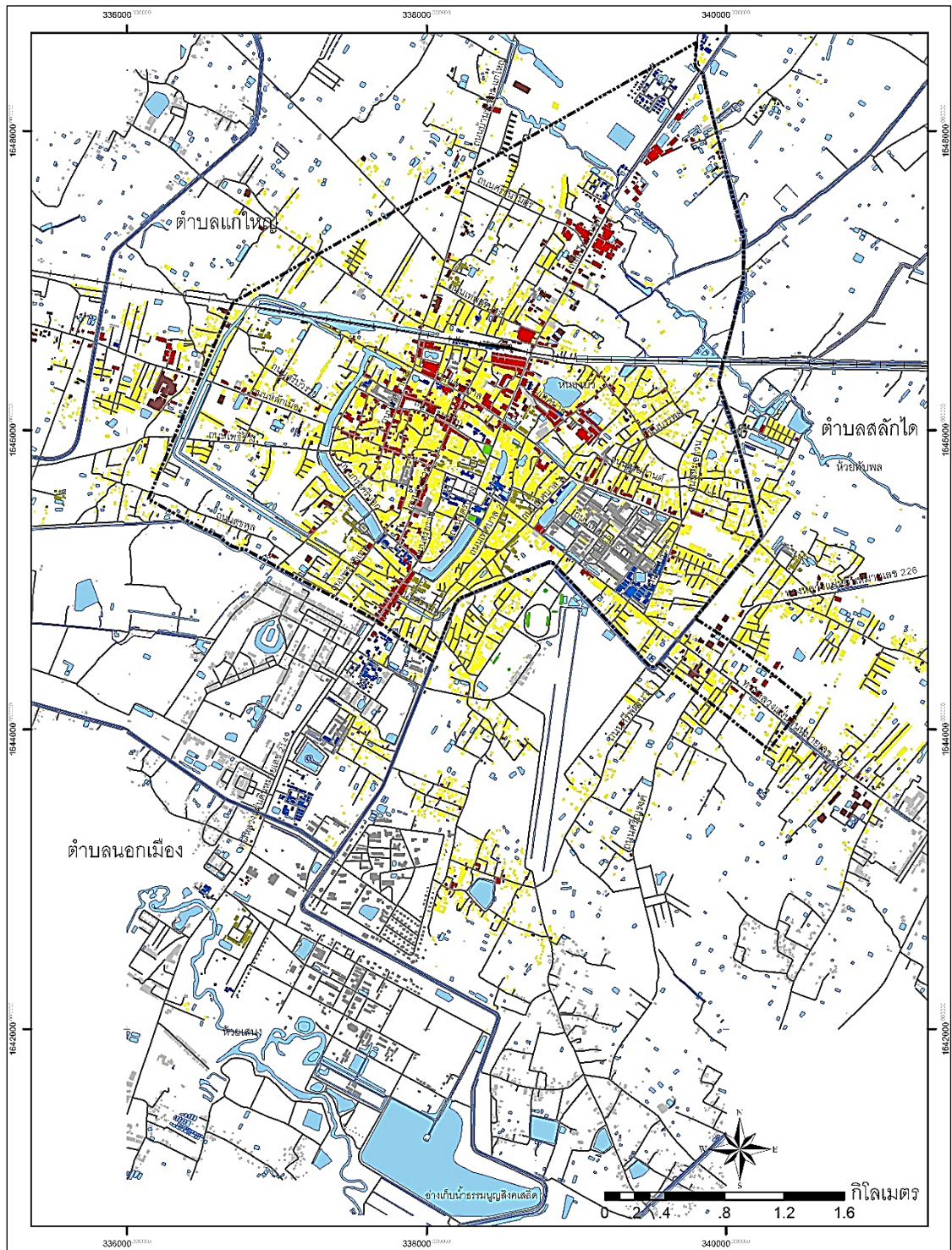
การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์ พบว่า ส่วนหนึ่งใช้ผสมกับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม โดยบริเวณที่มีการเกาะกลุ่มของย่านที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจน คือ พื้นที่บริเวณใจกลางเมืองสุรินทร์ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่แต่ดั้งเดิมของเมือง รวมถึงตามถนนซอยที่แยกออกจากถนนหลักเมือง ถนนเทศบาล 1 ถนนเทศบาล 3 และถนนเทศบาล 4 ถนนจิตรบำรุง ถนนปัทมานนท์ และถนนธารารักษ์ เป็นต้น ล้วนเป็นย่านบ้านพักอาศัยที่ตั้งกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การใช้ที่ดินประเภทนี้ยังกระจายตัวเกาะกลุ่มตามถนนสายหลัก ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ทางไปจังหวัดร้อยเอ็ด) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 (ทางไปอำเภอสังขะ และทางไปจังหวัดบุรีรัมย์) เป็นต้น

2) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม

การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมในพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์ ส่วนใหญ่ตั้งเกาะกลุ่มอยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ทางไปจังหวัดร้อยเอ็ด) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2077 (ทางไปอำเภอสังขะ) ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ออกมา ส่วนอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองสุรินทร์ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ตั้งกระจายตัวอยู่ในชุมชนเมืองสุรินทร์บริเวณถนนหลักเมือง และถนนจิตรบำรุง ได้แก่ อุตสาหกรรมทอผ้าไหม อู่ซ่อมรถ ซ่อมเครื่องยนต์ โรงกลึง โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว และขนมจีน เป็นต้น

3) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้ส่วนใหญ่ตั้งกระจุกตัวอยู่หนาแน่นบริเวณใจกลางเมืองสุรินทร์ และกระจายเกาะกลุ่มไปตามถนนสายหลักที่อยู่ภายในเมือง ได้แก่ ถนนจิตรบำรุง ถนนธารารักษ์ ถนนเทศบาล 1 ถนนเทศบาล 3 ถนนหลักเมือง ถนนกรุงศรีไน และถนนสนธิทศนรินทร์ บริเวณดังกล่าวเป็นย่านพาณิชยกรรมดั้งเดิมที่มีความสำคัญของเมืองสุรินทร์ เป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้า ห้างร้าน ตลาดสดเทศบาล ธนาคาร โรงแรม ร้านขายทอง ร้านค้าส่ง-ค้าปลีก ร้านอาหาร และบริษัทต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนย่านพาณิชยกรรมใหม่ของเมืองสุรินทร์ซึ่งขยายตัวออกมาตามถนนสายหลัก ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ทางไปจังหวัดร้อยเอ็ด) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2077 (ทางไปอำเภอสังขะ) ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางเมืองสุรินทร์มากพอสมควร ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้า ร้านค้าส่ง-ปลีกขนาดใหญ่ และร้านขายวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

แผนที่ ผ-3 การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เมืองสุรินทร์ ปี พ.ศ. 2558

สัญลักษณ์

เส้นทางลำน้ำ	ที่อยู่อาศัย	สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
เส้นทางคมนาคม	พานิชยกรรม	พื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
เส้นทางรถไฟ	อุตสาหกรรม	เกษตรกรรม
แหล่งน้ำ	สถาบันศาสนา	พื้นที่ปกคลุมดินอื่น ๆ
แนวเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์	สถาบันการศึกษา	

ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตั้งอยู่บริเวณถนนกรุงศรีใน ใจกลางตัวเมืองสุรินทร์

ลักษณะย่านพาณิชยกรรมภายในตัวเมืองสุรินทร์

ห้างสุรินทร์พลาซ่า และย่านการค้าบริเวณใกล้เคียง

ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 (ทางไปอำเภอสังขะ)

รูปที่ ผ-8 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมที่สำคัญในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์

ที่มา : GoogleEarth.com (2559)

4) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา

พื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์มีสถาบันการศึกษาที่ให้บริการด้านการศึกษามาก และมีทุกระดับ ทั้งระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ ตั้งกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ที่สำคัญ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ โรงเรียนเมืองสุรินทร์ โรงเรียนเทศบาล 1 โรงเรียนเทศบาล 2 โรงเรียนเทศบาล 3 โรงเรียนสุรวิทยาคาร โรงเรียนสุรินทร์ศึกษา วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์ และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์ เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งตั้งเกาะกลุ่มอยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ทางไปอำเภอปราสาท) ซึ่งอยู่ห่างจากเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ไม่มากนัก ได้แก่ โรงเรียนวิวัฒน์โยธิน วิทยาลัยสารพัดช่างสุรินทร์ สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นต้น

รูปที่ ฅ-9 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษาที่สำคัญในชุมชนเมืองสุรินทร์

ที่มา : GoogleEarth.com (2559)

5) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา

ในเขตชุมชนเมืองสุรินทร์มีศาสนสถานในพุทธศาสนาอยู่หลายแห่งตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน มีบทบาทเป็นศูนย์กลางของย่านชุมชน และเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนในพื้นที่ ศาสนสถานบางแห่งมีประวัติความเป็นมายาวนาน และก่อสร้างพร้อม ๆ กับเมือง

สุรินทร์ โดยเฉพาะวัดบูรพาราม และวัดกลางสุรินทร์ เป็นศาสนสถานสำคัญที่ตั้งอยู่เกือบใจกลางเมืองโบราณสุรินทร์ ในพื้นที่เมืองสุรินทร์มีวัดที่สำคัญ ได้แก่ วัดหนองบัว วัดศาลาลอย วัดพรหมสุรินทร์ วัดประทุมเมฆ วัดจำปา วัดจุมพลสุทธาวาส วัดโคกบัวราย และวัดคุ่มเหินือ รวมถึงมีโบสถ์คริสต์ 5 แห่ง ตั้งกระจายอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ วัดส่วนใหญ่มีอายุไม่เก่าแก่มากนัก หลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างเก่าแก่ภายในวัดส่วนใหญ่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่เกือบทั้งหมด

วัดศาลาลอย

วัดบูรพาราม

วัดหนองบัว

รูปที่ ผ-10 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันศาสนาที่สำคัญในชุมชนเมืองสุรินทร์

6) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

สถาบันราชการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ถือเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการให้บริการประชาชนในพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์และประชาชนทั่วไป ในเขตชุมชนเมืองสุรินทร์มีกลุ่มสถาบันราชการที่ตั้งเกาะกลุ่มรวมตัวกัน 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรกตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมืองสุรินทร์ บริเวณถนนจิตรบำรุงตัดกับถนนหลักเมือง ได้แก่ ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ ศาลจังหวัดสุรินทร์ ที่ว่าการอำเภอเมืองสุรินทร์ สำนักงานเทศบาลเมืองสุรินทร์ และสำนักงานอัยการจังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น กลุ่มที่สองตั้งเกาะกลุ่มอยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ทางไปอำเภอปราสาท) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 (ตอนเลี้ยวเมืองสุรินทร์) ซึ่งอยู่ทางด้านทิศใต้ของเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ห่างออกไปไม่มากนัก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นย่านสถานที่ราชการ และพื้นที่เขต

ทหารค่ายวีรวัฒน์โยธิน สถานที่ราชการที่สำคัญ ได้แก่ โรงพยาบาลค่ายวีรวัฒน์โยธิน สำนักงานทางหลวงชนบทสุรินทร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสุรินทร์ ศาลจังหวัดสุรินทร์ (แห่งใหม่) เรือนจำกลางสุรินทร์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์

สำนักงานอัยการจังหวัดสุรินทร์ (ตรงข้ามวัดบูรพาาราม)

ศาลจังหวัดสุรินทร์ (แห่งใหม่)

อาคารบูรณาการจังหวัดสุรินทร์ (หน่วยงานกระทรวงยุติธรรม)

รูปที่ ผ-11 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการที่สำคัญในชุมชนเมืองสุรินทร์

7) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้ในพื้นที่เมืองสุรินทร์มีอยู่เป็นจำนวนมากตั้งกระจายอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมือง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่หนองน้ำสาธารณะ และคูเมืองโบราณสุรินทร์ ซึ่งมีทั้งคูเมืองชั้นในและชั้นนอก ปัจจุบันทางเทศบาลได้ดำเนินการปรับปรุงให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และออกกำลังกายของผู้คนในเมืองสุรินทร์ ได้แก่ สวนหนองดุม สวนหนองยาว สวนหนองไทร สวนสระถลา สวนหนองสิริสาร สวนหนองหมอกวน สวนหนองบัวเฉลิมพระเกียรติ สวนคูเมืองชั้นใน และสวนกำแพงเมือง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีสวนสุขภาพและสวนสาธารณะเทศบาลเมืองสุรินทร์ สวนสุขภาพเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา สนามศรีณรงค์จางวาง สนามกีฬาจังหวัดสุรินทร์ และอ่างเก็บน้ำธรรมบุญสิงคเสลิต เป็นต้น

สวนคูเมืองชั้นในบริเวณหน้าวัดพรหมสุรินทร์

สวนคูเมืองชั้นในบริเวณข้างวัดหนองบัว

สวนคูเมืองชั้นใน บริเวณหน้าวัดจุมพลสุทธาวาส

สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา

รูปที่ ผ-12 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตเมืองสุรินทร์

8) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม

การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้ในพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์ ส่วนมากอยู่บริเวณพื้นที่รอบนอกของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ทางด้านทิศเหนือและด้านทิศตะวันตกของเมืองสุรินทร์ ซึ่งยังมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรรม และเป็นพื้นที่รกร้างอยู่เป็นจำนวนมาก

1.4 กฎ และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองสุรินทร์

กฎและระเบียบข้อบังคับที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองสุรินทร์ ที่สำคัญมีอยู่ 2 ฉบับ คือ กฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ พ.ศ. 2549 (ปรับปรุงครั้งที่ 2) และเทศบัญญัติเทศบาลเมืองสุรินทร์ เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง

ดัดแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่เขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2557 ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

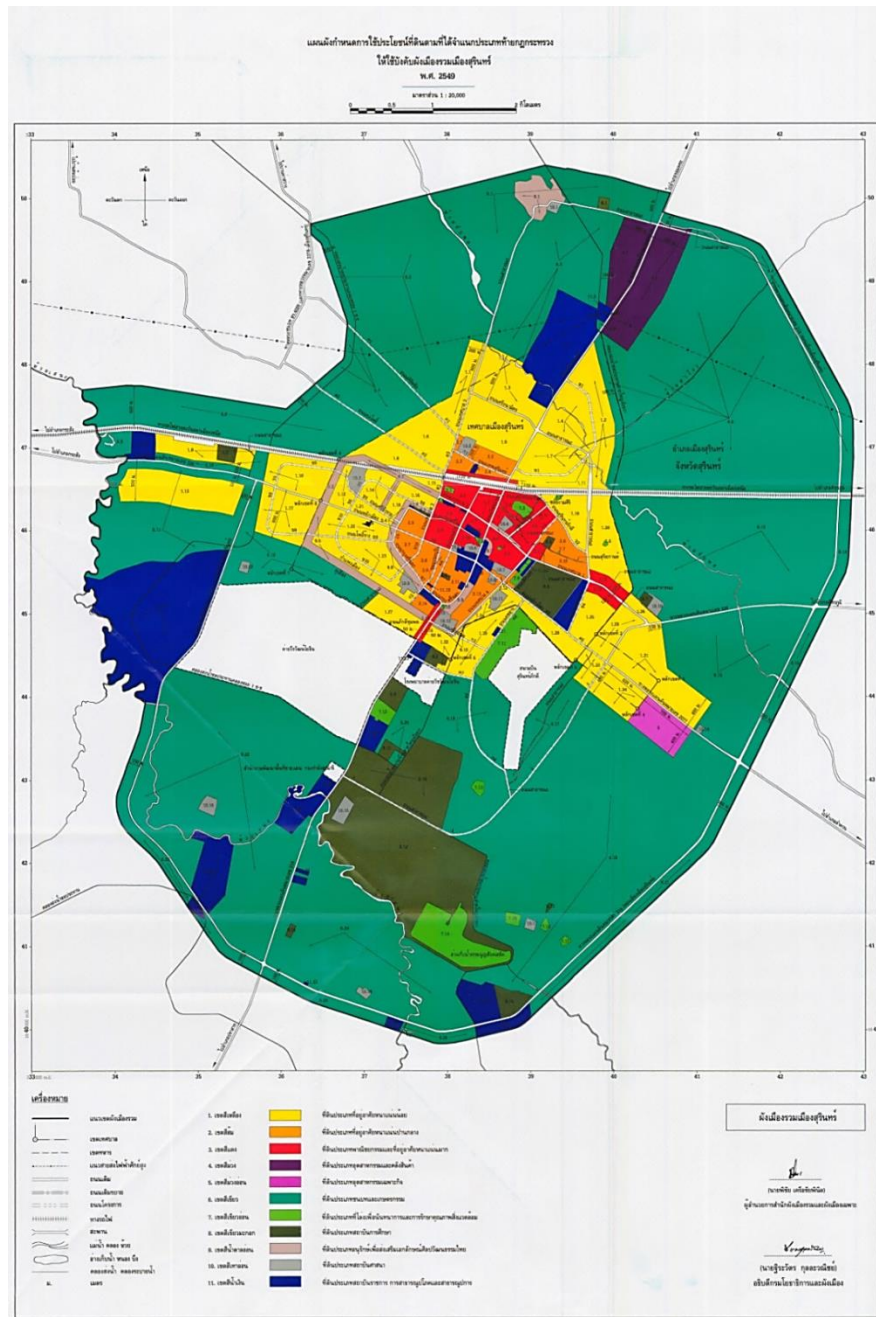
1) กฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ พ.ศ. 2549 (ปรับปรุงครั้งที่ 2)

กฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ พ.ศ. 2549 (ปรับปรุงครั้งที่ 2) ฉบับนี้ ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 123 ตอนที่ 44 ก เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2549 มีพื้นที่ 64 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ (แผนที่ ผ-4) ได้แก่ ตำบลแกใหญ่ ตำบลท่าสว่าง ตำบลนอกเมือง ตำบลในเมือง ตำบลแสงพันธ์ ตำบลสลักได ตำบลคอโค และตำบลเฉนียง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผังเมืองรวมฉบับดังกล่าวปัจจุบันหมดอายุไปนานแล้ว และที่ผ่านมาได้มีการขยายอายุการบังคับใช้มาหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายหมดอายุเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2556 ปัจจุบันทางสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสุรินทร์ และเทศบาลเมืองสุรินทร์กำลังดำเนินการร่วมกันจัดทำผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ฉบับใหม่ (ปรับปรุงครั้งที่ 3) ขณะนี้อยู่ในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลและวางผังร่าง อย่างไรก็ตาม ผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ฉบับดังกล่าวแม้ว่าจะหมดอายุไปแล้ว แต่ความสำคัญของผังเมืองรวมฉบับนี้ก็ชี้ให้เห็นว่าท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่เมืองสุรินทร์มากพอสมควร

ผังเมืองรวมตามกฎกระทรวงฉบับนี้ มีนโยบายเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายคมนาคมขนส่งและบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- (1) ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนเมืองให้เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การบริหาร การปกครอง การศึกษา และการคมนาคมขนส่งของจังหวัดสุรินทร์ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
- (2) ส่งเสริมและพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และเกษตรกรรมให้สอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนและระบบเศรษฐกิจ
- (3) เตรียมพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวและการกระจายตัวของประชากรที่เพิ่มขึ้นในอนาคต
- (4) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาและควบคุมการขยายตัวของเมืองสุรินทร์ในอนาคตให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- (5) พัฒนาการบริการทางสังคม การสาธารณสุขอุปโภคและสาธารณูปการให้เพียงพอและได้มาตรฐาน

- (6) ส่งเสริมและพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต
- (7) ส่งเสริมอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมเฉพาะกิจเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน
- (8) อนุรักษ์สถานที่ที่มีคุณค่าในด้านการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
- (9) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนที่ ผ-4 แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ พ.ศ. 2549 (ปรับปรุงครั้งที่ 2)

ที่มา : <http://www.dpt.go.th> (2559)

จากวัตถุประสงค์ของผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ ซึ่งเห็นว่าท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านอนุรักษ์สถานที่ที่มีคุณค่าในด้านการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมโดยรอบชุมชน ซึ่งได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเภทที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เขตผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ ดังนี้

- ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (สีเขียวอ่อน) ในพื้นที่ชุมชนเมืองสุรินทร์มีด้วยกันหลายบริเวณกระจายอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมืองสุรินทร์ ได้แก่ หนองดุม หนองดองกะเม็ด หนองบัว หนองสระปลา สนามสุรินทร์ภักดี หนองหมอกวน หนองโดนแน หนองตะโก หนองกง หนองตาเดียว หนองเสม็ด สวนสาธารณะเทศบาลเมืองสุรินทร์ สวนสุขภาพเทศบาลเมืองสุรินทร์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบุรี สนามกีฬาจังหวัดสุรินทร์ สนามศรีณรงค์จางวาง และอ่างเก็บน้ำธรรมบุญสังคเสลิต

ทั้งนี้ ได้กำหนดให้ใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเฉพาะที่ดินซึ่งเป็นของรัฐ ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น ส่วนที่ดินประเภทนี้ซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การอยู่อาศัย เกษตรกรรม การสาธารณสุข และสาธารณูปโภค หรือสาธารณูปการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น และห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

- (1) เลี้ยงม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ฝูง จระเข้ หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าเพื่อการค้า
- (2) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
- (3) จัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย
- (4) การอยู่อาศัยหรือประกอบพาณิชย์กรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่
- (5) การอยู่อาศัยประเภทห้องแถวหรือตึกแถว
- (6) การอยู่อาศัยประเภทห้องชุด อาคารชุด หรือหอพัก

และการใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแหล่งน้ำสาธารณะ กำหนดให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมทางน้ำหรือการสาธารณสุข

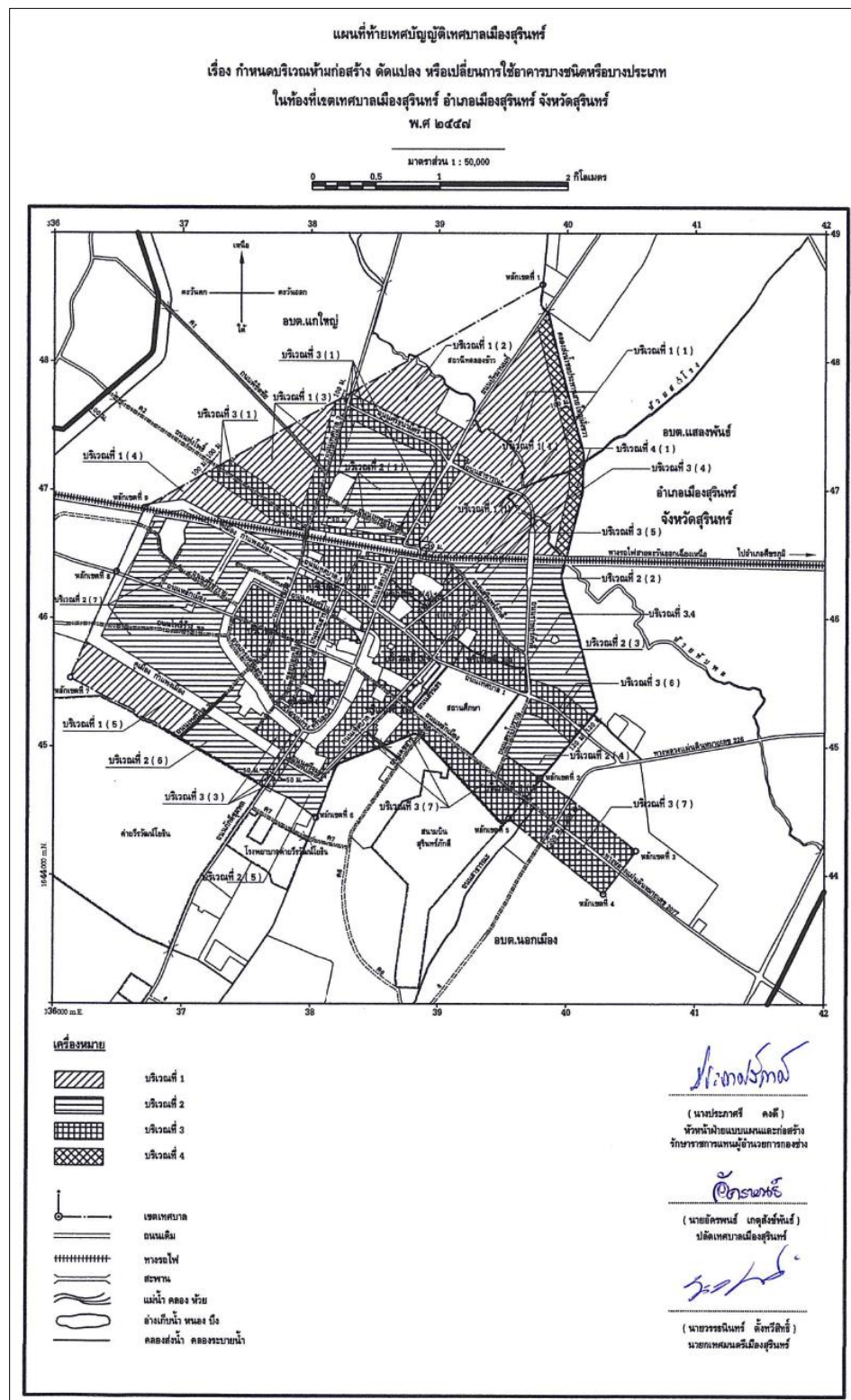
- ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย (สีน้ำตาลอ่อน) ในเขตผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์มีด้วยกันถึง 10 บริเวณ แบ่งเป็น 2 กลุ่มพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเขตโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองบ้านแกใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของแนวเขตผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ และกลุ่มโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ชั้นนอก และชั้นใน มี 9 บริเวณย่อย

ทั้งนี้ ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ได้กำหนดให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณคดี หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น ยกเว้นในพื้นที่เขตโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองบ้านแกใหญ่ และบางบริเวณในเขตโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์บางส่วนให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยได้ด้วย สำหรับการให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยดังกล่าวให้ใช้บังคับแก่ผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวง ฉบับที่ 471 (พ.ศ. 2545) ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ใช้บังคับเท่านั้น และให้เป็นไปตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กรมธนารักษ์และกรมศิลปากรร่วมกันกำหนด

2) เทศบัญญัติเทศบาลเมืองสุรินทร์ เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่เขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2557

เทศบัญญัติเทศบาลเมืองสุรินทร์ เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่เขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2557 ฉบับนี้ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษที่ 192 ง เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2557 (แผนที่ ผ-5) เทศบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้เนื่องจากผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ ได้หมดอายุลง และปัจจุบันพื้นที่ในเขตเมืองมีสภาพความเจริญขยายตัวขึ้นทุกขณะ มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โดยมีลักษณะ รูปทรง ระยะเวลา และระดับความสูงของอาคารแตกต่างกันไป ทั้งยังมีลักษณะเป็นการบดบังพื้นที่สำคัญและสภาพธรรมชาติ ตลอดจนเกิดมลภาวะแวดล้อมเป็นพิษ ประกอบกับได้เล็งเห็นความเหมาะสมและประโยชน์แห่งการอนุรักษ์และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และการส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องตราเทศบัญญัตินี้ โดยให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป และให้สิ้นสุดระยะเวลาการใช้บังคับเมื่อมีการประกาศกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองสุรินทร์ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518

เทศบัญญัติฉบับนี้ กำหนดบริเวณที่ควบคุมไว้ด้วยกัน 4 บริเวณ แต่ไม่รวมบริเวณที่เป็นสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา พื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงเขตโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ชั้นนอก และเขตโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ชั้นใน ซึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์

แผนที่ ผ-5 เทศบัญญัติเทศบาลเมืองสุรินทร์ เรื่อง กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่เขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2557

ที่มา : <http://www.asa.or.th> (2559)

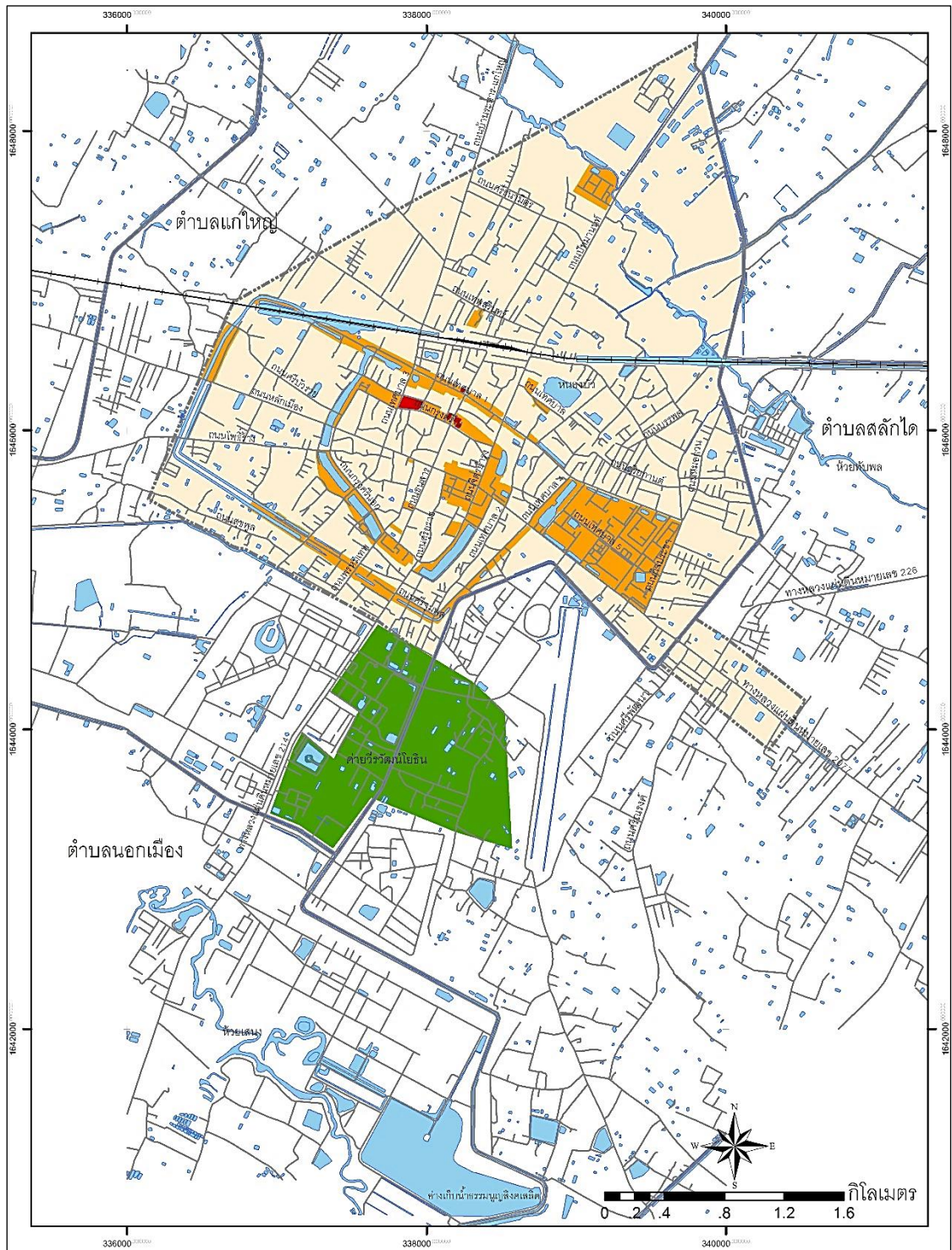
1.5 ที่ดินราชพัสดุในพื้นที่ศึกษาเมืองสุรินทร์

จากข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของ สำนักงานธนารักษ์พื้นที่สุรินทร์ (2558) ที่แสดงถึงพื้นที่ของทางราชการ (ที่ราชพัสดุ) ในบริเวณพื้นที่ศึกษาเมืองสุรินทร์ ซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของธนารักษ์พื้นที่สุรินทร์ พบว่า พื้นที่ในเทศบาลเมืองสุรินทร์มีที่ดินที่เป็นของทางราชการอยู่เป็นจำนวนมากตั้งกระจายอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของชุมชนเมืองสุรินทร์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (แผนที่ ผ-6)

- ที่ดินราชพัสดุประเภทที่ตั้งของหน่วยงานราชการ การสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการ ประกอบด้วย ที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการต่าง ๆ ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ ศาลจังหวัดสุรินทร์ ที่ว่าการอำเภอเมืองสุรินทร์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานเทศบาลเมืองสุรินทร์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานธนารักษ์พื้นที่สุรินทร์ สถานีตำรวจภูธรจังหวัดสุรินทร์ สถานีขนส่งสุรินทร์ โรงพยาบาลจังหวัดสุรินทร์ โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ โรงเรียนเทศบาล 3 โรงเรียนสุรวิทยาคาร วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุรินทร์ และห้องสมุดประชาชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ที่ดินราชพัสดุประเภทดังกล่าวยังรวมถึงพื้นที่ที่เป็นแนวเขตตัวเมืองโบราณสุรินทร์ ซึ่งมีกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ล้อมรอบ และพื้นที่ส่วนหนึ่งของแนวเขตที่ดินกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์นี้ทางกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติแล้ว กำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์นี้มีด้วยกัน 2 ชั้น คือ กำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นนอก และกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นใน ทางสำนักงานธนารักษ์พื้นที่สุรินทร์ได้แบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ในแนวเขตที่ดินกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ที่ดินส่วนที่เป็นกำแพงเมืองและคูเมืองที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่แล้วเป็นโบราณสถานที่ทางกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนไว้แล้ว อีกลักษณะคือ แนวเขตที่ดินกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ที่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงสภาพถูกนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ไม่ว่าจะเป็น บ้านเรือนอยู่อาศัย ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า และอื่นๆ ที่ดินลักษณะนี้ทางธนารักษ์ได้ดำเนินการในลักษณะจัดให้เอกชนเช่าทำประโยชน์บนที่ดินนั้นต่อไป และห้ามมีการซื้อขายที่ดินดังกล่าว

- ที่ดินราชพัสดุประเภทจัดสรรให้เอกชนเช่า ทั้งเพื่อการอยู่อาศัย และเพื่อประกอบกิจกรรมการค้าและบริการ ที่ดินราชพัสดุลักษณะดังกล่าว ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์มีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่อยู่พื้นที่นอกเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์

แผนที่ ผ-6 ที่ดินที่ราชพัสดุในบริเวณเมืองสุรินทร์

สัญลักษณ์

- เส้นทางลำน้ำ
- เส้นทางคมนาคม
- เส้นทางรถไฟ
- แหล่งน้ำ
- แนวเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์

พื้นที่ราชพัสดุ

- พื้นที่หน่วยงานราชการ/หน่วยงานอื่นๆ
- พื้นที่จัดให้อิถุนชนเช่า
- พื้นที่ใช้ในราชการทหาร

ที่มา: กรมโยธาธิการและผังเมือง

ผ.2 การรวบรวมข้อมูลโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองสุรินทร์

เมืองสุรินทร์เป็นเมืองเก่าเมืองหนึ่งที่มีความเป็นมาและพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานมายาวนานมีชุมชนอาศัยอยู่เมื่อประมาณ 2,000 ปีล่วงมาแล้ว พบหลักฐานการอยู่ของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในยุคโลหะตอนปลาย และมีการตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องเรื่อยมา ส่งผลให้ภายในพื้นที่เมืองสุรินทร์มีแหล่งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญหลายแห่ง ส่วนใหญ่ตั้งเกาะกลุ่มอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองสุรินทร์ ทั้งที่เป็นโบราณสถาน อาคาร และสถานที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งคุณค่าและความสำคัญของแหล่งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละแห่งมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้ (แผนที่ ผ-7)

2.1 ห้วยเสนง และอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง

ห้วยเสนง เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่เกิดจากเทือกเขาพนมดงรักทางตอนใต้ของจังหวัดสุรินทร์ที่ไหลขึ้นมาทางตอนกลางของจังหวัด เป็นธารน้ำขนาดใหญ่ไหลผ่านหลายบริเวณในเขตตำบลเจนิยง อำเภอเมืองสุรินทร์ เดิมเป็นธารน้ำที่เชื่อมต่อกับคูเมืองชั้นนอกของเมืองสุรินทร์ ต่อมาได้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ไปทางทิศใต้ประมาณ 6 กิโลเมตร มีร่องน้ำและคลองส่งน้ำเพื่อการเกษตรกระจายทั่วพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ ไหลลงลำห้วยชีทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองสุรินทร์ ห้วยเสนงมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีน้ำใช้ตลอดปี เป็นแหล่งซุกซุมของปลาน้ำจืด และแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด

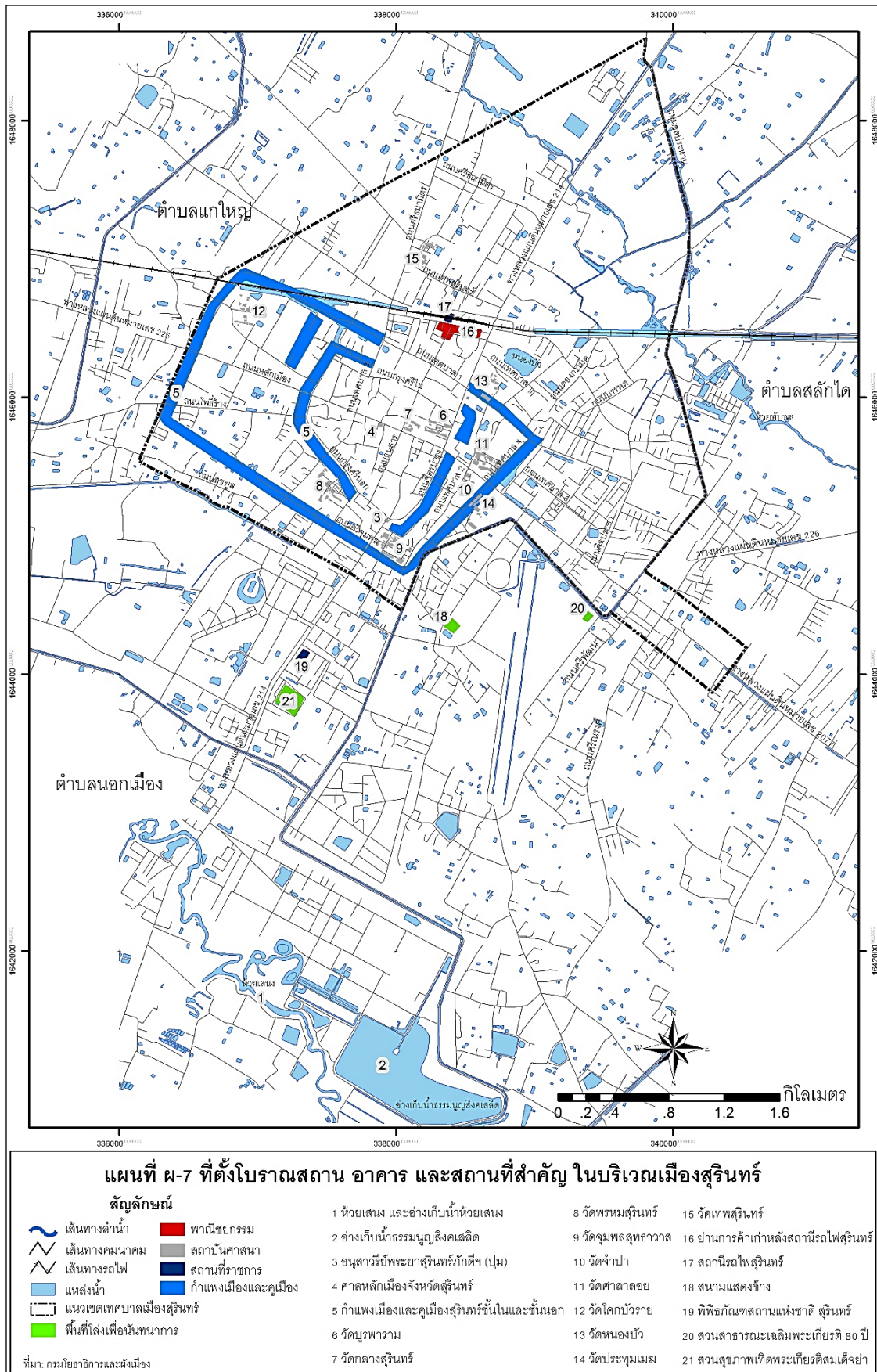
ส่วนอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2520 ปิดกั้นห้วยเสนงและลำน้ำอำปูลที่บ้านโคกจ๊ะ-บ้านถนน-บ้านเจนิยง รับน้ำมาจากอ่างเก็บน้ำอำปูลเป็นอ่างแฝดทางด้านเหนือเขื่อน ซึ่งเป็นฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 ชลประทานสุรินทร์ อ่างเก็บน้ำห้วยเสนงเป็นอ่างดิน มีความสูงจากท้องน้ำ 20 เมตร สันเขื่อนยาว 4.4 กิโลเมตร สามารถกักเก็บน้ำได้ 1,200 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นอ่างเก็บน้ำภายใต้การดูแลของโครงการชลประทานสุรินทร์ สำนักชลประทานที่ 6 สร้างขึ้นเพื่อบรรเทาอุทกภัยและเพื่อการเกษตรโดยเฉพาะ อยู่ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ไปทางถนนสุรินทร์-ปราสาท (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214) ประมาณ 5 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ และอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และได้ชื่อว่า “ทะเลสุรินทร์” ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชายหาดของคนชาวสุรินทร์ นอกจากนั้นบนสันเขื่อนมีสันที่กว้างออกไปคล้ายแหลม เป็นที่ตั้งของพระตำหนักประทับแรมของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือเรือรบรับรองที่ประทับสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

(ครั้งยังทรงพระชนม์) ในยามที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในเขตจังหวัดอีสานใต้ ปัจจุบันนอกจากอ่างเก็บน้ำห้วยเสนงจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดที่สำคัญแล้ว บริเวณโดยรอบอ่างเก็บน้ำยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนชาวสุรินทร์ที่นิยมเข้ามาเล่นน้ำ และรับประทานอาหารพื้นบ้าน บริเวณริมสันเขื่อน โดยเฉพาะในช่วงเดือนเมษายน รวมถึงมีจุดชมวิวให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมและถ่ายรูปอีกด้วย

รูปที่ ผ-13 อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1497004&page=216> (2559)

2.2 กำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์

เมืองประทายสมันต์ หรือตัวเมืองสุรินทร์ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ พื้นที่บริเวณนี้เคยมีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนมาแล้วกว่า 1,500 ปี ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ลักษณะชุมชนเป็นเนินดินมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ เป็นลักษณะเฉพาะของแผนผังเมืองโบราณตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น ซึ่งพบทั่วไปในเขตภาคอีสานตอนล่าง จากการสำรวจของหน่วยศิลปากรที่ 6 ในปี พ.ศ. 2538 พบว่า ตัวเมืองโบราณสุรินทร์ในปัจจุบันแม้ว่าจะถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนจนหมดแล้ว แต่ก็ยังคงเหลือสภาพกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณปรากฏอยู่อย่างชัดเจน โดยจำแนกออกได้เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ 2 เมือง ตั้งซ้อนกัน คือ เมืองชั้นใน และเมืองชั้นนอก มีรายละเอียดของสภาพปัจจุบันดังนี้

- **เมืองชั้นใน** มีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างรีแบบสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยทวารวดี มีคูเมืองและกำแพงเมือง 1 ชั้นล้อมรอบ ขนาดของกำแพงชั้นใน มีพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร ความยาวระหว่างส่วนเหนือสุดจนถึงส่วนตะวันออก มีความยาวด้านเหนือประมาณ 1,200 เมตร ส่วนทางด้านใต้จากมุมสระวัดจุมพลสุทธาวาสถึงมุมวัดพรหมสุรินทร์ ยาวประมาณ 1,000 เมตร และทางทิศตะวันตกจากวัดพรหมสุรินทร์ ถึงที่ทำการสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์ ยาวประมาณ 800 เมตร สภาพคูเมืองโดยทั่วไปค่อนข้างสมบูรณ์ คูเมืองด้านทิศตะวันตก กรมศิลปากรได้ทำการขุดลอกพร้อมกับบูรณะไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนคูเมืองด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะคูเมืองด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือบางส่วน ได้ถูกประชาชนรุกรุมคูเมืองและกำแพงเมือง เพื่อสร้างบ้านเรือนจนหมดสภาพคูเมืองและกำแพงเมือง

- **เมืองชั้นนอก** มีลักษณะแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ เป็นแผนผังที่นิยมสร้างขึ้นในชุมชนวัฒนธรรมเขมร มีคูเมือง 2 ชั้น และกำแพงเมือง 1 ชั้น ล้อมรอบ กำแพงเมืองด้านทิศเหนือจากการไฟฟ้าจังหวัดสุรินทร์ ตามถนนกรุงศรีนอกถึงวัดโคกบัวราย ยาวประมาณ 2,250 เมตร กำแพงเมืองด้านทิศใต้จากมุมทิศใต้ของวัดจุมพลสุทธาวาสถึงทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดพรหมสุรินทร์ มีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ส่วนทางทิศตะวันออกและตะวันตกมีความยาวใกล้เคียงกัน คือ ประมาณ 1,500 เมตร สภาพคูเมืองโดยทั่วไปคูเมืองด้านทิศตะวันตกบางส่วน กรมศิลปากรได้ทำการขุดลอกพร้อมกับบูรณะไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ทั้งนี้ กำแพงเมืองชั้นในห่างจากกำแพงชั้นนอกแต่ละระยะไม่เท่ากัน ทางด้านทิศเหนือถึงทิศตะวันออกจะห่างกันประมาณ 300 - 400 เมตร ส่วนทางด้านทิศตะวันตกกำแพงเมืองชั้นในห่างจากกำแพงชั้นนอกประมาณ 500 - 800 เมตร คูเมืองที่ติดกำแพงเมืองชั้นในกว้างประมาณ 100 - 150 เมตร

นอกจากนี้ ภายในบริเวณเมืองโบราณสุรินทร์ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญจำนวนมาก ที่สำคัญ ได้แก่ (สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา, มปท: มปป.)

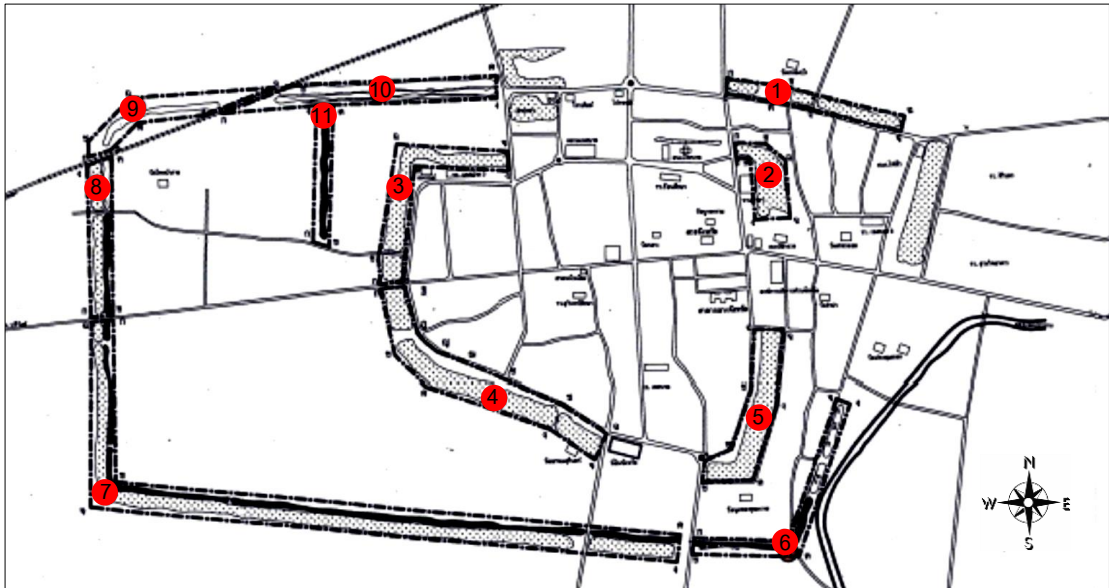
- แหล่งโบราณคดีวัดโคกบัวราย ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ติดกับทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - อุบลราชธานี แหล่งโบราณคดีแห่งนี้เป็นเนินขนาดใหญ่ บนผิวเนินเป็นที่ตั้งของวัดโคกบัวราย มีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นปกคลุมรกครึ้ม จากการสำรวจทางโบราณคดีบริเวณวัดโคกบัวราย พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา เนื้อหยาบจำนวนมาก บางชิ้นมีลายเขียนสีแดง และพบหม้อดินบรรจุศพมนุษย์ที่มีสภาพสมบูรณ์ จำนวน 2 ใบ จากหลักฐานที่ค้นพบโดยเฉพาะหม้อดินบรรจุศพมนุษย์เป็นประเพณีที่นิยมทำกันในชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายราว 2,500 – 1,500 ปี

รูปที่ ผ-14 หม้อดินบรรจุศพมนุษย์ พบที่บริเวณวัดโคกบัวราย
ที่มา : สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา (2559)

- ศิลาจารึก ในบริเวณเมืองโบราณสุรินทร์ ได้พบศิลาจารึก 3 หลัก คือ ศิลาจารึกวัดจุมพล พบบริเวณวัดจุมพลสุทธาวาส จารึกด้วยอักษรปัลลวะ เป็นภาษาสันสกฤต มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 ศิลาจารึกสุรินทร์ 1 พบบริเวณเมืองสุรินทร์ จารึกด้วยอักษรเขมรโบราณ เป็นภาษาเขมร มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15 และศิลาจารึกสุรินทร์ 2 พบบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์ จารึกด้วยอักษรเขมร เป็นภาษาสันสกฤต มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18

ปัจจุบันกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 95 ตอนที่ 98 วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2521 มีด้วยกัน 11 บริเวณ รวมพื้นที่โบราณสถาน 410 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา มีรายละเอียดดังนี้ (แผนที่ ผ-8)

แผนที่ ผ-8 แผนผังโบราณสถานกำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์
ที่มา : สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา (2559)

กำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็น
โบราณสถานของชาติ มีด้วยกัน 11 บริเวณ ประกอบด้วย

- บริเวณที่ 1 เนื้อที่ประมาณ 23 ไร่ 79 ตารางวา
- บริเวณที่ 2 เนื้อที่ประมาณ 17 ไร่ 20 ตารางวา
- บริเวณที่ 3 เนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ 29 ตารางวา
- บริเวณที่ 4 เนื้อที่ประมาณ 40 ไร่ 3 งาน 39 ตารางวา
- บริเวณที่ 5 เนื้อที่ประมาณ 27 ไร่ 1 งาน 94 ตารางวา
- บริเวณที่ 6 เนื้อที่ประมาณ 58 ไร่ 12 ตารางวา
- บริเวณที่ 7 เนื้อที่ประมาณ 117 ไร่ 1 งาน 62 ตารางวา
- บริเวณที่ 8 เนื้อที่ประมาณ 22 ไร่ 3 งาน 20 ตารางวา
- บริเวณที่ 9 เนื้อที่ประมาณ 25 ไร่ 2 งาน 5 ตารางวา
- บริเวณที่ 10 เนื้อที่ประมาณ 35 ไร่ 2 งาน 5 ตารางวา
- บริเวณที่ 11 เนื้อที่ประมาณ 13 ไร่

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นในด้านทิศตะวันตก บริเวณหน้าวัดจุมพลสุทธาวาส

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นในด้านทิศใต้ บริเวณหน้าวัดพรหมสุรินทร์

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นในด้านทิศตะวันตก บริเวณถนนโคกบวรราช บนกำแพงเมืองถูกบุกรุกเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย

รูปที่ ผ-15 กำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นใน

คูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณใกล้วัดโคกบัวราย

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตก บริเวณใกล้ถนนหลักเมือง (มีคูเมือง 2 ชั้น และกำแพงเมืองอยู่ตรงกลาง)

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันตก (ลักษณะมีคูเมือง 2 ชั้น และมีกำแพงเมืองอยู่ตรงกลาง)
คูเมืองถูกบุกรุกเป็นที่อยู่อาศัย

กำแพงเมือง-คูเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้ บริเวณใกล้ถนนเทศบาล 3 (มีคูเมือง 2 ชั้น และมีกำแพงเมืองอยู่ตรงกลาง)

คูเมืองชั้นนอกด้านทิศเหนือบริเวณวัดหนองบัว

คูเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออก บริเวณตลาดน้อย

รูปที่ ผ-16 กำแพงเมือง-คูเมืองสุรินทร์ชั้นนอก

2.3 อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม)

พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม หรือเชียงปุม) เป็นเจ้าเมืองประทายสมันต์ (เมืองสุรินทร์) ท่านแรก เป็นผู้วางรากฐานการก่อตั้งเมืองสุรินทร์ โดยในสมัยอยุธยา มีชาวไทยพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่เรียกตนเองว่า ส่วย หรือ กวย หรือ กูย เป็นกลุ่มชนที่มีความรู้ความสามารถในการจับช้างป่า มาเลี้ยงไว้ใช้งาน ได้แบ่งกลุ่มมาตั้งถิ่นฐานในเขตจังหวัดสุรินทร์ 6 แห่ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2302 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) มีช้างเผือกแตกโขลงออกจากเมืองหลวงหนีเข้าป่า ได้โปรดเกล้าฯ ให้ติดตามช้างเผือก เชียงปุมซึ่งเป็นหัวหน้าชาวส่วยที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านเมืองที่ได้ช่วยเหลือในการติดตามช้างเผือก พระองค์จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เชียงปุมเป็นหลวงสุรินทร์ภักดี ให้ปกครองหมู่บ้านเดิมขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย และในปี พ.ศ. 2306 ได้ย้ายจากหมู่บ้านเมืองที่ไปอยู่ที่บ้านคูประทายหรือบ้านประทายสมันต์ ต่อมาหลวงสุรินทร์ภักดีได้เป็นพระสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง และบ้านคูประทายได้ยกขึ้นเป็นเมืองประทายสมันต์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2329 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองประทายสมันต์เป็นเมืองสุรินทร์ ตามสร้อยบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมือง พระยาสุรินทร์ภักดีฯ ได้ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2337

เพื่อเป็นการระลึกถึงผู้สร้างเมืองสุรินทร์คนแรก ซึ่งท่านเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ ทางจังหวัดสุรินทร์จึงได้จัดสร้างอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวางขึ้นในปี พ.ศ. 2527 อนุสาวรีย์นี้ตั้งอยู่ที่ทางเข้าเมืองสุรินทร์ทางด้านใต้ตรงหลักกิโลเมตรที่ 0 ถนนสุรินทร์-ปราสาท เป็นบริเวณที่เคยเป็นกำแพงเมืองชั้นในของตัวเมืองสุรินทร์ อนุสาวรีย์เป็นรูปหล่อทองเหลืองรมดำ สูง 2.2 เมตร ยืนตรงหันหน้าไปทางทิศใต้ แต่งกายชุดขุนศึกชั้นพระยา มีขอวางถือของ้าว เป็นการแสดงถึงความเก่งกล้าสามารถของท่านในการบังคับช้างศึก และเป็นเครื่องแสดงว่าสุรินทร์เป็นเมืองช้างมาแต่ดึกดำบรรพ์ มีดาบคู่สะพายอยู่บนหลัง หมายถึง ความเป็นนักรบที่กล้าหาญเป็นคุณสมบัติที่ตกทอดเป็นมรดกของคนสุรินทร์ อนุสาวรีย์นี้ตั้งอยู่บนฐานคอนกรีตประดับประติมากรรมนูนสูงเล่าเรื่องพระยาสุรินทรภักดีฯ ออกตามหาช้างเผือก วิศวกรรมการรบและการตั้งเมืองที่ ซึ่งเป็นเมืองยุคแรกของเมืองสุรินทร์ และมีช้างขนาดใหญ่ตั้งขนานข้างทั้ง 2 ฝั่ง ทางจังหวัดสุรินทร์ได้ทำพิธีบวงสรวงอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2528 และถือเอาวันที่ 13 เมษายนของทุกปี เป็นวันที่ระลึกถึงพระยาสุรินทรภักดีฯ และให้เป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งคือ วันทำบุญเพื่อแผ่นดินไทย เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ได้เสียสละชีวิตปกป้องแผ่นดินไทย

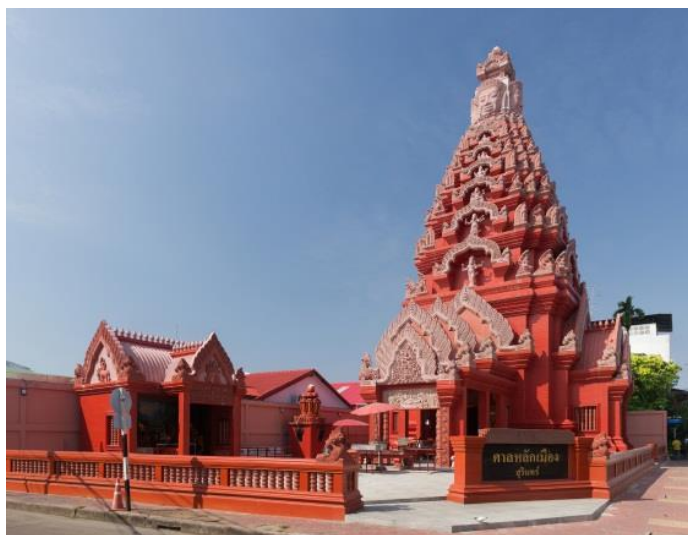

รูปที่ ผ-17 อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม หรือ เชียงปุม)

2.4 ศาลหลักเมืองจังหวัดสุรินทร์

ศาลหลักเมืองสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่ถนนหลักเมือง อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 500 เมตร เป็นสถานที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองของชาวสุรินทร์ เดิมเป็นศาลที่ยังไม่มีเสาหลักเมือง แต่มีความศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนทั่วไปมาเป็นเวลานานนับ 100 ปี ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2511 กรมศิลปากรได้ออกแบบก่อสร้างตัวศาลหลักเมืองใหม่ ส่วนเสาหลักเมืองทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ที่ได้รับมอบจากนายประสิทธิ์ มณีกาญจน์ ราชบุรุษตำบลลุ่มสุ่ม

อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นเสาไม้สูง 3 เมตร วัดโดยรอบเสาได้ 1 เมตร แกะสลักตกแต่งด้วยเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร ต่อมาเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2515 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบพิธีเจิมเสาหลักเมือง ณ ตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต และพระราชทานคำรับสั่งว่า “...การสร้างเสาหลักเมืองนี้ดี เป็นหลักแหล่งความสามัคคี ขอให้ชาวสุรินทร์จงมีความสามัคคีกัน สร้างความเจริญก้าวหน้า และขอให้ชาวสุรินทร์จงมีความร่มเย็นเป็นสุข...” นายสงวน สาริตานนท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้นได้อัญเชิญเสาหลักเมืองมายังจังหวัดสุรินทร์ มีการแห่รอบเมือง และอัญเชิญเสาหลักเมืองขึ้นประดิษฐานไว้ที่ศาลหลักเมือง และเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2517 ได้ประกอบพิธียกเสาหลักเมืองและมีพิธีฉลองสมโภช ศาลหลักเมืองจึงเป็นสัญลักษณ์ที่พึงทางจิตใจของชาวสุรินทร์ที่ได้รับการเคารพกราบไหว้ตลอดมา

รูปที่ ผ-18 ศาลหลักเมืองจังหวัดสุรินทร์

2.5 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลเฉนียง อำเภอเมืองสุรินทร์ ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2517 จากความคิดริเริ่มของนายสุธี โอบอ้อม ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้น โดยการชักชวนข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนให้นำศิลปวัตถุและโบราณวัตถุมาบริจาค ในครั้งแรกได้จัดแสดงไว้ที่ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ ต่อมาภายหลังได้ย้ายไปเก็บรักษาและจัดแสดงชั่วคราว ณ อาคารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ จนกระทั่งเมื่อพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์ ได้รับมอบโบราณวัตถุและศิลปวัตถุเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากประชาชนและจากการดำเนินงานทางโบราณคดี ทำให้สถานที่จัดแสดงซึ่งอาศัยใช้พื้นที่ปีกด้านล่างของอาคารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้น เริ่มคับแคบและไม่เหมาะสมต่อการให้บริการ ประกอบกับในปี พ.ศ.2535 ทางกรม

ศิลปากรมีนโยบายที่จะปรับปรุงและดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมืองให้ครอบคลุมทั่วประเทศ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์จึงเป็นพิพิธภัณฑสถานอันดับต้น ๆ ที่ได้รับการพิจารณาจัดตั้งขึ้นภายใต้แนวนโยบายดังกล่าว กรมศิลปากรได้ดำเนินการขอใช้ที่ดินราชพัสดุจากกรมธนารักษ์ บริเวณกิโลเมตรที่ 4 ริมถนนสุรินทร์-ปราสาท เพื่อใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์แห่งใหม่ และได้ประกาศกำหนดสถานที่จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์ ลงในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 115 ตอนที่ 104 วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2541

อาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์ เป็นอาคารที่ได้รับการออกแบบให้มีรูปทรงร่วมสมัย ประยุกต์มาจากปราสาทสถาปัตยกรรมในศิลปะเขมร มีลักษณะเป็นกลุ่มอาคารที่เชื่อมต่อถึงกัน แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นโถงทางเข้าและทางเดิน ส่วนที่ 2 เป็นส่วนบริการการศึกษาและสำนักงาน ส่วนที่ 3 เป็นอาคารจัดแสดงนิทรรศการถาวร และส่วนที่ 4 เป็นคลังพิพิธภัณฑสถาน ภายในอาคารจัดแสดงนิทรรศการถาวรจัดแสดงเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยวิธีการนำเสนอและสื่อที่หลากหลาย ทั้งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุของจริง แบบจำลองโบราณสถาน ที่อยู่อาศัย หุ่นจำลองบุคคล พิธีกรรม ภาพถ่าย และคอมพิวเตอร์ระบบสัมผัสหน้าจอ เป็นต้น เนื้อหาการจัดแสดงแบ่งเป็น 5 เรื่อง คือ ธรรมชาติวิทยา โบราณคดี ประวัติศาสตร์เมือง ชชาติพันธุ์วิทยา และมรดกดีเด่นประจำจังหวัด

รูปที่ ผ-19 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์ และการจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคาร
ที่มา : <http://www.thetrippacker.com/th/review/พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์/5420> (2559)

2.6 วัดบูรพาราม (วัดบูรพ์)

วัดบูรพาราม หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดบูรพ์ ตั้งอยู่ใจกลางเมืองสุรินทร์ ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน บริเวณถนนกรุงศรีใน ตรงข้ามศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ วัดบูรพารามเป็นวัดเก่าแก่ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับตัวเมืองสุรินทร์ ตั้งแต่ครั้งที่ยังเรียกว่า เมืองประทายสมันต์ หรือเมืองไผทสมันต์ จึงสันนิษฐานได้ว่าวัดบูรพารามสร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีหรือสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี ตามตำนานของเมืองสุรินทร์เล่าว่า เมื่อพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (เชียงปุม) ได้ตำแหน่งจางวางเมืองประทายสมันต์ ก็เริ่มทำนุบำรุงบ้านเมืองด้วยการฝึกฝนใจเมือง ตามธรรมเนียมการพัฒนาบ้านเมืองของไทยที่นิยมสืบทอดกันมาแต่โบราณ คือ การส่งเสริมพระศาสนาให้เจริญควบคู่กับการบำรุงกายเมือง หรือพัฒนาด้านวัตถุให้เจริญควบคู่ไปด้วยกัน เนื่องจากวัดแห่งนี้สร้างขึ้นมานานจึงมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ทางคณะสงฆ์มณฑลนครราชสีมาที่มีความประสงค์ที่จะบูรณะขึ้นใหม่ และสถาปนาเป็นวัดธรรมยุตแห่งแรกในจังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2476 และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัดส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาและสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด

อุโบสถ

วิหารหลวงพ่อพระชีว์

รูปที่ ผ-20 วัดบูรพาราม พระอารามหลวง จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://www.surin.doae.go.th> (2559)

ความสำคัญของวัดบูรพารามต่อชุมชนและชาวสุรินทร์ คือ เป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่พระชีว์หรือหลวงพ่ประจี พระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 4 ศอก ประดิษฐานอยู่ในมณฑปจัตุรมุขก่ออิฐถือปูน ตั้งอยู่ด้านตะวันตกของพระอุโบสถปัจจุบัน เป็นพระพุทธรูปเนื้อดินปั้นอัดแน่นอย่างดี หลวงพ่พระชีว์องค์นี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด คาดว่าสร้างขึ้นมาพร้อมกับวัดบูรพาราม จากข้อสันนิษฐานทางหนึ่งเกี่ยวกับชื่อของหลวงพ่พระชีว์ คือ อาจเกี่ยวกับลำน้ำชีที่เป็น

ลำน้ำที่ไหลผ่านจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้ชื่อนี้อาจจะได้ไม้หรือดินพิเศษมาจากลำชี มาปั้นเป็นองค์ท่าน จึงได้ชื่ออย่างนี้ แต่ถ้านึกถึงสมัยก่อนแถวสุรินทร์ถือเป็นเมืองบ้านนอกมีความอึดคด พระพุทธรูปที่จะกราบไหว้กัน เมื่อสมัย 100 ปี หรือย้อนไปถึง 200 ปี จะเห็นว่าแถวนี้ไม่มีพระพุทธรูปสำริดหรือทองเหลือง มีเพียงพระพุทธรูปที่ทำด้วยไม้หรือดินปั้น ซึ่งไม่ได้ปั้นให้ได้บุริสลักษณะที่แท้จริง เพียงแต่ทำขึ้นเหมือนหนึ่งว่าสมมติให้เป็นพระพุทธรูปเท่านั้น สมัยนั้นจึงไม่มีพระพุทธรูปที่งดงามให้กราบไหว้ และในสมัยนั้นแถวจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ หรือแถบอีสานใต้ ยังไม่มีพระพุทธรูปปั้นองค์ไหนที่งดงาม หรือมีลักษณะที่มีอำนาจและก็ไม่มีขนาดใหญ่เท่ากับหลวงพ่พระชีว์เลย ด้วยท่านมีขนาดใหญ่และดูเคร่งขรึมมีอำนาจน่าเกรงขาม ชาวบ้านจึงนับถือท่านในด้านความศักดิ์สิทธิ์ แม้ทางราชการในสมัยที่ข้าราชการมีการทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ก็ต้องมาทำพิธีต่อหน้าหลวงพ่พระชีว์องค์นี้ด้วยความเคารพนับถือท่านในแง่ความศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านเชื่อว่าท่านสามารถคลันดาลให้สำเร็จประโยชน์โสทธิผลอย่างใดอย่างหนึ่งได้ และเป็นที่พึ่งทางใจให้รู้สึกปลอดภัยหรือพ้นภัยพิบัติ หลวงพ่พระชีว์จึงเป็นปูชนียวัตถุที่ชาวสุรินทร์เคารพบูชา และถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของเมืองสุรินทร์

หลวงพ่พระชีว์ พระคู่บ้านคู่เมืองสุรินทร์

อาคารพิพิธภัณฑกัมมฐานอัฐิธาตุ หลวงปู่ดูลย์

รูปปั้นพระราชาครูอาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อดุลโล)

อัฐิธาตุพระเถระอื่น ๆ

รูปที่ ผ-21 หลวงพ่พระชีว์ และพิพิธภัณฑกัมมฐานอัฐิธาตุ หลวงปู่ดูลย์ อดุลโล

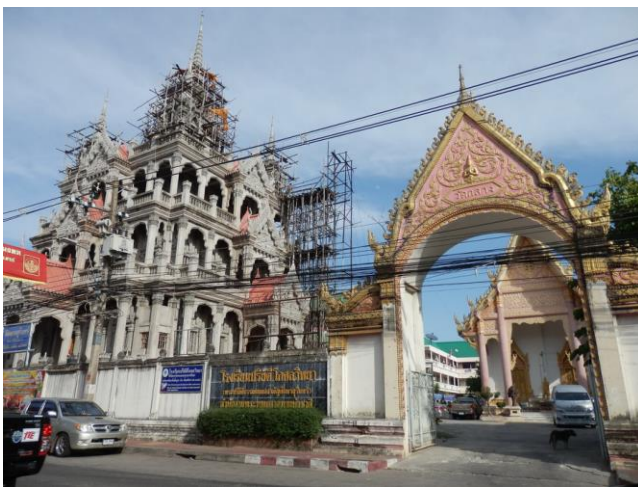
ที่มา : <http://www.oknation.net> (2559)

นอกจากนี้ยังมีพระราชูฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) ท่านเคยประจำอยู่ ณ วัดบูรพาราม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนกระทั่งมรณภาพในปี พ.ศ. 2526 ชื่อเสียงและเกียรติคุณของท่านเป็นที่รู้จักกันดี ในหมู่ผู้ปฏิบัติธรรมสายพระกัมมัฏฐาน ทั้งพระภิกษุและฆราวาสให้การยอมรับว่าหลวงปู่ดูลย์ อตุโล เป็นองค์เดียวที่มีความรู้ลึกซึ้งในเรื่องของจิต จนกระทั่งได้รับสมญาว่าเป็นบิดาแห่งภาวนาจิต ทาง จังหวัดสุรินทร์ ชาวสุรินทร์ และวัดบูรพาราม จึงได้ร่วมกันจัดสร้างพิพิธภัณฑหลวงปู่ดูลย์ อตุโล เพื่อไว้ ให้ประชาชนได้เข้าชม ตั้งอยู่ข้างพระอุโบสถ เป็นพิพิธภัณฑที่สร้างด้วยสถาปัตยกรรมที่สวยงาม หลังคาลดหลั่นหลายชั้นซ้อนกันลงมา พิพิธภัณฑแห่งนี้เป็นสถานที่แสดงพระพุทธรูปโบราณหลายองค์ รูปเหมือนพระราชูฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) ลักษณะหุ่นขี้ผึ้ง และรูปที่หล่อด้วยโลหะ ด้านหน้า เป็นอัฐิธาตุในลูกแก้วใส ให้ประชาชนและศิษยานุศิษย์ได้มาสักการะ ผนังด้านหลังของรูปเหมือนหลวง ปู่เป็นภาพเขียนพระพุทธรูปที่มีลวดลายงดงามมาก

2.7 วัดกลาง หรือวัดกลางสุรินทร์

วัดกลาง หรือวัดกลางสุรินทร์ ตั้งอยู่ใจกลางเมืองสุรินทร์ บริเวณถนนธนสาร เป็น 1 ใน 2 วัดที่ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน วัดกลางเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง แต่จากสถานที่ตั้งวัดนั้นพอมิเหตุผลที่น่า เชื่อซึ่งได้จากนักประวัติศาสตร์ที่มีการสันนิษฐานว่า เมื่อหลายร้อยปีมาแล้ววัดกลางมีชื่อเดิมว่า ไผท สมัน ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2306 เชียงปุม ซึ่งเดิมตั้งบ้านเมืองอยู่ที่เมืองที่ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พระสุรินทร์ภักดี และย้ายมาอยู่ที่บ้านไผทสมัน ต่อมาจึงได้ชื่อว่าเมืองสุรินทร์ตามบรรดาศักดิ์ของเจ้า เมือง ในการอพยพครั้งแรกสันนิษฐานว่า ได้เริ่มกำหนดตั้งสถานที่หลักเมืองขึ้นโดยถือเนื้อที่ส่วนกลาง ของเมืองจริง ๆ กล่าวคือประมาณอาณาเขตภายในคูกำแพงเมืองชั้นใน จากทิศตะวันออกจดทิศ ตะวันตก และจากทิศเหนือจดทิศใต้ มีศูนย์กลางตรงที่ตั้งหลักเมืองในปัจจุบันพอดี ส่วนจวนเจ้าเมือง นั้นตั้งเยื้องจากศาลเจ้าหลักเมืองมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตรงบริเวณตลาดเก่า ตรงหน้าวัดกลาง ปัจจุบัน หรือบริเวณหลังโรงแรมโมเมเรียลทั้งหมดเป็นบริเวณจวนเจ้าเมืองมาแต่เดิม แต่ปัจจุบันเป็นที่ ของเอกชนหมดแล้ว วัดกลางจึงน่าจะเริ่มการก่อสร้างขึ้นในสมัยนี้ เนื่องจากตั้งในเนื้อที่แนวเดียวกับ จวนเจ้าเมือง ด้านทิศตะวันออกขนานกับจวนเจ้าเมือง โดยมีทางคั่นกลางระหว่างจวนเจ้าเมืองกับวัด กลาง ในปัจจุบันทางสายนี้ คือ ถนนธนสาร ซึ่งเป็นทางสายเดียวที่ตัดผ่ากลางเมืองทอดจากกำแพง เมืองด้านเหนือจดด้านใต้ และมีถนนหลักเมืองผ่ากลางจากด้านตะวันออกสู่ด้านตะวันตก ตัดกันเป็นสี่ แยกหลักเมือง ถนนสองสายนี้เป็นถนนดั้งเดิมของเมืองสุรินทร์ การวางผังเมืองของเจ้าเมืองสุรินทร์ เข้าใจว่าได้เล็งถึงจุดศูนย์กลางของตัวเมือง และสร้างจวนในบริเวณดังกล่าวซึ่งที่บริเวณนี้เป็นเนินสูง

จากข้อสันนิษฐานที่มีเหตุผลที่ยืนยันพอกล่าวได้ว่า วัดกลางเกิดในสมัยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (เชียงปุม) เจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก วัดกลางได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2508 และจากเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในตัวเมืองสุรินทร์บริเวณสี่แยกตลาดสดจนถึงสี่แยกหลักเมือง เมื่อต้นปี พ.ศ. 2515 วัดกลางได้รับความเสียหายค่อนข้างมากจากไฟไหม้ในครั้งนั้นด้วย อาคารเสนาสนะส่วนใหญ่ภายในวัดถูกไฟไหม้เสียหายและได้สร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด ปัจจุบันวัดกลางจึงมีสภาพเหมือนวัดสร้างใหม่ ส่วนอาคารเสนาสนะที่ไม่ถูกไฟไหม้และปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นอยู่ ได้แก่ กุฏิเจ้าอาวาสสร้างด้วยไม้ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2494 อุโบสถสร้างด้วยอิฐโบกปูนแบบโบราณ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2503 และกุฏิสงฆ์ 2 ชั้น ทรงปั้นหยา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2510

รูปที่ ผ-22 วัดกลางสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

2.8 วัดจุมพลสุทธาวาส

วัดจุมพลสุทธาวาส ตั้งอยู่ที่ถนนภักดีชุมพล ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศใต้ และตั้งอยู่ติดกับคูเมืองชั้นใน เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2349 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2480 ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด ยกเว้น กุฏิไม้โบราณ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2466 เป็นเรือนกุฏิไม้ขนาดใหญ่ มีเสารวมกันถึง 120 ต้น มีห้องพัก 18 ห้อง ตรงกลางกุฏิเป็นโรงฉันรวม ขนาดกุฏิกว้างประมาณ 35 เมตร และยาวประมาณ 36 เมตร เป็นกุฏิสมัยโบราณที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักอาศัยของภิกษุสามเณรและญาติโยมพักอยู่ในบริเวณเดียวกัน ปัจจุบันกุฏินี้อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมอย่างมาก

รูปที่ ผ-23 วัดจุมพลสุทธาวาส จังหวัดสุรินทร์

2.9 วัดพรหมสุรินทร์

วัดพรหมสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่ถนนกรุงศรีนอก ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศใต้ เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองจังหวัดสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ที่ตั้งของวัดตั้งอยู่ติดกับคูเมืองชั้นใน วัดพรหมสุรินทร์เป็นวัดราษฎร์ที่มีชื่อเสียงทางด้านการศึกษาปริยัติธรรมและบาลี เนื่องจากมีจำนวนพระและเณรที่สอบได้นักธรรมและบาลีมากเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด

วัดพรหมสุรินทร์ตั้งอยู่ติดกับคูเมืองชั้นในด้านทิศใต้

อุโบสถ

ศาลาการเปรียญหลังเก่า ปัจจุบันไม่ได้ใช้งานแล้ว

รูปที่ ผ-24 วัดพรหมสุรินทร์ เทศบาลเมืองสุรินทร์

2.10 วัดศาลาลอย พระอารามหลวง

วัดศาลาลอย ตั้งอยู่ที่ถนนหลักเมือง ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศตะวันออก วัดศาลาลอยเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง แต่จากการบอกเล่าของคนรุ่นก่อน ๆ ว่า วัดศาลาลอยเป็นวัดโบราณสร้างมานานแล้ว มีอายุไม่ต่ำกว่าร้อยปี จากประวัติเมืองสุรินทร์บันทึกไว้ว่า พระยาสุรินทร์ภักดีศรีไพทสมันต์ (สุน) เจ้าเมืองคนที่ 4 ครองเมืองสุรินทร์เมื่อปีพุทธศักราช 2345 รัตนโกสินทร์ศก 30 ถึงพุทธศักราช 2394 รัตนโกสินทร์ศก 70 ภรรยาท่านเจ้าเมือง คือ นางตาม พร้อมบุตรธิดาและบริวารประกอบอาชีพเกษตรกรรมบริเวณที่เรียกภาษาถิ่นว่า เวียลเวง (แปลว่า หุ่งยาว) ซึ่งอยู่นอกกำแพงเมืองด้านตะวันออกของวัด ในปัจจุบันคือ บริเวณที่ตั้งบ้านพักผู้พิพากษาประจำจังหวัด โรงเรียนสิรินธร โรงเรียนสุรวิทยาคาร โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ โรงเรียนเมืองสุรินทร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุรินทร์ วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์ โรงพยาบาลสุรินทร์ และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นอกจากนี้นางตาม พร้อมด้วยบุตรธิดาและบริวารยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมประเภทพืชไร่ ณ บริเวณสนามบิน แอวสนามกีฬาศรีณรงค์ในปัจจุบัน ด้วยนางตามเป็นคนใจบุญได้ค้าจุนอุปถัมภ์วัดและถวายความอุปการะพระภิกษุสามเณรวัดศาลาลอยเป็นประจำ และได้ฝากบุตรหลานและบริวารให้ดูแลบำรุงวัดตลอดมา ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด มีเพียงอาคารศาลาร้อยปี ซึ่งบูรณะปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ จากเดิมเป็นเรือนไม้ทั้งหลัง แล้วรื้อออกสร้างใหม่ในรูปทรงเดิม ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน

อุโบสถ

มณฑปพระพุทธรบาทจำลอง

รอยพระพุทธรบาทจำลอง

อาคารศาลาร้อยปี

รูปที่ ผ-25 วัดศาลาลอย พระอารามหลวง จังหวัดสุรินทร์

2.11 วัดจำปา

วัดจำปา ตั้งอยู่ที่ถนนหลักเมือง ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศตะวันออก เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด

รูปที่ ผ-26 วัดจำปา เทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

2.12 วัดโคกบัวราย

วัดโคกบัวราย ตั้งอยู่ที่ถนนศรีบัวราย ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองสุรินทร์ วัดโคกบัวรายเป็นวัดราษฎร์ เป็นวัดในนิกายมหานิกาย เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ที่ตั้งของวัดตั้งอยู่บนเนินดินขนาดใหญ่ มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมเป็นจำนวนมากจนมีสภาพครึ้ม กรมศิลปากรจัดให้เป็นแหล่งโบราณคดีโคกบัวราย ด้วยภายในบริเวณวัดพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญจำนวนมาก ซึ่งบ่งชี้ได้ว่าเมืองสุรินทร์แห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ราว 2,500 - 1,500 ปีมาแล้ว จากการพบเศษภาชนะดินเผา และหม้อบรรจุศพจำนวนมาก ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด

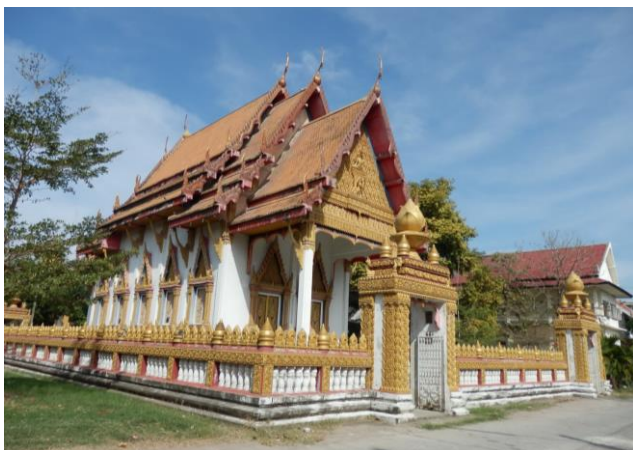

สภาพแวดล้อมภายในวัดซึ่งมีต้นไม้ขึ้นปกคลุมอยู่เป็นจำนวนมาก

รูปที่ ผ-27 วัดโคกบัวราย จังหวัดสุรินทร์

2.13 วัดหนองบัว

วัดหนองบัว ตั้งอยู่ที่ถนนเทศบาล 1 ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายนอกเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศเหนือ โดยพื้นที่ของวัดจะอยู่ในบริเวณแนวกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นนอก แต่พื้นที่บริเวณหน้าวัดตั้งอยู่บนกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นนอก เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ และไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด

รูปที่ ผ-28 วัดหนองบัว เทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

2.14 วัดประทุมเมฆ

วัดประทุมเมฆ ตั้งอยู่ที่ถนนกรุงศรีนอก ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายนอกเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศตะวันออก แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด

รูปที่ ผ-29 วัดประทุมเมฆ เทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

2.15 วัดเทพสุรินทร์

วัดเทพสุรินทร์ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดคุ้มเหนือ ตั้งอยู่ที่ถนนเทพสุรินทร์ ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2515 และสร้างอยู่ภายนอกเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศเหนือ ดังนั้นอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัดจึงเป็นของใหม่ทั้งหมด

รูปที่ ผ-30 วัดเทพสุรินทร์ เทศบาลเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

จากลักษณะโครงสร้างของเมืองโบราณสุรินทร์ พบว่าภายในเมืองจะมีวัดตั้งอยู่ตรงบริเวณใจกลางเมือง และตั้งอยู่โดยรอบกำแพงเมืองและคูเมืองทั้งชั้นในและชั้นนอก ดังนี้ (รูปที่ ผ-31)

- วัดที่ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน มี 2 วัด ได้แก่ วัดกลางสุรินทร์ และวัดบูรพาราม
- วัดที่ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นนอก มี 5 วัด ได้แก่ วัดจุมพลสุทธาวาส วัดพรหมสุรินทร์ วัดศาลาลอย วัดจำปา และวัดโคกบัวราย
- วัดที่ตั้งอยู่นอกเขตกำแพงเมืองชั้นนอก มี 3 วัด ได้แก่ วัดหนองบัว วัดประทุมเมฆ และวัดเทพสุรินทร์ (สร้างขึ้นใหม่)

รูปที่ ผ-31 ตำแหน่งที่ตั้งวัดโบราณในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์

ที่มา : Google Earth.com (2559)

วัดทั้งหมดที่ตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ล้วนเป็นวัดโบราณ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และบางวัดสืบค้นไปมีอายุมากกว่า 200 ปี นอกจากนี้ จากการสำรวจของกรมศิลปากรพบซากของแหล่งโบราณสถานภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน สันนิษฐานว่าเคยเป็นวัดมาก่อน จำนวน 4 แห่ง

2.16 ย่านการค้าเก่าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์

ในพื้นที่เมืองสุรินทร์ปัจจุบันมีย่านการค้าที่สำคัญและมีคุณค่าของเมืองที่ยังหลงเหลือ มีเพียงแห่งเดียว คือ บริเวณย่านการค้าเก่าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ ในอดีตเมืองสุรินทร์มีย่านการค้าที่สำคัญและเป็นย่านแห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์ คือ ย่านการค้าบริเวณสี่แยกถนนหลักเมือง รวมถึงมีย่านชุมชนอยู่อาศัยดั้งเดิมที่มีอาคารและบ้านเรือนแถวไม้ 1 - 2 ชั้นจำนวนมากที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นตั้งกระจายอยู่ภายในตัวเมืองสุรินทร์ แต่เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในตัวเมืองสุรินทร์ถึง 3 ครั้ง คือ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2447 ไฟไหม้ห้องแถวไม้และตลาดบริเวณใจกลางเมืองสุรินทร์ บริเวณสี่แยกถนนหลักเมือง ครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2494 ไฟไหม้บ้านเรือนและร้านค้าตั้งแต่บริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ไปตลอดสองฟากถนนธนสารจนถึงบริเวณสี่แยกน้ำพุ (ย่านตึกโก้ย) และสองฟากถนนสนธิคมรัฐไปจนถึงสามแยกถนนจิตรบำรุง (ย่านห้วยโหล่ว) และครั้งที่สามในปี พ.ศ. 2515 ไฟไหม้บริเวณสี่แยกตลาดสดถึงสี่แยกหลักเมือง เป็นเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์เมืองสุรินทร์ บ้านเรือนถูกไฟไหม้ไปกว่า 500 หลังคาเรือน จากเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งนี้ทำให้สภาพดั้งเดิมของย่านการค้าในตัวเมืองสุรินทร์แทบไม่เหลือ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากกับรูปแบบของเมือง โดยมีการก่อสร้างตึกห้องแถวขึ้นมาแทนที่ห้องแถวไม้ที่ถูกไฟไหม้ไปในบริเวณย่านใจกลางเมืองสุรินทร์

สำหรับย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์เกิดขึ้นภายหลังการเปิดเส้นทางเดินรถไฟจากนครราชสีมามาถึงสถานีสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2469 รถไฟในสมัยนั้นเป็นเครื่องจักรไอน้ำ ทำให้การขนส่งสินค้าไปมาระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองสุรินทร์สะดวกมากขึ้น ความเจริญจึงหลั่งไหลเข้ามายังตัวเมืองสุรินทร์อย่างต่อเนื่อง เมืองสุรินทร์เริ่มกลายเป็นชุมชนการค้า เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าปลีกค้าส่ง และเป็นศูนย์กลางคมนาคมของเขตอีสานใต้ตอนล่างในเวลาต่อมา โดยภายในเมืองสุรินทร์เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ที่มีสภาพคึกคัก มีชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค ขณะเดียวกันชุมชนย่านการค้าภายในตัวเมืองสุรินทร์ก็เริ่มเคลื่อนย้ายจากบริเวณสี่แยกหลักเมือง เข้ามาอยู่ใกล้หลังสถานีรถไฟบริเวณสองฟากถนนธนสาร (ชาวจีนเรียกว่า ย่านตึกโก้ย คือ ถนนทางตรง) ไปจนถึงบริเวณสี่แยกวงเวียนน้ำพุในปัจจุบัน และบริเวณสองฟากถนนสนธิคมรัฐในปัจจุบัน (ชาวจีนเรียกว่า ย่านห้วยโหล่ว คือ ถนนทางขวาง) ในบริเวณย่านการค้าดังกล่าวจึงปรากฏมีบ้านเรือนและ

ร้านค้าที่เป็นห้องแถวไม้ 1 - 2 ชั้น จำนวนมากตั้งกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่น และชุมชนการค้าได้ขยายตัวขึ้นไปทางด้านทิศเหนือของทางรถไฟบริเวณถนนสายสุรินทร์-ท่าตูม (ชาวจีนเรียกชุมชนนี้ว่า เซียวโหล่วเฮียโป้ย คือ ชุมชนทิศเหนือทางรถไฟ) ร้านค้าในบริเวณนี้ส่วนใหญ่จะรับซื้อสินค้าพื้นเมืองจากชาวบ้าน เช่น หมู เป็ด ไก่ ข้าว นุ่น ไหม ครั่ง เม็ดละหุ่ง และของป่า เป็นต้น

ต่อมาชุมชนย่านการค้าหลังสถานีรถไฟเกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหลังไฟไหม้ครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2494 ไฟไหม้ตั้งแต่บริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ไปตลอดสองฟากถนนธนสารจนถึงบริเวณสี่แยกน้ำพุ และลามเข้าฝั่งตะวันออกของถนนธนสารไปทางถนนสนธิพนมรัฐจนถึงสามแยกถนนจิตรบำรุง หลังเหตุการณ์ไฟไหม้ดังกล่าวทำให้มีการสร้างห้องแถวไม้ขึ้นมาใหม่ และที่โดดเด่นในสมัยนั้น คือ การก่อสร้างโรงหนังศรีสุรินทร์ ซึ่งเป็นอาคารคอนกรีต และบริเวณด้านหน้าโรงหนังก็สร้างเป็นห้องแถวอาคารคอนกรีตด้วย การสร้างอาคารใหม่หลังเหตุการณ์ไฟไหม้ทำให้เมืองสุรินทร์เจริญขึ้นอย่างมาก ขณะเดียวกันคิรวรณต์ได้ย้ายจากหลังสถานีรถไฟไปอยู่ช่วงปลายถนนสนธิพนมรัฐ (ถนนห้วยโหล่ว) เรียกว่า คิรวรณต์เตี้ย ซึ่งเป็นต้นทางกิโลเมตรที่ 0 ถนนสายสุรินทร์-ท่าตูม ทำให้ย่านห้วยโหล่วเจริญและโดดเด่นขึ้นมา เกิดร้านค้าขายสินค้าทันสมัยที่สั่งตรงจากกรุงเทพฯ จำนวนมาก โดยเฉพาะร้านขายผ้า และร้านตัดเสื้อผ้าโหล ส่วนบริเวณถนนธนสารได้เกิดร้านโชห่วยเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของตลาด มีสินค้าแปลกใหม่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด สินค้าที่ขายดี ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า เครื่องสำอางค์ เครื่องเขียน หนังสือแบบเรียน และของใช้ในบ้าน เช่น มุ้ง ผ้าห่ม ตะเกียง ไม้ขีดไฟ ถ่านไฟฉาย สังกะสี และเครื่องใช้ไม้สอยต่าง เป็นต้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ถนนหนทางภายในเขตเมืองสุรินทร์ได้รับการพัฒนามากขึ้นเป็นถนนลูกรัง โดยเฉพาะถนนสายโชคชัย-เดชอุดม เป็นเส้นทางสำคัญที่เปิดประตูอีสานไปสู่กรุงเทพมหานคร ทำให้เศรษฐกิจของอีสานได้ขยายตัวครั้งใหญ่ รณณต์ขนส่งสินค้าและรณณต์โดยสารมีจำนวนมากขึ้น การแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้านี้ระหว่างเมืองกับชนบทเป็นไปอย่างคึกคัก ประกอบกับการคมนาคมสื่อสารเริ่มดีขึ้น กิจการไฟฟ้า โทรศัพท์ โทรเลข ธนาคาร ฯลฯ ได้เข้ามามีบทบาททางการค้าชุมชนจึงเริ่มขยายตัวออกมาตามถนนสายหลักและกระจายตัวเป็นวงกว้างไปทั่วเขตเมืองสุรินทร์ และต่อมาในปี พ.ศ. 2515 เมืองสุรินทร์ได้เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่สุด ไฟไหม้กินบริเวณด้านตะวันตกของถนนธนสาร เริ่มจากสี่แยกเชียงใหม่ไปจนถึงสี่แยกหลักเมือง หลังจากเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งนี้เมืองสุรินทร์มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง จากการก่อสร้างตึกห้องแถวหรืออาคารพาณิชย์ขึ้นมาแทนห้องแถวไม้จำนวนมากที่ถูกไฟไหม้ไป และนักธุรกิจรุ่นใหม่ได้ก้าวขึ้นมาแข่งขันกับพ่อค้ารุ่นเก่า สินค้าทันสมัยต่าง ๆ เริ่มเข้ามาแทนที่สินค้าแบบเก่า เช่น ผงซักฟอก แชมพู วิตามินซี และโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ร้านค้าที่เป็นห้องแถวไม้สะท้อนถึงภาพความล้าสมัย ส่วนร้านค้าที่ทันสมัยจะต้องเป็นตึกห้องแถว ส่งผลให้ย่านการค้าบริเวณถนนสนธิพนมรัฐที่เคยคึกคักเริ่มเคลื่อนย้ายกลับไปถนนธนสาร คิรวรณต์

แถบบริเวณตลาดสดเทศบาล และคิวรถ บ.ช.ส. ส่วนชุมชนทิศเหนือทางรถไฟ (เขียโหล่วเฮี้ยโปย) จากที่เคยเป็นศูนย์กลางการค้าของป่าที่คึกคักก็เริ่มกลายเป็นย่านการค้าที่ซบเซาและล้าหลัง การขนส่งสินค้าทางรถไฟมีจำนวนน้อยลงมาก ปัจจุบันรถไฟเป็นเพียงยานพาหนะทางเลือกประเภทหนึ่งเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันย่านการค้าบริเวณหลังสถานีรถไฟยังคงปรากฏร่องรอยที่บอกถึงการเป็นย่านการค้าเก่าแก่ของพ่อค้าชาวจีนในสมัยนั้น จากหลักฐานอาคารพาณิชย์รุ่นแรก ๆ และห้องแถวไม้ 1 - 2 ชั้น ซึ่งสร้างขึ้นใหม่ภายหลังเหตุการณ์ไฟไหม้เมื่อปี พ.ศ. 2494 ที่ยังคงหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก รวมถึงร้านค้าเก่าแก่ของชาวจีนที่ดำเนินกิจการมาแต่ครั้งอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ที่ตั้งย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์

อาคารพาณิชย์รุ่นแรก ๆ บริเวณถนนมิตรอารีย์ หลังสถานีรถไฟสุรินทร์ ปัจจุบันมีสภาพซบเซาและถูกทิ้งร้าง

ร้านค้าห้องแถวไม้จำนวนมากบริเวณถนนสนธิคมรัฐ

รูปที่ ผ-32 ย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์

4.3.17 สถานีรถไฟสุรินทร์

สถานีรถไฟสุรินทร์ เปิดเส้นทางเดินรถไฟต่อจากสถานีบุรีรัมย์ไปยังสถานีสุรินทร์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2469 และสุดสถานีปลายทางที่สถานีรถไฟอุบลราชธานี (สายตะวันออกเฉิยเหนือ อีสานตอนล่าง) โดยมีระยะทางตามทางรถไฟจากกรุงเทพมหานคร (หัวลำโพง) ถึงยังสถานีสุรินทร์ ประมาณ 420 กิโลเมตร การเข้ามาของรถไฟสายตะวันออกเฉิยเหนือที่มาถึงยังเมืองสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2496 มีความสำคัญและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากกับเมืองสุรินทร์ ทำให้การเดินทางและการขนส่งสินค้าไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองสุรินทร์มีความสะดวกมากขึ้น ในสมัยนั้น สถานีรถไฟเมืองสุรินทร์เป็นจุดที่เก็บค่าระวางสินค้าข้าวได้มากที่สุดของประเทศ และเกิดการหลั่งไหลของสินค้าจากต่างถิ่นและผู้คนที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานจำนวนมากโดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีน ทำให้ความเจริญเริ่มเคลื่อนย้ายจากย่านใจกลางเมืองสุรินทร์บริเวณสี่แยกหลักเมืองเข้ามาอยู่ใกล้หลังสถานีรถไฟมาก

ขึ้น เศรษฐกิจของเมืองสุรินทร์เติบโตอย่างรวดเร็ว บริเวณสองฝั่งของถนนธนสาร ถนนหนองดุม ถนนมิตรอารีย์ และถนนสนธิทศมิตรมีบ้านเรือน ร้านค้า และโรงแรมที่มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้ 1 – 2 ชั้น จำนวนมากตั้งอยู่หนาแน่นตลอดแนวถนน กล่าวได้ว่า สถานีรถไฟสุรินทร์นอกจากเป็นจุดกำเนิดย่านการค้าที่สำคัญของเมืองสุรินทร์แล้ว ยังเป็นเสมือนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์อีกแห่งหนึ่งที่บอกเล่าเรื่องราวที่ผ่านมาของเมืองสุรินทร์ได้เป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จฯ ลงจากรถไฟพระที่นั่งที่สถานีสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2498 และชาวสุรินทร์เฝ้ารับเสด็จบริเวณถนนธนสาร

ข้าราชการในอดีตนิยมเดินทางด้วยรถไฟ เนื่องจากการเดินทางโดยรถยนต์ยังไม่สะดวก (ถ่ายเมื่อ ปี พ.ศ. 2500)

รูปที่ ผ-33 เหตุการณ์ในอดีตและความสำคัญของสถานีรถไฟสุรินทร์

ที่มา : แหล่งเรียนรู้ห้องภาพเมืองสุรินทร์ (2559)

รูปที่ ผ-34 สถานีรถไฟสุรินทร์ในปัจจุบัน

2.18 สนามแสดงช้างสุรินทร์

งานแสดงช้างสุรินทร์เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในนาม “สุรินทร์เมืองช้าง” ด้วยจังหวัดสุรินทร์มีกลุ่มผู้เลี้ยงช้างที่เรียกว่า กวย หรือ ส่วย ซึ่งมีความชำนาญในการจับช้างและเลี้ยงช้างมาแต่ดั้งเดิม และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษจนกระทั่งถึงปัจจุบัน งานช้างสุรินทร์เกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2498 จากเหตุการณ์ชุมนุมช้างอย่างไม่ได้ตั้งใจที่บ้านตากกลาง อำเภอลำทะเมนชัย ทำให้ผู้คนทั่วต่างพากันสนใจกันเป็นจำนวนมาก และในปี พ.ศ. 2503 อำเภอลำทะเมนชัยซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านช้างได้มีการเฉลิมฉลองที่ว่าการอำเภอใหม่ นายวินัย สุวรรณประกาศ นายอำเภอในขณะนั้นได้เชิญชวนให้ชาวกวยที่เลี้ยงช้าง ให้นำช้างของตนมาจัดแสดงให้ประชาชนได้ชมกัน เพราะไม่สามารถจะไปคล้องช้างตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาได้อย่างเคย เนื่องมาจากปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ การแสดงในครั้งนั้นได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะมีการแสดงคล้องช้างยังมีการเดินขบวนแห่ช้าง การแข่งวิ่งช้าง ฯลฯ รวมถึงจัดให้มีงานรื่นเริงและมหรสพต่าง ๆ ตลอดคืน การจัดงานในครั้งนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี มีการแพร่ภาพทางโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจกันมาก องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.ปัจจุบันคือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ท.ท.ท.) จึงได้จัดทำรายงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรี พร้อมทั้งเสนอให้พิจารณาจัดงานแสดงของช้างเป็นงานประจำปีของชาติ ซึ่งในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2505 ได้มีมติอนุมัติให้งานแสดงของช้างเป็นงานประจำปีของชาติ ตามที่ อ.ส.ท.เสนอ โดยมอบให้ อ.ส.ท. เป็นเจ้าของเรื่องดำเนินการ และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือสนับสนุนตามความจำเป็น งานแสดงช้างจึงเป็นงานประจำปีของชาติที่ต้องจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา

ต่อมาทางคณะกรรมการจัดงานเห็นว่าควรย้ายสถานที่แสดงจากอำเภอลำทะเมนชัยมายังสถานที่ที่ใกล้ไปมาสะดวก เพื่อความเหมาะสมจึงได้มาจัดการแสดงที่สนามกีฬาจังหวัดสุรินทร์ (สนามกีฬาศรีณรงค์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2545 ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกันจัดสร้าง “สนามแสดงช้าง” ตั้งอยู่ติดกับสนามกีฬาจังหวัดสุรินทร์ เพื่อใช้สำหรับการแสดงช้างและแสดงคอนเสิร์ต และในปี พ.ศ. 2555 ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ได้ทำการปรับปรุงสนาม โดยการติดตั้งเก้าอี้ ระบบไฟฟ้า และหญ้าสนาม สนามแห่งนี้ได้ถูกใช้เป็นสถานที่จัดงานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์เป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า สนามแสดงช้างสุรินทร์แห่งนี้แม้จะไม่ใช่อำเภอที่เป็นจุดกำเนิดงานแสดงช้างสุรินทร์ แต่ก็ยังเป็นสถานที่สำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวและความทรงจำของชาวสุรินทร์ที่เกี่ยวกับการจัดงานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ได้เป็นอย่างดี

งานชุมชนช้างครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2498 ที่บ้านตากกลาง อำเภอดำรง จังหวัดสุรินทร์

การแสดงชักเย่อช้าง ที่อำเภอดำรง จังหวัดสุรินทร์เมื่อปี พ.ศ. 2503

โปสเตอร์งานแสดงช้างสุรินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2506

รูปที่ ผ-35 งานแสดงช้าง ที่อำเภอดำรง จังหวัดสุรินทร์ (อดีต)

ที่มา : <http://osotho.blogspot.com> (2559)

รูปที่ ผ-36 งานแสดงช้าง ที่สนามแสดงช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ (ปัจจุบัน)

ที่มา : <http://www.oknation.net> (2559)

2.19 สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

เดิมชื่อ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา พระบรมราชินีนาถฯ เมื่อมีการขยายพื้นที่และก่อสร้างโครงการระยะที่ 2 โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์พื้นที่จากจังหวัดทหารบกสุรินทร์ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น สวนสาธารณะเฉลิมฉลอง 80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สวนสาธารณะแห่งนี้มีขนาดใหญ่ นอกจากเป็นการเฉลิมฉลอง 80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ แล้ว ยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายของชาวสุรินทร์ ภายในสวนสาธารณะแห่งนี้มีลู่วิ่งกับเลนจักรยานคู่กันมีระยะทางกว่า 2,300 เมตร มีสนามบาสเก็ตบอล 3 สนาม สนามฟุตบอล และเครื่องออกกำลังกาย และใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ รวมถึงเป็นจุดพักผ่อนหรือแกล้งลิงเพื่อแก้ไขปัญหาหน้าท่วมในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองสุรินทร์อีกด้วย

รูปที่ ผ-37 สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://www.skyscrapercity.com> (2559)

2.20 สวนสุขภาพเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า

สวนสุขภาพเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า เป็นสวนสาธารณะตั้งอยู่บนถนนสายสุรินทร์-ปราสาท (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214) ตรงข้ามค่ายวีรวัฒน์โยธิน จังหวัดทหารบกสุรินทร์ ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ บริเวณด้านหน้าสวนสุขภาพเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า ประดิษฐานพระราชนุสาวรีย์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีบนแท่นฐาน ขนาดเท่าครึ่งของพระองค์จริง พระอิริยาบถทรงยืน ทรงชุดลูกเสือชาวบ้าน กรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบและดำเนินการจัดสร้างพระราชนุสาวรีย์ฯ เพื่อเป็นที่เคารพสักการะ ยึดเหนี่ยวจิตใจ และน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในอันที่ทรงลำบากพระวรกายเสด็จเยี่ยมเยียนเจ้าหน้าที่ และช่วยเหลือพสกนิกรในถิ่นทุรกันดาร สวนสุขภาพฯ แห่งนี้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายเพื่อสุขภาพของชาวสุรินทร์ที่สำคัญอีกแห่ง

รูปที่ ผ-38 สวนสุขภาพเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : <http://www.skyscrapercity.com> (2559)

ผ.3 บัญชีรายชื่ออาคาร สถานที่ และโบราณสถานที่มีคุณค่า (Inventory) ในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ และบริเวณโดยรอบ

ปัจจุบันในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์และบริเวณโดยรอบ มีอาคาร สถานที่ และโบราณสถานจำนวนมากที่มีคุณค่า ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์ บูรณะฟื้นฟู และพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม ด้วยสิ่งเหล่านี้มีคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านอายุและความเก่าแก่ คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม คุณค่าด้านการเป็นองค์ประกอบเมืองเก่า และคุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชน จากการสำรวจพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์และบริเวณโดยรอบพบอาคาร สถานที่ และโบราณสถานที่มีคุณค่า ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญในแต่ละแห่งสรุปได้ดังตาราง ผ-1

ตารางที่ ผ-1 บัญชีรายชื่ออาคาร สถานที่ และโบราณสถานที่มีคุณค่าในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ และบริเวณโดยรอบ

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
1) หนองน้ำสาธารณะ ในเมืองสุรินทร์	ตั้งกระจายอยู่ทั่วไปใน เขตเทศบาลเมืองสุรินทร์	ดูแลโดย เทศบาลเมืองสุรินทร์	เป็นแหล่งน้ำสาธารณะที่มีอยู่ทั่วไปภายในเมือง สุรินทร์ โดยมีคุณค่าและความสำคัญต่อเมือง โดยช่วย สร้างภูมิทัศน์ในเมืองให้มีความร่มรื่นสวยงาม ใช้เป็น สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในเมือง รองรับการใช้ ระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมให้กับเมืองสุรินทร์ ทั้งนี้ หมายรวมถึงแหล่งน้ำที่เป็นคูเมืองที่โอบล้อมตัวเมือง สุรินทร์เอาไว้ด้วย	 หนองบัว
 หนองตุม				
 แหล่งน้ำสาธารณะที่เป็นคูเมืองชั้นใน				

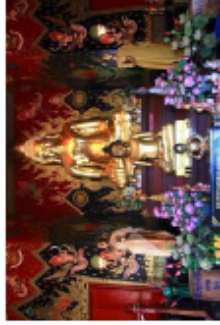
ชื่ออาคาร/สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
2) กำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์	เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	จัดเป็นแหล่งโบราณคดีอายุสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 13 - 16) ประเภทเมืองโบราณ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 95 ตอนที่ 98 วันที่ 19 กันยายน 2521 มีด้วยกัน 11 บริเวณ รวมพื้นที่โบราณสถาน 410 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา ดูแลโดย กรมศิลปากร และกรมธนารักษ์	ลักษณะเมืองโบราณสุรินทร์เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ 2 เมือง ตั้งซ้อนกัน คือ เมืองชั้นใน และเมืองชั้นนอก - เมืองชั้นใน มีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างรี มีคูเมืองและกำแพงเมือง 1 ชั้นล้อมรอบ มีความยาวประมาณ 1,200 เมตร กว้าง 800 เมตร มีพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร - เมืองชั้นนอก มีลักษณะแนมฝั่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ มีคูเมือง 2 ชั้น และกำแพงเมือง 1 ชั้น ล้อมรอบ ยาวประมาณ 2 กิโลเมตร กว้าง 1,500 เมตร สภาพคูเมืองทั้งชั้นในและชั้นนอกโดยทั่วไปค่อนข้างสมบูรณ์ ยกเว้นคูเมืองด้านทิศตะวันออกและด้านทิศเหนือ บางส่วนถูกประชาชนรุกรอมเพื่อสร้างบ้านเรือนจนหมดสภาพคูเมืองและกำแพงเมือง นอกจากนี้ ภายในบริเวณเมืองโบราณสุรินทร์ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญจำนวนมาก ที่สำคัญได้แก่ แหล่งโบราณคดีวัดโคกบัวราย ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดโคกบัวราย ลักษณะเป็นเนินขนาดใหญ่ ค้นพบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาและเนื้อยาบจำนวนมาก บางชิ้นมีลายเขียนสีแดง และพบหม้อดินบรรจุดินเผาที่มีสภาพสมบูรณ์ จำนวน 2 ใบ ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำกันในชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายราว 2,500 - 1,500 ปี	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
3) อนุสาวรีย์พระยา สุรินทรมุขีศรี ณรงค์จางวาง (ปุม)	ตั้งอยู่บริเวณทางเข้า เมืองสุรินทร์ทางทิศใต้ ตรงหลักกิโลเมตรที่ 0 ถนนสุรินทร์-ปราสาท เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	ดูแลโดย เทศบาลเมืองสุรินทร์ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์	อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรมุขีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) สร้างขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงผู้สร้างเมืองสุรินทร์คนแรก ซึ่งพานเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ ทางจังหวัดสุรินทร์ได้จัดสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นในปี พ.ศ. 2527 อนุสาวรีย์เป็นรูปหล่อทองเหลืองรมดำ สูง 2.2 เมตร ยืนตรงหันหน้าไปทางทิศใต้ แต่งกายชุดขุนศึกชั้น พระยา มือขวาถือของ้าว ซึ่งแสดงถึงความเก่งกล้าของ ท่านในการบังคับช้างศึก อนุสาวรีย์นี้ตั้งอยู่บนฐาน คอนกรีตประดับประดากรรมนูนสูงเล่าเรื่องพระยาสุรินทร์ภักดีฯ ออกตามหาช้างเผือก วีรกรรมการรบและการตั้งเมืองที่ ซึ่งเป็นเมืองยุคแรกของเมืองสุรินทร์ และมีความสำคัญขนาดใหญ่มากขึ้นทั้ง 2ฝั่ง ปัจจุบันบริเวณอนุสาวรีย์แห่งนี้นิยมใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรม และงานประเพณีที่สำคัญๆ ของจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ งานประเพณีโขนโกฏดาบบุรพบุรุษ งานฉลองสืบศรัทธาพระยาสุรินทร์ฯ งานแห่เทียนพรรษาและศึกบาตรบนหลังช้าง และงานเทศกาลช้างสุรินทร์ เป็นต้น	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
4) ศาลหลักเมือง จังหวัดสุรินทร์	ตั้งอยู่ที่ถนนหลักเมือง ห่างจากศาลากลาง จังหวัดสุรินทร์ไปทางทิศ ตะวันตก 500 เมตร เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	ดูแลโดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดสุรินทร์	ศาลหลักเมืองจังหวัดสุรินทร์เป็นสถานที่สำคัญ คู่บ้านคู่เมืองของชาวสุรินทร์ ตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมือง โบราณสุรินทร์ เดิมเป็นศาลที่ยังไม่มีเสาหลักเมือง แต่มี ความศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพบูชาของ ประชาชนทั่วไปมาเป็นเวลานานนับ 100 ปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 กรมศิลปากรได้ออกแบบก่อสร้างตัว ศาลหลักเมือง และเสาหลักเมืองขึ้นใหม่ เสาหลักเมืองทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ สูง 3 เมตร วัด โดยรอบเสาได้ 1 เมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง ประกอบพิธีเจิมเสาหลักเมือง ณ ด่านักจิตรลดาโพธิ์ฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2515 และ ทางจังหวัดสุรินทร์ได้เชิญเสาหลักเมืองมายังจังหวัด สุรินทร์ มีการแห่รอบเมือง และทำพิธีเชิญเชิญเสาหลัก เมืองขึ้นประดิษฐานไว้ที่ศาลหลักเมืองเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2517	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
5) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์	ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลเมือง อำเภอมืองสุรินทร์	ดูแลโดย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ กรมศิลปากร	ในปี พ.ศ.2535 กรมศิลปากรมีนโยบายที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมืองให้ครอบคลุมทั่วประเทศ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์จึงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานอันดับต้นๆ ที่ได้รับการพิจารณาจัดตั้งขึ้นภายใต้ นโยบายดังกล่าว กรมศิลปากรได้ขอใช้ที่ดินราชพัสดุจากกรมธนารักษ์ เพื่อใช้เป็นสถานที่ก่อสร้าง และได้ประกาศกำหนดสถานที่จัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอนที่ 104 วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2541 อาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ ออกแบบให้มีรูปทรงร่วมสมัย ประยุกต์มาจากปราสาทสถาปัตยกรรมในศิลปะเขมร ลักษณะเป็นกลุ่มอาคารที่เชื่อมต่อกัน ภายในอาคารจัดแสดงนิทรรศการถาวรเรื่องราวต่างๆ นำเสนอด้วยวิธีการและสื่อที่หลากหลายทั้งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุของจริง แบบจำลองโบราณสถานที่อยู่อาศัย หุ่นจำลองบุคคล พิธีกรรม ภาพถ่าย เป็นต้น	
				

การจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
6) วัดบูรพาราม หรือวัดบูรพ์	ตั้งอยู่ใจกลางเมืองสุรินทร์ บริเวณถนนกรุงศรีใน ตรงข้ามศาลากลาง จังหวัดสุรินทร์ เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ธรรมยุติกนิกาย ดูแลโดย วัดบูรพาราม	วัดบูรพ์สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีหรือสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (ราวปี พ.ศ. 2300 – 2330) มีอายุใกล้เคียงกับอายุของเมืองสุรินทร์ สร้างโดยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) และในปี พ.ศ. 2476 คณะสงฆ์คณะธรรมยุตได้เข้ามาได้สถาปนาให้วัดบูรพ์ให้เป็นวัดในสังกัดคณะธรรมยุตแห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์ ภายในวัดบูรพ์ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดของจังหวัด คือ หลวงพ่อพระชีวะ (หลวงพ่อบุญ) พระพุทธรูปปางมารวิชัย สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นมาพร้อมกับวัดนี้ นอกจากนี้วัดบูรพ์ยังเป็นวัดที่พระราชอุณาจารย์ (หลวงปู่ดุษฎี อดุล) พระเถระสายพระกัมมัญฐานด้านการภาวนาจิตที่มีชื่อเสียง ท่านได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดแห่งนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนกระทั่งมรณภาพในปี พ.ศ. 2526 ปัจจุบันหลักฐานของสถาปัตยกรรมและอาคารเสนาสนะเก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด แต่มีอาคารพิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ดุษฎี สร้างด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สวยงาม หลังคาลดหลั่นหลายชั้นซ้อนกันลงมา สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2527 ภายในอาคารประดิษฐานรูปเหมือนลักษณะหุ่นขี้ผึ้ง หล่อด้วยโลหะของหลวงปู่ดุษฎี อดุล และยังมีรูปพร้อมทั้งภาพประวัติพระเถระตักขิณวิปัสสนากรรมฐานอีกหลายรูป	

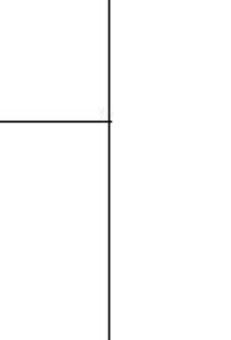
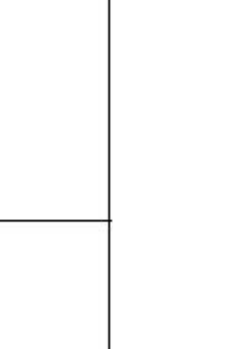
ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
7) วัดกลางสุรินทร์ หรือวัดกลาง	ตั้งอยู่ใจกลางเมืองสุรินทร์ บริเวณถนนธารสาร เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	เป็นวัดราษฎร์มหันต ดูแลโดย วัดกลางสุรินทร์	ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองชั้นใน เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (เซียงปุม) เจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก แต่จากเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่ในตัวเมืองสุรินทร์บริเวณสี่แยกตลาดสดจนถึงสี่แยกหลักเมือง เมื่อต้นปี พ.ศ. 2515 วัดกลางได้รับความเสียหายค่อนข้างมาก อาคารเสนาสนะส่วนใหญ่ภายในวัดถูกไฟไหม้เสียหาย และได้สร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด ปัจจุบันวัดกลางมีสภาพเหมือนวัดสร้างใหม่ ส่วนอาคารเสนาสนะที่ไม่ถูกไฟไหม้และปัจจุบันยังปรากฏให้เห็น ได้แก่ ภูมิเจ้าอาวาสสร้างด้วยไม้ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2494 อุโบสถสร้างด้วยอิฐใบปูนแบบโบราณ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2503 และกุฏิสงฆ์ 2 ชั้น ทรงปั้นหย่า สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2510	
8) วัดจุมพลสุทธาวาส	ถนนรักคู่ชุมพล เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	เป็นวัดราษฎร์มหันต ดูแลโดย วัดจุมพลสุทธาวาส	ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศใต้ และตั้งอยู่ติดกับคูเมืองชั้นใน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2349 ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันอาคารเสนาสนะเก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด ยกเว้น ภูมิโมโบริมาณขนาดใหญ่ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2466 มีเสารวมกันถึง 120 ต้น มีห้องพัก 18 ห้อง ตรงกลางภูมิเป็นโรงฉันรวม ขนาดภูมิกว้าง 35 เมตร และยาว 36 เมตร เป็นภูมิสมัยโบราณที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักอาศัยของภิกษุสามเณรและญาติโยม พักอยู่ในบริเวณเดียวกัน ปัจจุบันภูมิอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมอย่างมาก	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
9) วัดพรหมสุรินทร์	ถนนกรุงศรีนอก เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	เป็นวัดราษฎร์นิกาย ထူဇာယိတ် ဘုဒ္ဓဘာသာ สุรินทร์	ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศใต้ และ ตั้งอยู่ติดกับคูเมืองชั้นใน เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมือง สุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใคร เป็นผู้สร้าง วัดพรหมสุรินทร์เป็นวัดราษฎร์ที่มีชื่อเสียง ทางด้านการศึกษาปริยัติธรรมและบาลี เนื่องจากมีจำนวน พระและเณรที่สอบได้นักธรรมและบาลีมากเป็นอันดับ หนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันหลักฐานของสถาปัตยกรรมและอาคาร เสนาสนะเก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบ ทั้งหมด มีเพียงศาลาการเปรียญไม้หลังเก่าที่มีสภาพชำรุด ทรุดโทรม ปัจจุบันไม่ได้ใช้งานแล้ว	
10) วัดศาลาลอย พระอารามหลวง	ถนนหลักเมือง เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ มหานิกาย ထူဇာယိတ် ဘုဒ္ဓဘာသာ สุรินทร์	ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกด้านทิศตะวันออก เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏ หลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันหลักฐานของสถาปัตยกรรมและอาคาร เสนาสนะเก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบ ทั้งหมด มีเพียงอาคารศาลารายปี ซึ่งได้รับบูรณะ ปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ จากเดิมเป็นเรือนไม้ ทั้งหลัง แล้วรื้อออกสร้างใหม่ในรูปทรงเดิม ชั้นล่างก่ออิฐ ถือปูน	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
11) วัดจำปา	ถนนหลักเมือง เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	เป็นวัดราษฎร์มีเทวสถาน ดูแลโดย วัดจำปา	เป็นวัดที่สร้างอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองชั้นนอก ทางด้านทิศตะวันออก เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมือง สุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใคร เป็นผู้สร้าง ปัจจุบันหลักฐานของสถาปัตยกรรมและ อาคารเสนาสนะเก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่ เกือบทั้งหมด	
12) วัดโคกบัวราย	ถนนศรีบัวราย เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	เป็นวัดราษฎร์มีเทวสถาน ดูแลโดย วัดโคกบัวราย	เป็นวัดที่สร้างอยู่ในเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้าน ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองสุรินทร์ เป็นวัด เก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า สร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ที่ตั้งของวัดนี้ตั้งอยู่บน เนินดินขนาดใหญ่ มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมเป็นจำนวนมาก กรมศิลปากรจัดให้เป็นแหล่งโบราณคดีโคกบัวราย ด้วย ภายในบริเวณวัดพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ จำนวนมาก ซึ่งชี้ได้ว่าเมืองสุรินทร์แห่งนี้เคยเป็นที่ตั้ง ของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ราว 2,500 - 1,500 ปี มาแล้ว จากการพบเศษภาชนะดินเผา และหม้อบรรจุพืช จำนวนมาก ปัจจุบันหลักฐานของสถาปัตยกรรมและอาคาร เสนาสนะเก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบ ทั้งหมด มีเพียงกุฏิสงฆ์ 2 ชั้น สร้างด้วยไม้ และหอกลอง เก่าเหลืออยู่	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
13) วัดหนองบัว	ถนนเทศบาล 1 เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	เป็นวัดราษฎร์รรมทานิภาย ดูแลโดย วัดหนองบัว	เป็นวัดที่สร้างอยู่นอกเขตกำแพงเมืองชั้นนอก ทางด้านทิศเหนือ เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ พื้นที่ของวัดจะอยู่ในบริเวณแนวกำแพงเมืองและคูเมือง ชั้นนอก แต่พื้นที่บริเวณหน้าวัดตั้งอยู่บนกำแพงเมืองและ คูเมืองชั้นนอก และไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไร และใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันหลักฐานของสถาปัตยกรรม และอาคารเสนาสนะเก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้น ใหม่เกือบทั้งหมด	
14) วัดประทุมเมฆ	ถนนกรุงศรีนอก เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	วัดราษฎร์รรมยติกนิภาย ดูแลโดย วัดปทุมเมฆ	เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในเมืองสุรินทร์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ ภายนอกเขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศตะวันออก แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อไรและใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันหลักฐานของสถาปัตยกรรมและอาคารเสนาสนะ เก่าแก่ส่วนใหญ่ภายในวัดสร้างขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด	
15) วัดเทพสุรินทร์	ถนนเทพสุรินทร์ เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	เป็นวัดราษฎร์รรมทานิภาย ดูแลโดย วัดเทพสุรินทร์	วัดเทพสุรินทร์ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดคุ้มเหนือ ตั้งอยู่ที่ถนนเทพสุรินทร์ ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็น วัดที่สร้างขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2515 และสร้างอยู่ภายนอก เขตกำแพงเมืองชั้นนอกทางด้านทิศเหนือ ดังนั้นหลักฐาน ของสถาปัตยกรรมและอาคารเสนาสนะส่วนใหญ่ภายใน วัดจึงเป็นของใหม่ทั้งหมด	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
16) ย่านการค้าเก่าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์	บริเวณถนนมิตรอารีย์ ถนนสภานุประดิษฐ์ และถนนสนสาร เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	ดูแลโดย ภาครัฐเอกชน	ย่านการค้าเก่าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์เกิดขึ้นภายหลังการเปิดเส้นทางเดินรถไฟจากโคราชมาถึงสถานีสุรินทร์เมื่อปี พ.ศ. 2469 ส่งผลให้ความเจริญเข้ามาอย่างต่อเนื่อง สุรินทร์อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นชุมชนการค้าและเป็นศูนย์กลางคมนาคมของเขตอีสานใต้ ทำให้ชาวเงินจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพค้าขายในย่านนี้ ปรากฏมีบ้านเรือนและร้านค้าที่เป็นห้องแถวไม้ 1 - 2 ชั้น จำนวนมากตั้งกระจุกตัวอยู่หนาแน่น ต่อมาเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2494 ทำให้การสร้างห้องแถวไม้ และห้องแถวอาคารคอนกรีตขึ้นมาใหม่ และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ถนนได้เข้ามามีบทบาทในการคมนาคมขนส่งมากขึ้น โดยเฉพาะถนนที่เชื่อมโยงสู่กรุงเทพฯ ส่งผลให้เศรษฐกิจของอีสานได้ขยายตัว ขณะเดียวกันได้ทำให้ย่านการค้าที่เคยคึกคักเริ่มกลายเป็นย่านการค้าที่สงบและล่าช้าลง การขนส่งสินค้าทางรถไฟมีจำนวนน้อยลงมาก รถไฟจึงเป็นเพียงยานพาหนะทางเลือกประเภทหนึ่งเท่านั้น ปัจจุบันย่านการค้าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ยังคงปรากฏร่องรอยที่บอกถึงการเป็นย่านการค้าเก่าแก่ของพ่อค้าชาวจีนในสมัยนั้น จากหลักฐานอาคารพาณิชย์รุ่นแรก ที่สร้างขึ้นใหม่หลังเกิดไฟไหม้ เมื่อปี พ.ศ. 2494 ตลอดแนวสองฟากถนนมิตรอารีย์ และห้องแถวไม้ 1 - 2 ชั้น ที่ยังเหลืออยู่ประมาณ 50 ห้อง บริเวณสองฟากถนนสภานุประดิษฐ์ รวมถึงร้านค้าเก่าแก่ของชาวจีนที่ยังคงดำเนินกิจการมาแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันที่ตั้งอยู่ในบริเวณถนนสภานุประดิษฐ์	 สถานีรถไฟสุรินทร์ ถนนมิตรอารีย์ ถนนสภานุประดิษฐ์

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
    	 	อาคารพาณิชย์รุ่นแรก ๆ บริเวณสองฟากของถนนสันตินครินทร์ ร้านค้าห้องแถวไม้บริเวณสองฟากของถนนสันตินครินทร์	ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	
17) สถานีรถไฟสุรินทร์	ถนนสาร เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	ดูแลโดย การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.)	การเข้ามาของรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือที่มียังเมืองสุรินทร์ในปี พ.ศ. 2496 มีความสำคัญทำให้การเดินทางและขนส่งสินค้าระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองสุรินทร์มีความสะดวกมากขึ้น เกิดการหลั่งไหลของสินค้าจากต่างถิ่นและผู้คนจำนวนมากเข้ามายังบริเวณนี้โดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีน ทำให้เศรษฐกิจของเมืองสุรินทร์เติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้นสถานีรถไฟสุรินทร์นอกจากเป็นจุดกำเนิดย่านการค้าที่สำคัญของเมืองสุรินทร์แล้ว ยังเป็นเสมือนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์อีกแห่งหนึ่งที่บอกเล่าเรื่องราวที่ผ่านมาของเมืองสุรินทร์ได้เป็นอย่างดี	

ชื่ออาคาร /สถานที่	ที่ตั้ง	กรรมสิทธิ์ / ผู้ดูแล	สภาพปัจจุบัน / ความสำคัญ ลักษณะสถาปัตยกรรม / รูปแบบอาคาร	ภาพประกอบ
18) สนามแสดงช้าง สุรินทร์	ถนน เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์	ดูแลโดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ และ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)	งานช้างสุรินทร์เกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2498 ที่บ้านดงกลาง อำเภอท่าตูม ผู้คนที่ทราบข่าวต่างพากันสนใจกันเป็นจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 จัดที่อำเภอท่าตูม การจัดงานในครั้งนี้เป็นประเพณีประจำปี มีการประกวดการประกวดโพธิ์ดำและหงส์สือพิมพ์ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้มีความสนใจกันมาก และในปี พ.ศ. 2505 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติให้งานแสดงช้างเป็นงานประจำปีของชาติ และให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือสนับสนุนตามความจำเป็น งานแสดงช้างจึงเป็นงานประจำปีของชาติที่ต้องจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา ต่อมาได้ย้ายสถานที่จัดการแสดงมาที่สนามกีฬาจังหวัดสุรินทร์ (สนามกีฬาศรีณรงค์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2545 ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกันจัดสร้างสนามแสดงช้าง ซึ่งตั้งอยู่ติดกับสนามกีฬาจังหวัดสุรินทร์ เพื่อใช้สำหรับการแสดงช้างและแสดงคอนเสิร์ต สนามแห่งนี้จึงถูกใช้เป็นสถานที่จัดงานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์เป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน สนามแสดงช้างสุรินทร์แห่งนี้แม้จะไม่ใช่อาคารที่เป็นจุดกำเนิดงานแสดงช้างสุรินทร์ แต่ก็เป็นสถานที่สำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวและความทรงจำของชาวสุรินทร์ที่มีความผูกพันกับช้าง และร่วมกับการจัดงานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ได้เป็นอย่างดี	 การประชุมช้าง เมื่อปี พ.ศ. 2498 ที่บ้านดงกลาง อำเภอท่าตูม

ผ.4 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองสุรินทร์

การอนุรักษ์เมืองเก่าจำเป็นต้องอนุรักษ์ทั้งอาคาร สถาปัตยกรรม และบริเวณที่มีคุณค่า ซึ่งมักมีความแตกต่างกันไปทั้งจากปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ความเก่าแก่ (อายุ) คุณค่าด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และสภาพอาคาร รวมทั้งคุณค่าด้านการเป็นองค์ประกอบเมืองเก่าของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญนั้น ๆ การประเมินเพื่อจัดลำดับความสำคัญเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงคุณค่า ตลอดจนระดับคุณค่าของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่เหล่านั้น อันเป็นประโยชน์ในการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า และความสำคัญของพื้นที่ (Zones) เมืองเก่าในแต่ละเขต โดยบริเวณที่มีการรวมกลุ่มหรือกระจุกตัวของอาคารและสถานที่ที่มีคุณค่า มักเป็นบริเวณที่มีความสำคัญมากกว่าบริเวณที่ปริมาณอาคารที่มีคุณค่าจำนวนน้อยกว่า ซึ่งจะเป็นประโยชน์ให้สามารถกำหนดความเข้มในการอนุรักษ์ บูรณะฟื้นฟู และพัฒนาได้ไม่เท่ากัน สำหรับการประเมินคุณค่าและความสำคัญขององค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่า ในที่นี้พิจารณาจากผลของคะแนนรวมที่มาจากเกณฑ์หลักที่ใช้ในการประเมิน ซึ่งได้จากการลงสำรวจพื้นที่ โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน ดังนี้

- **เกณฑ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี** พิจารณาจากความสำคัญในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีว่ามีมากน้อยเพียงใด และจัดอยู่ในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น เช่น ระบุว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติ หรือในเมืองนั้น หรือเป็นหลักฐานแสดงถึงวิวัฒนาการและอารยธรรมของเมือง หากเกี่ยวข้องมากจะได้คะแนนมากตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน
- **เกณฑ์คุณค่าด้านอายุและความเก่าแก่** พิจารณาจากอายุขององค์ประกอบของเมืองเหล่านั้นว่าปลูกสร้างขึ้นเมื่อใด มีอายุมากน้อยเพียงใด หรือประมาณความเก่าแก่ขององค์ประกอบของเมืองนั้น ๆ โดยพิจารณาจากลักษณะ/วิธีการก่อสร้าง ช่างฝีมือ และประวัติของสิ่งปลูกสร้าง หากมีอายุมากหรือมีความเก่าแก่มากจะได้คะแนนมากตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน
- **เกณฑ์คุณค่าด้านสภาพอาคาร สถานที่ และแหล่งโบราณสถาน** พิจารณาจากสภาพของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญว่าอยู่ในระดับใด อยู่ในสภาพดีแค่ไหน ทรุดโทรมมากน้อยเพียงใด การบูรณะซ่อมแซมทำได้เพียงใด เช่น อาคารที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมใกล้เคียงกัน แต่มีสภาพอาคารดีกว่าก็จะมีคะแนนที่สูงกว่า แม้ว่าอาคารที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมสูงกว่าแต่ยากต่อการบูรณะ หากบูรณะใหม่เป็นส่วนใหญ่อาคารก็อาจเสี่ยงต่อการผิพังและทำให้คุณค่าด้อยลงไป รวมไปถึงความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ความมั่นคงแข็งแรง การประดับตกแต่งยังคงความงดงามและมีคุณค่า หรือมี

การดัดแปลงทางกายภาพแต่ยังคงรูปแบบดั้งเดิมอยู่ในปริมาณมากพอสมควร และอยู่ในสภาพที่ดี ซึ่งการให้คะแนนจะให้คะแนนมากน้อยตามลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน

- **เกณฑ์คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม** พิจารณาจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ว่าจัดอยู่ในรูปแบบ/รูปทรงลักษณะใด โดยเปรียบเทียบกับอาคารรูปแบบเดียวกันทั้งในระดับชาติหรือท้องถิ่น หรือมีลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่นั้นที่หาไม่ได้ในพื้นที่อื่น หรือมีลักษณะโครงสร้างและการก่อสร้างเฉพาะอย่างพิเศษ ซึ่งจะได้คะแนนมากน้อยตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน เช่น พบว่าสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์สูงจากเกณฑ์การพิจารณาข้างต้น แต่ความสำคัญทางศิลปกรรมมีไม่มาก เนื่องจากเป็นรูปแบบอาคารยุคสมัยอาณานิคมเช่นเดียวกับอาคารอื่น ๆ ที่สร้างกันทั่วไปไม่ค่อยมีความโดดเด่น โดยยังปรากฏอาคารที่มีคุณลักษณะเดียวกันนี้อยู่อีกมากพอควร จึงได้คะแนนไม่มาก
- **เกณฑ์คุณค่าด้านองค์ประกอบและภาพลักษณ์ของเมือง (Image of City)** พิจารณาจากคุณค่าด้านที่ตั้ง โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ต่อส่วนอื่นๆ ของเมืองมากน้อยไม่เท่ากัน ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของเมืองที่ทำให้เห็นร่องรอยรูปแบบหรือแบบแผนของผังเมืองเก่า หรือแสดงการใช้พื้นที่ ขนาดสัดส่วนที่วางเฉพาะอย่างภายในเมืองเก่า และความกลมกลืนของแต่ละองค์ประกอบของเมืองกับบริเวณโดยรอบ เป็นต้น รวมถึงพิจารณาจากการออกแบบชุมชนเมืองหรือเมือง ว่าองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญต่าง ๆ เหล่านี้มีผลอย่างไรต่อการรับรู้ได้ของผู้คนที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์หรือจินตภาพทั้งตัวอาคาร สถานที่ หรือบริเวณส่วนใดส่วนหนึ่งของเมือง เมื่อเดินทางเข้าไปยังเมืองนั้น ๆ ตามทฤษฎี Image of the City (Lynch, 2000) เช่น ตำแหน่ง ที่ตั้ง สังเกตเห็นได้ง่าย โดยอยู่บนทางสัญจรหลัก อยู่บริเวณจุดตัดของทางสัญจร หรือติดกับที่โล่งว่าง เมืองมีเส้นทาง (Path) และขอบ (Edge) ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ หรือตัวอาคารเองมีลักษณะทางกายภาพโดดเด่นจนเป็นที่หมายรู้/หมายตา (Landmark) หรือมีย่าน (District) ที่มีลักษณะพิเศษทั้งลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมที่ปรากฏบนพื้นที่ย่านนั้น เป็นต้น ซึ่งจะได้คะแนนมากน้อยตามสิ่งที่ปรากฏทางกายภาพและการรับรู้ได้ทางกายภาพของพื้นที่หรือบริเวณนั้น โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน
- **เกณฑ์คุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชน** พิจารณาจากความสำคัญของอาคารพื้นที่โบราณสถานที่มีต่อระบบทางสังคม และมีความสำคัญหรือเป็นส่วนหนึ่งต่อระบบ

ของย่านหรือชุมชนในปัจจุบันที่คนในชุมชนรับรู้ความเกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งต่อพื้นที่ดังกล่าว เช่น การเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สถานที่สาธารณะของเมืองนั้นๆ โดยมีค่าคะแนนสูงสุด 3 คะแนน

ทั้งนี้ การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่าสุรินทร์ จากการให้คะแนนตามเกณฑ์ข้างต้น และการให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์จะดำเนินการโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมิน ซึ่งผลคะแนนรวมที่ได้จากการประเมินคุณค่าตามหลักเกณฑ์ข้างต้นสามารถนำไปใช้สำหรับการวางแผนที่แยกแยะระดับความสำคัญและศักยภาพขององค์ประกอบที่สำคัญของเมือง ไม่ว่าจะเป็น โบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าได้อีกด้วย

จากการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าด้านต่าง ๆ ขององค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่าสุรินทร์ ทั้งหมด 21 แห่ง ทั้งด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ด้านอายุและความเก่าแก่ ด้านสภาพอาคาร สถานที่ และโบราณสถาน ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ด้านองค์ประกอบเมืองและภาพลักษณ์ของเมือง (Image of City) และด้านคุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชน เมื่อนำค่าคะแนนที่ได้จากการประเมินคุณค่าในทุกด้านมารวมกัน และจัดแบ่งกลุ่มคะแนนรวมขององค์ประกอบของเมืองที่สำคัญดังกล่าว สามารถแบ่งกลุ่มคะแนนตามศักยภาพขององค์ประกอบเมืองได้ 3 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้ (แผนที่ ผ-9 และตารางที่ ผ-1)

1) กลุ่มองค์ประกอบเมืองที่มีศักยภาพระดับสูง

องค์ประกอบของเมืองกลุ่มนี้มีด้วยกัน 4 แห่ง ได้แก่ กำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นในและชั้นนอก ศาลหลักเมืองจังหวัดสุรินทร์ ย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ และอนุสาวรีย์พระยาสุรินทภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) องค์ประกอบของเมืองในกลุ่มนี้ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่มีคุณค่าและความสำคัญมากต่อเมืองสุรินทร์ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบของเมืองที่มีคุณค่าในระดับสูงเกือบทุกด้าน ทั้งด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ด้านอายุและความเก่าแก่ เป็นหลักฐานสำคัญที่ปัจจุบันยังมีหลงเหลือและปรากฏให้เห็น ซึ่งบ่งบอกถึงความเก่าแก่ของเมืองสุรินทร์ที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมายาวนาน มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมพื้นถิ่นของตน และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างบรรยากาศและจินตภาพของการรับรู้ได้ถึงความเป็นเมืองเก่าสุรินทร์ได้อย่างมาก รวมถึงมีคุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชนเมืองสุรินทร์ในแง่ของการรับรู้ของคนสุรินทร์และคนทั่วไป และเป็นพื้นที่ทางสังคมให้ชาวสุรินทร์ได้ใช้ประกอบกิจกรรมที่สำคัญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ

หากพิจารณาองค์ประกอบของเมืองในกลุ่มนี้ในเชิงที่ตั้ง พบว่า องค์ประกอบดังกล่าวตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่ไกลกันนักและอยู่ภายในเขตพื้นที่ที่เป็นชุมชนโบราณเมืองสุรินทร์ ยกเว้น ย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ มีศาลหลักเมืองจังหวัดสุรินทร์ซึ่งตั้งอยู่ตรงใจกลางเมืองสุรินทร์ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนเมืองสุรินทร์ และเป็นที่ยูนิคที่สำคัญ (Landmark) ของเมืองสุรินทร์ โดยมีกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์เป็นขอบของเมือง (Edge) และเป็นแหล่งธรรมชาติที่สำคัญของเมืองที่ช่วยส่งเสริมและรักษาสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเก่าสุรินทร์ให้สวยงาม ส่วนย่านการค้าเก่าบริเวณหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของกำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ชั้นนอกออกไป เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในยุคสมัยถัดมา แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยและการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมทางสังคมของคนรุ่นหลัง ซึ่งปรากฏให้เห็นในลักษณะการตั้งบ้านเรือนและร้านค้าที่กระจุกตัวอยู่ค่อนข้างหนาแน่น และมีรูปแบบของอาคารเป็นห้องแถวไม้ 1 – 2 ชั้น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของย่านการค้า ซึ่งในเมืองเก่าสุรินทร์จะสามารถพบเห็นอาคารที่มีอายุเก่าแก่สร้างด้วยไม้ที่เหลืออยู่เป็นจำนวนมากได้ในบริเวณย่านนี้เท่านั้น

สำหรับอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (ปุม) และเป็นที่หมายตาหลักที่สำคัญ (Landmark) ของเมืองสุรินทร์อีกแห่งหนึ่ง และเป็นองค์ประกอบของเมืองที่ผู้คนในจังหวัดสุรินทร์รู้จักกันเป็นอย่างดีในฐานะบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของสุรินทร์ รวมถึงให้ความสำคัญกับสถานที่ดังกล่าวเสมอมา โดยเป็นสถานที่จัดงานกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของจังหวัดสุรินทร์และต้องมาสักการะบูชาต่อหน้าอนุสาวรีย์แห่งนี้ ได้แก่ งานฉลองสืบศรัทธาพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง งานประเพณีแซนโฎนตา บูชาบรรพบุรุษ และเทศกาลงานช้างสุรินทร์ เป็นต้น

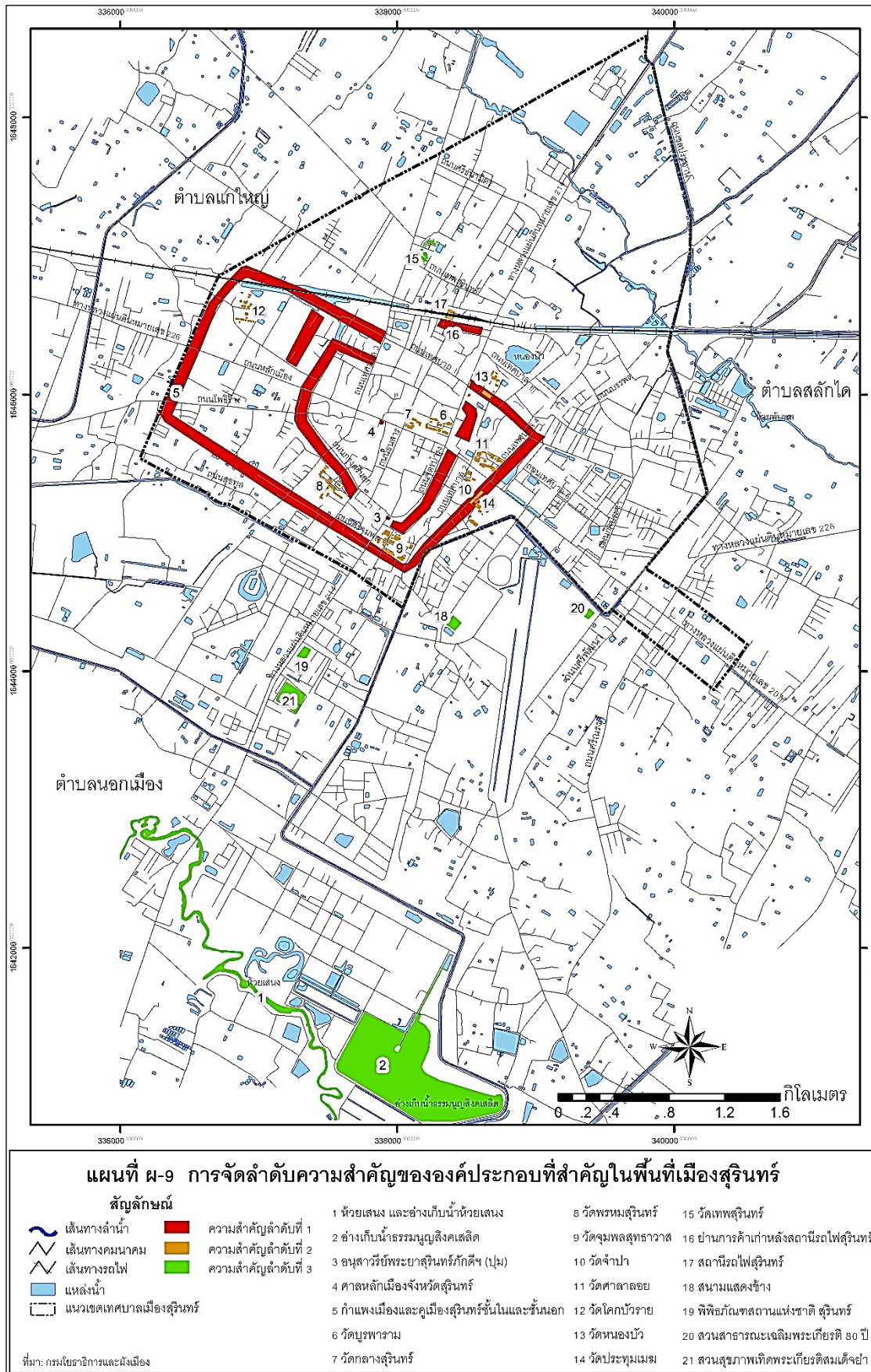
2) กลุ่มองค์ประกอบเมืองที่มีศักยภาพระดับปานกลาง

องค์ประกอบของเมืองกลุ่มนี้มีด้วยกัน 10 แห่ง ได้แก่ วัดบูรพาราม วัดกลางสุรินทร์ วัดพรหมสุรินทร์ วัดจุมพลสุทราวาส วัดจำปา วัดศาลาลอย วัดโคกบัวราย วัดหนองบัว วัดปทุมเมฆ และสถานีรถไฟสุรินทร์ องค์ประกอบของเมืองในกลุ่มนี้เป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธเกือบทั้งหมด ยกเว้น สถานีรถไฟสุรินทร์ ตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่ชุมชนย่านต่าง ๆ ในเมืองสุรินทร์ โดยมีวัดบูรพาราม และวัดกลางสุรินทร์ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหลักของเมืองสุรินทร์ เหตุผลที่องค์ประกอบของเมืองในกลุ่มนี้จัดอยู่ในกลุ่มที่มีศักยภาพรองลงมา เนื่องจากอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัดที่มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมมีสภาพชำรุดทรุดโทรมเปลี่ยนสภาพไปมากตามกาลเวลา จึงถูกสร้างขึ้นใหม่ และบางวัดก็ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญเหลืออยู่มากนัก แม้ว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะมีคุณค่าความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ด้านอายุและความเก่าแก่ และด้านจินตภาพของเมืองก็ตาม

ส่วนสถานีรถไฟสุรินทร์ ในที่นี้รวมถึงเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นองค์ประกอบของเมืองที่มีความสำคัญต่อสังคมและชุมชน และมีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์มาก โดยมีบทบาททำให้เมืองสุรินทร์เกิดย่านการค้าแห่งใหม่บริเวณหลังสถานีรถไฟแทนที่ย่านการค้าเดิมบริเวณใจกลางเมืองสุรินทร์ และทำให้เศรษฐกิจของเมืองสุรินทร์เติบโตอย่างรวดเร็วในยุคนั้น ซึ่งชาวสุรินทร์สามารถจดจำเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองสุรินทร์เมื่อครั้งอดีตได้เป็นอย่างดี โดยผ่านเรื่องราวของสถานีรถไฟแห่งนี้

3) กลุ่มองค์ประกอบเมืองที่มีศักยภาพระดับต่ำ

องค์ประกอบของเมืองกลุ่มนี้มีด้วยกัน 7 แห่ง ได้แก่ ลำห้วยเสนงและอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง อ่างเก็บน้ำธรรมชาติหนองสิบลี วัดเทพสุรินทร์ สนามแสดงช้าง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสวนสุขภาพเทิดพระเกียรติสมเด็จพระย่า องค์ประกอบของเมืองในกลุ่มนี้มีความหลากหลายส่วนใหญ่ตั้งกระจายอยู่นอกตัวเมืองสุรินทร์ เหตุผลที่องค์ประกอบของเมืองในกลุ่มนี้จัดให้อยู่ในกลุ่มที่มีศักยภาพต่ำ เนื่องจากคุณค่าในตัวขององค์ประกอบเองทั้งด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ด้านองค์ประกอบจินตภาพของเมือง ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ด้านอายุและความเก่าแก่ ด้วยเป็นองค์ประกอบที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อการใช้งานของคนในยุคปัจจุบัน จึงไม่ส่งผลต่อการรับรู้และจดจำได้ถึงเรื่องราวของความเป็นเมืองเก่าสุรินทร์มากนัก แม้ว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะมีความสำคัญต่อสังคมและชุมชน แต่ก็มีความสำคัญในแง่ประโยชน์ในการใช้สอยของชาวสุรินทร์ในปัจจุบันเท่านั้น

ตารางที่ ฅ-2 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าด้านต่าง ๆ ของโบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในพื้นที่เมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ลำดับ ที่	สถานที่	คุณค่าด้านต่าง ๆ										คะแนน รวม	ระดับ ศักยภาพ		
		ความสำคัญ ต่อสังคม และชุมชน	ความสำคัญด้าน ประวัติศาสตร์	องค์ประกอบ และจินตภาพ ของเมือง		สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม		อายุและ ความเก่าแก่	คุณภาพและ สภาพอาคาร						
				6	5	4	3		2	1					
	ค่าน้ำหนัก	คุณค่าสูง × เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด × เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด × เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด × เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด × เกณฑ์สูงสุด	เกณฑ์สูงสุด				
1	ลำห้วยแสง และอ่างเก็บน้ำห้วยแสง	2	12	1	5	0	0	0	0	0	0	17	ต่ำ		
2	อ่างเก็บน้ำธรรมบุญสังเสถียร	2	12	1	5	0	0	0	0	0	0	17	ต่ำ		
3	อนุสาวรีย์พระยาสุรินทภักดีศรีณรงค์ จางวาง (ปุม)	3	18	3	15	3	12	2	6	2	4	3	58	สูง	
4	ศาลหลักเมืองจังหวัดสุรินทร์	3	18	3	15	3	12	2	6	2	4	3	58	สูง	
5	กำแพงเมืองและคูเมืองสุรินทร์ ชั้นในและชั้นนอก	3	18	3	15	3	12	3	9	3	6	2	62	สูง	
6	วัด / ศาลา														
	6.1 วัดบูรพาราม	2	12	2	10	2	8	2	6	2	4	1	1	41	ปานกลาง
	6.2 วัดกลาง /วัดกลางสุรินทร์	2	12	2	10	2	8	1	3	2	4	1	1	38	ปานกลาง
	6.3 วัดพรหมสุรินทร์	2	12	2	10	2	8	2	6	2	4	1	1	41	ปานกลาง
	6.4 วัดจุฬามูลสุทราวาส	2	12	2	10	2	8	2	6	2	4	1	1	41	ปานกลาง
	6.5 วัดจำปา	2	12	2	10	2	8	1	3	2	4	1	1	38	ปานกลาง

ลำดับ ที่	สถานที่	คุณค่าด้านต่าง ๆ										คะแนน รวม	ระดับ ศักยภาพ		
		ความสำคัญ ต่อสังคม และชุมชน	ความสำคัญด้าน ประวัติศาสตร์	องค์ประกอบ และจินตภาพ ของเมือง		สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม		อายุและ ความเก่าแก่		คุณภาพและ สภาพอาคาร					
				6	5	4	3	2	1	คุณภาพและ สภาพอาคาร					
	ค่าน้ำหนัก														
	6.6	วัดศาลาลอย พระอารามหลวง	2	12	2	10	2	8	2	6	2	4	1	1	ปานกลาง
	6.7	วัดโคกบัวราย	2	12	2	10	2	8	2	6	2	4	1	1	ปานกลาง
	6.8	วัดหนองบัว	2	12	2	10	2	8	1	3	2	4	1	1	ปานกลาง
	6.9	วัดปทุมเมธ	2	12	2	10	2	8	1	3	2	4	1	1	ปานกลาง
	6.10	วัดเทพสุรินทร์	1	6	1	5	1	4	1	3	1	2	1	1	ต่ำ
7	ย่านการค้าเก่าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์		3	18	3	15	3	12	3	9	3	6	3	3	สูง
8	สถานีรถไฟสุรินทร์		2	12	3	15	2	8	2	6	2	4	2	2	ปานกลาง
9	สนามแสดงช้าง		2	12	2	10	1	4	1	3	0	0	0	0	ต่ำ
10	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์		2	12	1	5	0	0	2	6	0	0	0	0	ต่ำ
11	สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 ปี		2	12	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	ต่ำ
12	สวนสุขภาพเทศบาลเมืองสุรินทร์		2	12	0	0	0	0	1	3	0	0	0	0	ต่ำ

หมายเหตุ : ● ค่าคะแนน ได้แก่ คะแนนมาก เท่ากับ 3 คะแนนปานกลาง เท่ากับ 2 คะแนนน้อย เท่ากับ 1

● ค่าคะแนนศักยภาพของโบราณสถาน อาคาร หรือสถานที่สำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

ศักยภาพต่ำ มีค่าคะแนน 0 - 29 ศักยภาพปานกลาง มีค่าคะแนน 30 - 49 ศักยภาพสูง มีค่าคะแนน 50 - 63

ผ.5 การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และกิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์

1) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และกิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ ครั้งที่ 1

การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 1 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองเก่าสุรินทร์ จัดขึ้นในวันพฤหัสบดีที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 เวลา 08.00 - 13.30 น. ณ ห้องประชุม ชั้น 2 อาคารป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ จำนวนทั้งสิ้น 79 คน ประกอบด้วย

- เทศบาลเมืองสุรินทร์ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย นายวรรณินทร์ ตั้งทวีสิทธิ์ นายกเทศมนตรีเมืองสุรินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าส่วนและผู้แทนจากหน่วยงานภายในเทศบาลเมืองสุรินทร์

- หน่วยงานราชการต่าง ๆ ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย นายอรรถพร สิงหวิชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ และผู้แทนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานธนารักษ์พื้นที่สุรินทร์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุรินทร์ สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ท้องถิ่น เป็นต้น

- ประธานชุมชนและตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จำนวน 50 คน

- ภาคเอกชน จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว และสื่อมวลชนท้องถิ่น

รายละเอียดโดยสรุปของผลการจัดกิจกรรมฯ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ให้ความสนใจและยอมรับให้มีการกำหนดเขตเมืองเก่าสุรินทร์ โดยเฉพาะ นายอรรถพร สิงหวิชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ และ นายวรรณินทร์ ตั้งทวีสิทธิ์ นายกเทศมนตรีเมืองสุรินทร์ มีความสนใจตรงกันที่อยากให้พื้นที่ตัวเมืองสุรินทร์ได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูเมือง จากการประกาศเป็นพื้นที่เมืองเก่าอย่างเป็นทางการ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนารูปร่างโกสินทร์ และเมืองเก่า

พ.ศ. 2546 ทั้งนี้ เพื่อที่ทางเทศบาลเมืองสุรินทร์ ทางจังหวัดสุรินทร์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้มีความชัดเจนในการทำงานร่วมกันในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสุรินทร์ต่อไปในอนาคต

ในที่ประชุมที่ปรึกษาได้นำเสนอ (ร่าง) ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ ต่อที่ประชุมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้พิจารณาและเปิดโอกาสให้เสนอแนะแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าตามที่ต้องการผลสรุปจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ ส่วนใหญ่เห็นชอบกับแนวเขตพื้นที่หลักของเมืองเก่า (แนวเส้นสีแดง) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่กำแพงเมืองและคูเมืองโบราณสุรินทร์ไว้ทั้งหมด แต่มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ บางส่วนเสนอแนะให้ขยายแนวเขตพื้นที่หลักออกไป โดยให้ครอบคลุมบริเวณย่านการค้าเก่าหลังสถานีรถไฟสุรินทร์ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของเมืองเก่าสุรินทร์ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเมืองเก่าสุรินทร์แห่งนี้ได้เป็นอย่างดี ส่วนแนวเขตพื้นที่ต่อเนื่อง (แนวเส้นประสีน้ำเงิน) เห็นควรให้ขยายแนวเขตออกไปทางด้านทิศเหนือให้ครอบคลุมบริเวณหนองบัว ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของเมืองมาแต่อดีต ซึ่งท้ายที่สุดในที่ประชุมก็เห็นด้วยกับการขยายแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อที่การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าจะได้ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่าสุรินทร์ไว้ได้ทั้งหมด ซึ่งจะส่งผลต่อการรักษาบรรยากาศและภาพลักษณ์ของความเป็นเมืองเก่าสุรินทร์ได้อย่างสมบูรณ์

รูปที่ ผ-39 บรรยากาศการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และกิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 1 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์

รูปที่ ผ-39 (ต่อ) บรรยายภาคการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และ
กิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 1 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์

2) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และกิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ ครั้งที่ 2

การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า และกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 2 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ และแนวทางเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเมืองเก่าสุรินทร์ จัดขึ้นในวันศุกร์ที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 เวลา 08.00 - 13.30 น. ณ ห้องประชุม ชั้น 2 อาคารป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ จำนวนทั้งสิ้น 62 คน ประกอบด้วย

- เทศบาลเมืองสุรินทร์ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย นายธนกร วนะกิจกุลพัฒน์ รองนายกเทศมนตรีเมืองสุรินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าส่วนและผู้แทนจากหน่วยงานในเทศบาลเมืองสุรินทร์

- หน่วยงานราชการต่าง ๆ ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 16 คน ประกอบด้วย นายธัชชัย สีสุวรรณ รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ และผู้แทนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานธนารักษ์พื้นที่สุรินทร์ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุรินทร์ สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สำนักศิลปากรที่ 12 นครราชสีมา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ กลุ่มศิลปกรรมสุรินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ท้องถิ่น เป็นต้น

- ประธานชุมชนและตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จำนวน 33 คน

- ภาคเอกชน จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว และสื่อมวลชนท้องถิ่น

รายละเอียดโดยสรุปของผลการจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นฯ ในครั้งที่ 2 นี้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ ทั้งหมดยังคงให้ความสนใจกับการจัดกิจกรรมฯ ดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมและได้แสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมาก ในการนี้ที่ปรึกษาได้นำเสนอ (ร่าง) ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ ซึ่งเป็นแนวเขตที่ปรับปรุงมาจาก (ร่าง) ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ที่นำเสนอในที่ประชุมของการจัดกิจกรรมฯ ครั้งที่ 1 และจากการรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากที่ประชุมและแบบสอบถาม รวมทั้งได้ผ่านที่ประชุมคณะกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อให้ข้อคิดเห็น แล้วจึงนำเสนอต่อที่ประชุมในครั้งนี้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้พิจารณาและเปิดโอกาสให้เสนอแนะแนวเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์อีกครั้ง สำหรับในที่ประชุมครั้งที่ 2

นี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฯ เกือบทั้งหมดเห็นด้วยกับ (ร่าง) ขอบเขตพื้นที่หลักของเมืองเก่าสุรินทร์ (แนวเส้นสีแดง) มีเนื้อที่ 3.49 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,182.61 ไร่ และแนวเขตพื้นที่ต่อเนื่อง (แนวเส้นประสีน้ำเงิน) มีเนื้อที่ 1.06 ตารางกิโลเมตร หรือ 662.36 ไร่ ดังนั้น ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ รวมมีเนื้อที่ทั้งสิ้น 4.55 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,844.97 ไร่

รูปที่ ผ-40 บรรยากาศการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และ
กิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 2 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์

รูปที่ ผ-40 (ต่อ) บรรยากาศการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และ
กิจกรรมการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ครั้งที่ 2 เรื่อง การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์

คำสั่งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า

ที่ ๒ / ๒๕๕๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า

เพื่อให้การดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า มีความเหมาะสม มีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน และก่อประโยชน์สูงสุดต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๔ (๔) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. ๒๕๔๖ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๒๐/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ประกอบกับมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า ครั้งที่ ๑/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๘ จึงยกเลิกคำสั่งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ที่ ๒/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ และคำสั่งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า ที่ ๒/๒๕๕๓ ลงวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ นายกราเดช พยัฆวีเชียร	ประธานคณะกรรมการ
๑.๒ เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
๑.๓ ผู้แทนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	อนุกรรมการ
๑.๔ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๕ ผู้แทนกรมส่งเสริมวัฒนธรรม	อนุกรรมการ
๑.๖ ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว	อนุกรรมการ
๑.๗ ผู้แทนกรมทางหลวงชนบท	อนุกรรมการ
๑.๘ ผู้แทนกรมธนารักษ์	อนุกรรมการ
๑.๙ ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง	อนุกรรมการ
๑.๑๐ ผู้แทนกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๑.๑๑ ผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้อง	อนุกรรมการ
๑.๑๒ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง	อนุกรรมการ
๑.๑๓ ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
๑.๑๔ ผู้แทนสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์	อนุกรรมการ
๑.๑๕ ผู้แทนสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ

๑.๑๖ นายสุวิชัย...

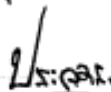
๑.๑๖ นายสุวิทย์ รัศมิภูมิ	อนุกรรมการ
๑.๑๗ นายศต แดงเอียด	อนุกรรมการ
๑.๑๘ นายโรจน์ คุณเอนก	อนุกรรมการ
๑.๑๙ นายยงธินันท์ พิมลเสถียร	อนุกรรมการ
๑.๒๐ ผู้อำนวยการสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒๑ ผู้อำนวยการกลุ่มงานอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์
และเมืองเก่า
สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๒ เจ้าหน้าที่กลุ่มงานอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์
และเมืองเก่า
สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

- ๒.๑ พิจารณากลั่นกรองให้ความเห็นและข้อเสนอแนะพื้นที่เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือสถาปัตยกรรม หรือวัฒนธรรม ประเพณี เป็นพื้นที่เมืองเก่า
- ๒.๒ พิจารณาและเสนอแนะแนวทาง มาตรการ แผนแม่บท แผนปฏิบัติการ และระเบียบปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาในพื้นที่เมืองเก่าแต่ละเมืองให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และมีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน
- ๒.๓ พิจารณากลั่นกรองให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในเรื่องที่คณะกรรมการฯ มอบหมาย
- ๒.๔ เชิญผู้แทนหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องมาให้คำชี้แจง และข้อมูล
- ๒.๕ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น
- ๒.๖ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการฯ ทราบและพิจารณา
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘

พลเอก

(ประวิตร ราชสุวรรณ)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า

รายชื่อผู้ดำเนินโครงการ
สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ปรึกษา

1. นางรวิวรรณ ภูริเดช	เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. นายพงศ์บุณย์ ปองทอง	รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. นางอัษฎาพร ไกรพานนท์	รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. นางสาวจิตชนก พุทธประเสริฐ	ผู้อำนวยการสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
5. นายประเสริฐ ศิริภาพร	ผู้อำนวยการสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
6. นางอินทิรา เอี่ยมฉัตร	ผู้อำนวยการสำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

คณะกรรมการดำเนินการจ้างที่ปรึกษาโดยวิธีตกลง

1. นางสาวนิรมล มณีคำ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
2. นางสาวกรพินธุ์ พยัคฆประการณ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
3. นางสาวสิริวรรณ สุโธหาร	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
4. นางสาวปวีณริศา อาจสาตี	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ
5. นางสาวอรุณี วิเชียรประดิษฐ์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ
6. นางสาวปารดา อ่วมสวัสดิ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

รายชื่อคณะผู้ศึกษา สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาวัลย์ ภูมิสุวรรณ	หัวหน้าโครงการ
ผู้เชี่ยวชาญการผังเมือง และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ กิตติประยูร	ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ
3. อาจารย์ ดร.สุริยกิจ ย่อมมี	ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
4. อาจารย์ ดร.มารุต สุขสมจิตร	ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วม
5. อาจารย์ ตรีชาติ เล่าแก้วหนู	ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรม และการผังเมือง
6. นายชนกร วัชรปาณ	ผู้ช่วยวิจัย
7. นางสาวธิดารัตน์ ผลพิบูลย์	ผู้ช่วยวิจัย
8. นางสาวชนิษฐา แสงมณี	ผู้ช่วยวิจัย

ข้อมูลบรรณานุกรม

ชื่อโครงการ	โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า : การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์
ISBN	978-616-316-351-6
ผู้จัดทำ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระรามที่ 6 พญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 0 2265 6584 โทรสาร 0 2265 6584 http://www.onep.go.th/
ผู้ศึกษา	ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต 99 หมู่ 18 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โทรศัพท์ 0 2564 4480 โทรสาร 0 2564 4480
การอ้างอิง	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2559. โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า : การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์. ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, ปทุมธานี. 150 หน้า.
คำสืบค้น	การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เมืองเก่าสุรินทร์
พิมพ์เมื่อ	สิงหาคม 2559
ผู้พิมพ์	ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
จำนวนพิมพ์	200 เล่ม
จำนวนหน้า	150 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ในประเทศไทย ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

โดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559